

**10.6.2024 LUONNOS
LAUSUNTOKIERROKSELLE**

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia

Valtioneuvoston periaatepäätös

Turvallisuuskomitea

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Publication distribution

**Institutional Repository
for the Government
of Finland Valto**

julkaisut.valtioneuvosto.fi

[Tuplaklikkaa ja kirjoita ministeriö](#)

Klikkaa ja valitse tekijänoikeustaso

ISBN pdf: [VNK täyttää](#)

ISSN pdf: [VNK täyttää](#)

ISBN painettu: [VNK täyttää](#)

ISSN painettu: [VNK täyttää](#)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024 Finland ([kieliversioissa](#))

Paino: Grano Oy, 2024

Yhteiskunnan Turvallisuusstrategia Valtioneuvoston periaatepäätös

VNK täyttää, sarja ja numero		Teema	Napsauta ja kirjoita
Julkaisija	Napsauta ja kirjoita ministeriö		
Tekijä/t	Turvallisuuskomitea		
Toimittaja/t	Napsauta ja kirjoita		
Yhteisötekijä	Napsauta ja kirjoita		
Kieli	Suomi	Sivumäärä	VNK täyttää
Tiivistelmä	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä, enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.		
Klausuuli	VNK täyttää		
Asiasanat	Napsauta ja kirjoita https://finto.fi/juho/fi/		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN nid.	VNK täyttää	ISSN painettu	VNK täyttää
Asianumero	Napsauta ja kirjoita	Hankenumero	Napsauta ja kirjoita
Julkaisun osoite	VNK täyttää		

Säkerhetsstrategi för samhället Statsrådets principbeslut

VNK täyttää, sarjanimi ja numero		Tema	Napsauta ja kirjoita
Utgivare	Napsauta ja kirjoita ministeriö		
Författare	Säkerhetskommittén		
Redigerare	Napsauta ja kirjoita		
Utarbetad av	Napsauta ja kirjoita		
Språk	Napsauta ja kirjoita	Sidantal	VNK täyttää
Referat	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä, enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.		
Klausul	VNK täyttää		
Nyckelord	Napsauta ja kirjoita https://finto.fi/juho/fi/		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN tryckt	VNK täyttää	ISSN tryckt	VNK täyttää
Ärendenr.	Napsauta ja kirjoita	Projektnr.	Napsauta ja kirjoita
URN-adress	VNK täyttää		

Security strategy for society Government resolution

VNK täyttää, sarjanimi ja numero		Subject	Napsauta ja kirjoita
Publisher	Napsauta ja kirjoita		
Author(s)	The Security Committee		
Editor(s)	Napsauta ja kirjoita		
Group author	Napsauta ja kirjoita		
Language	Napsauta ja kirjoita	Pages	VNK täyttää
Abstract	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.		

Provision [VNK täyttää](#)

Keywords [Napsauta ja kirjoita](#) <https://finto.fi/juho/fi/>

ISBN PDF [VNK täyttää](#)

ISSN PDF [VNK täyttää](#)

ISBN printed [VNK täyttää](#)

ISSN printed [VNK täyttää](#)

Reference no. [Napsauta ja kirjoita](#)

Project no. [Napsauta ja kirjoita](#)

URN address [VNK täyttää](#)

Sisältö

OSA 1: KOKONAISTURVALLISUUDEN TOIMINTAMALLI	10
1 Johdanto	11
1.1 Kokonaisturvallisuuden toimintamalli tiivistetysti	13
1.2 Kokonaisturvallisuuden keskeiset käsitteet	14
1.3 Eräiden turvallisuuskäsitteiden liittyminen kokonaisturvallisuuteen	15
2 Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot	16
2.1 Johtaminen	17
2.2 Kansainvälinen ja EU-toiminta	18
2.3 Puolustuskyky	19
2.4 Sisäinen turvallisuus	20
2.5 Talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus	21
2.6 Väestön toimintakyky ja palvelut	23
2.7 Henkinen kriisinkestävyys	24
3 Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat	26
3.1 Uhkat, häiriötilanteet ja kriisit	26
3.2 Riskien arviointi	28
4 Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen	31
4.1 Strategiset tehtävät	31
4.2 Varautuminen	33
4.3 Vaste	35
4.4 Turvaamisen johtaminen	37
4.5 Yleiset periaatteet	39
5 Kokonaisturvallisuuden toimijat	41
5.1 Julkinen hallinto	42
5.2 Elinkeinoelämä	43
5.3 Kansalaisyhteiskunta	44
5.4 Yksilöt turvallisuustoimijoina	45

6	Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus	47
	OSA 2: STRATEGISET TEHTÄVÄT	48
	Johtaminen.....	50
	1. Valtion ylimmän johdon päätöksenteon tukeminen ja toimintaedellytysten turvaaminen	50
	2. Valtion ylimmän johdon tilannekuvan ylläpitäminen	51
	3. Viestinnän toimivuus	53
	Kansainvälinen ja EU-toiminta.....	56
	4. Suomen toiminta Euroopan unionissa; EU-asioiden kansallisen valmistelun ja käsittelyn, yhteisvastuun sekä keskinäisen avunannon turvaaminen.....	56
	5. Yhteyksien ja yhteistyön kehittäminen ulkovaltojen ja keskeisten kansainvälisten toimijoiden kanssa.....	57
	6. Kansainvälinen kriisinhallinta, humanitaarinen apu sekä kansainvälinen pelastustoiminta	59
	7. Suomalaisien suojele ja avustaminen ulkomailla.....	62
	8. Suomen ulkomaankaupan sujuvuuden varmistaminen.....	63
	Puolustuskyky	66
	9. Suomen sotilaallinen puolustaminen.....	66
	10. Kokonaisuomaanpuolustuksen yhteensovittaminen	67
	Sisäinen turvallisuus	70
	11. Oikeusjärjestelmän toimintakyvyn turvaaminen	70
	12. Vaalien toimeenpanon ja demokratian edellytysten turvaaminen	72
	13. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen	73
	14. Yhteiskuntajärjestyksestä vaarantavan rikollisuuden torjunta	74
	15. Rajaturvallisuuden varmistaminen	75
	16. Ulkomaan tavaraliikenteen toimitusketjujen turvallisuuden ja tavaraturvallisuuden varmistaminen.....	77
	17. Väestön suojaaminen.....	79
	18. Meripelastuksen suorituskyvyn varmistaminen	80
	19. Hätäkeskustoiminta.....	82
	20. Pelastustoimi.....	84
	21. Maahanmuuton prosessien turvaaminen	86

22. Laajamittaisen tai välineellistetyin maahantulon hallinta.....	87
23. Ympäristövahinkojen torjunta ja ennaltaehkäisy	89
24. Biologisiin uhkisiin varautuminen.....	91
25. Säteilyvaaratilanteisiin varautuminen.....	92
26. Kemikaaliuhkiin varautuminen	94

Talous, infrastruktuuri, huoltovarmuus 97

27. Taloudellisten voimavarojen hankkiminen ja kohdentaminen	97
28. Rahoitusjärjestelmän toiminnan turvaaminen	98
29. Julkisen hallinnon toimintaedellytysten ja palvelujärjestelmän toiminnan turvaaminen	100
30. Vakuutustoiminnan turvaaminen.....	102
31. Energiahuollon turvaaminen	104
32. Sää- ja olosuhdepalvelujen saatavuuden varmistaminen	105
33. Liikenneverkkojen ja -palveluiden sekä huoltovarmuuteen liittyvien kuljetusten varmistaminen.....	107
34. Viestintäverkkojen ja palveluiden saatavuuden, turvallisuuden ja toimintavarmuuden varmistaminen	109
35. Kyberturvallisuuden yhteistoimintamallin ylläpitäminen	111
36. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien toimivuuden sekä keskeisten tarvikkeiden saatavuuden turvaaminen.....	114
37. Ympäristön muutosten, luontokadon ja ilmastonmuutoksen havainnointi ja seuranta sekä niistä aiheutuvien uhkien torjunta ja muutoksiin varautuminen	116
38. Jätehuollon turvaaminen.....	118
39. Rakentamisen turvaaminen	119
40. Asumisen turvaaminen.....	121
41. Vesihuollon turvaaminen.....	123
42. Tulva- ja kuivuusriskien hallinta ja patoturvallisuuden valvonta	124
43. Työvoiman saannin turvaaminen	126
44. Elintärkeän teollisuus- ja palvelutuotannon turvaaminen	127
45. Elintarvike- ja päivittäistavara- ja huollon turvaaminen	129
46. Avaruuspalveluiden saatavuuden varmistaminen.....	131

Väestön toimintakyky ja palvelut..... 134

47. Sosiaaliturva: toimeentulon turvaaminen	134
48. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen	135

49. Kasvatus-, koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen	137
Henkinen kriinkestävyys	139
50. Kulttuuripalvelujen ylläpitäminen ja kulttuuriomaisuuden suojelu.....	139
51. Hengellisen toiminnan edellytysten turvaaminen	140
52. Nuorisotyön ja -toiminnan sekä liikunnan kansalaistoiminnan ylläpitäminen	142
53. Viestintä	143
54. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen	144
55. Vapaaehtoistoiminnan edistäminen	146
56. Väestön toipuminen	148
Liitteet	150
Lähteet.....	151

OSA 1: KOKONAISTURVALLISUUDEN TOIMINTAMALLI

1 Johdanto

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa kuvataan kokonaisturvallisuuden toimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana.

Valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytty Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on tarkoitettu kaikkien kokonaisturvallisuuden toimijoiden käyttöön. Se tarjoaa jokaiselle yhteisen viitekehyksen kokonaisturvallisuuden toteuttamiseksi omista lähtökohdista. Strategian osassa 1 kuvataan tiiviisti yhteiskunnan elintärkeät toiminnot, niihin liittyvien riskien arviointi, toimintojen turvaaminen strategisten tehtävien avulla sekä eri toimijoiden osallistuminen. Hallinnonaloille määritellyt strategiset tehtävät kuvataan strategian osassa 2.

Kokonaisturvallisuuden periaatteet päivitetään Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (YTS 2024) viidettä kertaa. Ensimmäinen Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia valmistui vuonna 2003. Siinä kuvattiin yhteiskunnan varautumisen uhkamallit, ministeriöiden strategiset tehtävät ja kriisijohtamisen perusteet. Vuoden 2006 strategiassa kiinnitettiin huomiota häiriötilanteiden hallintaan ja varautumisen tueksi esitettiin matriisi erityistilanteisiin varautumista varten. Vuonna 2010 strategian nimi muutettiin Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi. Muutos vastasi yleiseen yhteiskuntakehitykseen, jossa turvallisuustoiminta ulottui uusille alueille, palveluihin ja toimintoihin. Samalla järjestöt otettiin huomioon osana varautumisjärjestelmää. Vuoden 2017 strategia oli käytännöllinen kuvaus yhteisistä ja yleisistä varautumisen periaatteista. Tuossa strategiassa kokonaisturvallisuus kuvattiin ensisijaisesti yhteistoimintamalliksi, jossa toimijat jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja toimivat yhdessä. Samalla aiemmasta valtiokeskeisestä kirjoittamistavasta siirryttiin koko yhteiskuntaa kuvaavaan malliin.

Edeltäjänsä tapaan nyt valmistunut strategia kuvaa kokonaisturvallisuuden koko yhteiskunnan asiana. Uutena kokonaisuutena varautumisen lisäksi käsitellään kykyä vastata häiriötilanteisiin ja kriiseihin, eli vastetta. Elintärkeiden

toimintojen ja turvallisuustoimijoiden sijasta painotetaan enemmän itse toimintaa. Turvallisuusympäristön muutos, Suomen Nato-jäsenyys sekä kriiseistä saadut opit puoltavat kehitysaskelta. Koronapandemia koetteli suomalaista kokonaisturvallisuusmallia. Tuosta pitkäkestoisesta ja poikkeusoloja vaatineesta kriisistä saatiin useita tärkeitä havaintoja ja oppeja järjestelmämme kehittämiseksi. Muut vakavat häiriötilanteet, kuten kaasuputken vaurioituminen, väli-neellistetty maahantulo ja energiamarkkinoiden heilahtelut ovat nostaneet esiin monia kehittämisehdotuksia. Myös Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan kerätyt opit huomioidaan parantamistyössä. Valtioneuvostossa on käynnistetty lukuisia hankkeita, joilla tehtyihin havaintoihin vastataan.

Hallinnolliset muutokset, kuten hyvinvointialueiden perustaminen pakottavat uudistamaan myös strategian yksityiskohtia. Strategia on pyritty kirjoittamaan aikaa kestävään muotoon. Lukuisat käynnissä olevat uudistushankkeet vaikeuttavat erityisesti aluetason toimijoiden kuvaamista yksityiskohtaisella tasolla. Näillä kohdin on valittu yleisluontoisempi ilmaisutapa.

Suomen Nato-jäsenyyden ja turvallisuustilanteen muutoksen myötä suomalainen kokonaisturvallisuuden toimintamalli kerää osakseen laajaa kiinnostusta myös kansainvälisesti. Suomi pyrkii myös itse edistämään varautumisajattelua osana eurooppalaisia toimintamalleja. Strategiassa malli onkin pyritty kuvaamaan siten, että se on myös kansainvälisesti ymmärrettävissä ilman syvällistä perehtymistä Suomen lainsäädäntöön tai yhteiskuntarakenteisiin. Myös Euroopan unionin ja Naton merkitystä kokonaisturvallisuudelle pyritään avaamaan.

Strategian kirjoittamistyössä on tukeuduttu Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittiseen selontekoon ja puolustusselontekoon. Yhdenmukaisuus kokonaisturvallisuuden kannalta keskeisten asiakirjojen, kuten Kansallisen riskiarvion kanssa on pyritty varmistamaan. Uusien kokonaisuuksien laadinnassa on hyödynnetty muun muassa eurooppalaista kriisinhallintastandardia (SFS-EN ISO 22361:2022) sekä Naton kriisivastejärjestelmän käsikirjaa.

Olennainen osa strategian toimeenpanoa on sen toteutumisen seuranta. Suomessa kokonaisturvallisuuden raportointi toteutetaan vuosittain Yhteiskunnan turvallisuusraportilla sekä säännöllisesti julkaistavilla muilla katsauksilla. Niiden kautta valtiojohto ja muut keskeiset toimijat pidetään tietoisena suomalaisen yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tilasta.

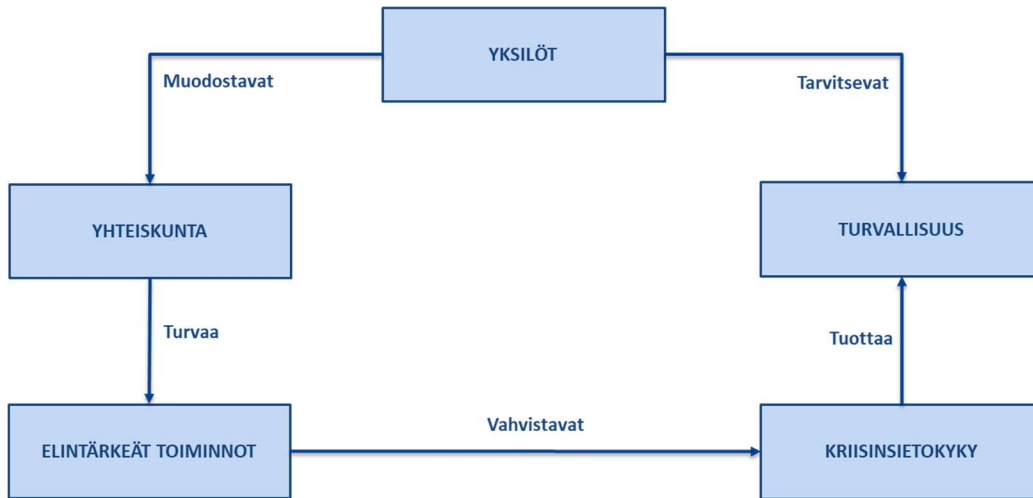
1.1 Kokonaisturvallisuuden toimintamalli tiivistetysti

Kokonaisturvallisuus luo perustan suomalaisen yhteiskunnan kriisinsietokyvylle. Kokonaisturvallisuuden toimintamallissa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoiminnalla kaikissa olosuhteissa ja kaikilla tasoilla. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömiä kokonaisuuksia, joihin kohdistuu erilaisia uhkia. Uhkat voivat olla ihmisen tai luonnon aiheuttamia. Niitä pyritään ennaltaehkäisemään ja torjumaan eri toimijoille määritettyjen strategisten tehtävien avulla.

Strategiset tehtävät ovat lainsäädäntöön perustuvia, sopimuksilla vahvistettuja ja vapaaehtoisuudella täydennettyjä kokonaisuuksia. Tehtävien toteuttaminen kaikissa turvallisuustilanteissa edellyttää sekä varautumista että vastetta eli kykyä ryhtyä toimiin uhkiin vastaamiseksi. Varautumisella vähennetään uhkien toteutumisen todennäköisyyttä ja edistetään yhteiskunnan valmiutta kohdata niitä. Vasteen tarpeet antavat perusteita varautumiselle. Vasteella minimoidaan realisoituneiden uhkien vaikutuksia ja edistetään yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen toipumista. Valmius vasteeseen syntyy varautumalla.

Yksilöt ovat yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden avaintoimijoita. Heillä on oikeus turvallisuuteen, mutta myös velvollisuus toimia turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta vahvistavalla tavalla. Yksilöiden toimintakyky sekä turvallisuutta vahvistavat tiedot, taidot ja asenne muodostavat koko yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden perustan. Ihmisten keskinäinen luottamus on keskeinen yhteiskuntaa koossa pitävä tekijä.

Kuvio 1. Kokonaisturvallisuuden toimintamalli tiivistetysti.

1.2 Kokonaisturvallisuuden keskeiset käsitteet

1. Kokonaisturvallisuus = Toimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä.
2. Yhteiskunnan elintärkeä toiminto = Yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämätön kokonaisuus.
3. Uhka = Potentiaalinen tapahtuma, joka toteutuessaan voi aiheuttaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja vaarantavia häiriötilanteita tai kriisejä.
4. Strateginen tehtävä = Elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi määritetty tehtävä.
5. Varautuminen = Toiminta, jolla pienennetään uhkien toteutumisen todennäköisyyttä, edistetään omaa valmiutta kohdata niitä ja luodaan edellytykset vasteelle.
6. Vaste = Toiminta, jolla vastataan uhkaan ja minimoidaan toteutuneiden uhkien vaikutuksia sekä edistetään yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen toipumista.

1.3 Eräiden turvallisuuskäsitteiden liittyminen kokonaisturvallisuuteen

Muuttuvassa toimintaympäristössä on turvallisuuden yhtenäisyyden säilyttämiseksi välttämätöntä tunnistaa erilaisten läpileikkaavien turvallisuuskäsitteiden liittymäpinnat kokonaisturvallisuuden toimintamalliin. Kokonaisturvallisuuden näkökulmasta *kyberturvallisuus* on kokonaisturvallisuuden toteuttamista kybertoimintaympäristössä. *Informaatioturvallisuus* on sitä puolestaan informaatioympäristössä. *Kokonaismaanpuolustus* painottaa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista puolustuskykyä ja sen vahvistamista koko yhteiskunnan voimavaroilla. *Huoltovarmuus* on osa kokonaisturvallisuuden perustaa ja painottaa elinkeinoelämän varautumista. Puhuttaessa *kansallisesta turvallisuudesta* korostuu kokonaisturvallisuuden toimintamallin toteuttaminen tilanteissa, joissa kansallinen itsemääräämisoikeus, toimintavapaus tai kansalaisten elinmahdollisuudet ovat uhattuina.

2 Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä, kaikissa tilanteissa ylläpidettäviä toimintoja. Toiminnot ovat vahvasti keskinäisriippuvaisia.

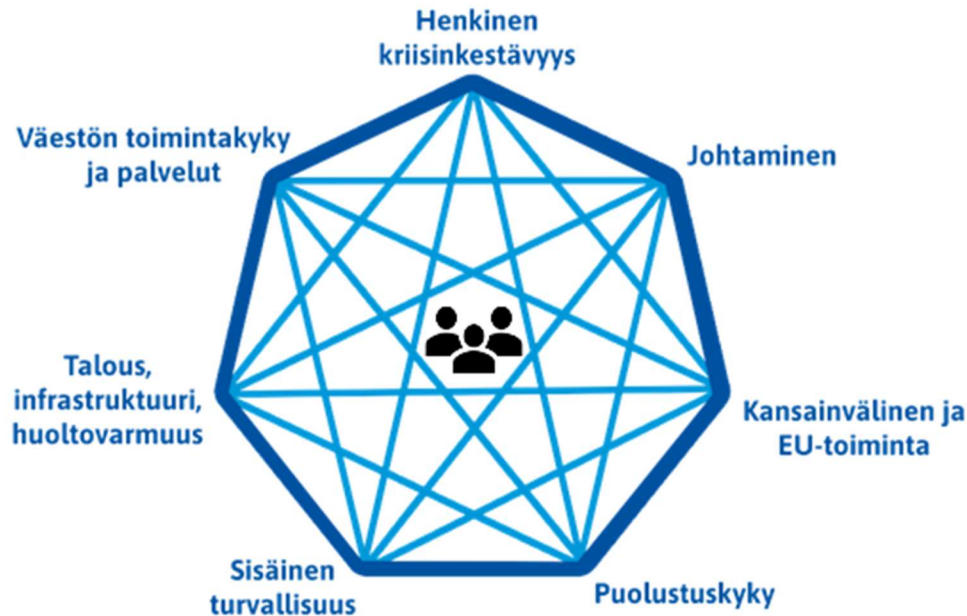
Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot luovat lähtökohdan kokonaisturvallisuuden toimeenpanolle. Niiden perusteella suunnitellaan riskiarvioon pohjautuvat käytännön tehtävät ja vastuut. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat:

- johtaminen,
- kansainvälinen ja EU- toiminta,
- puolustuskyky,
- sisäinen turvallisuus,
- talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus,
- väestön toimintakyky ja palvelut,
- henkinen kriisinkestävyys.

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot esitetään timantin muodossa. Tämä kuvaa erityisesti elintärkeiden toimintojen keskinäistä suhdetta ja vahvaa kytköstä toisiinsa. Yksilöt timantin keskellä korostavat toimintojen perimmäistä tarkoitusta.

Kuvio 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

2.1 Johtaminen

Johtaminen on toiminto, joka mahdollistaa varautumiseen ja vasteeseen liittyvien toimien tehokkaan yhteensovittamisen. Johtamiskyky on turvattava kaikissa tilanteissa ja kaikilla toimintatasoilla. Tehokas häiriötilanteiden ja kriisien hallinta edellyttää selkeää johtamista. Tällöin tilanneymmärryksen muodostaminen, suunnittelu, organisointi, päätöksenteko, toimeenpano ja arviointi ovat yhteensovitettuja ja muodostavat kokonaisuuden.

Johtamisen merkitys korostuu laaja-alaisissa häiriötilanteissa ja kriiseissä. Elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvien uhkien hallinta edellyttää kaikkien toimijoiden yhteistoimintaa johtamisen tukena. Ennakointi ja tiedon jakaminen mahdollistavat tehokkaamman suunnittelun ja näin edesauttavat uhkiin vastautamista, niiden vaikutusten vähentämistä sekä edistävät toipumista. Toimintaa johtavat toimivaltaiset viranomaiset tai muut toimijat lakisääteisten tehtäviensä ja toimivaltansa mukaisesti.

Tilannekuvan ja johtamisen varmistamiseksi on varmistuttava toimintaa tukevien teknisten järjestelmien toimivuudesta, suojaamisesta ja ylläpidosta. Lisäksi johtamisrakenteiden tulee olla selkeät ja kaikkien toimijoiden tiedossa

riittävällä tasolla. Johtamisvälineiden, -rakenteiden ja -tapojen toimivuus varmistetaan säännöllisellä testauksella, harjoittelulla ja seurannalla. Toiminnan koordinointi ja tiedonkulku on varmistettava eri viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistoiminnalla.

Viestinnällä vahvistetaan organisaation johtamista. Häiriötilanteissa ja kriiseissä korostuu informaatioympäristön seuranta. Näin tuetaan viranomaisten ja muiden turvallisuustoimijoiden johtamista ja viestintää. Ulkoisessa ja sisäisessä viestinnässä toimitaan samoin periaattein ja samoja keinoja käyttäen kuin normaaliolojen viestinnässä.

2.2 Kansainvälinen ja EU-toiminta

Turvallisuuden rakentaminen on rajat ylittävää toimintaa. Suomi on osa verkottunutta maailmaa, jossa kokonaisturvallisuuden toimet välttämättä sijoittuvat myös laajempaan, kansainväliseen kontekstiin. Elintärkeisiin toimintoihin vaikutetaan myös maamme ulkopuolelta ja toisaalta oma turvallisuustilanteemme heijastuu Suomen ulkoiseen turvallisuuteen. Euroopan unioni (EU) ja Pohjois-Atlantin liitto (Nato) muodostavat Suomen ulkopoliittikan yhteistyövärisen ytimen.

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Suomi tukee EU:n pyrkimyksiä vahvistaa geopoliittista rooliaan ja lisätä unionin ulkoisen toiminnan uskottavuutta. EU:n päätöksentekoon ja sen valmisteluun osallistuu koko yhteiskunta kaikilla tasoilla. Samalla EU:ssa tehdyt päätökset vaikuttavat koko yhteiskuntaan. Vaikuttamalla EU:ssa Suomi edistää kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeitä hankkeita ja päätöksiä, jotka kehittävät unionin ja jäsenmaiden varautumista sekä vastetta. Vaikuttamisella varmistetaan, että kansalliset hyvät käytännöt huomioidaan ja niitä voidaan hyödyntää koko unionin laajuisesti. Suomi pitää tärkeänä varautumisen ja turvallisuuden vahvistamista Euroopan unionin yhteistyön puitteissa. Käytäntöjen yhteensopivuus suhteessa EU-lainsäädäntöön varmistetaan. Samalla mahdollistetaan ulkoisen avun antamisen ja vastaanottaminen muilta EU-mailta.

Pohjois-Atlantin liitossa tehty yhteistyö vahvistaa kokonaisturvallisuutta. Suomelle on tärkeää, että Naton pelote ja puolustus on vahva ja vastaa muuttu-

van turvallisuusympäristön vaatimuksiin. Suomi ylläpitää ja kehittää liittokunnan jäsenenä kansallista ja liittokunnan yhteistä kykyä puolustautua aseellisia hyökkäyksiä vastaan. Yhteistyöllä ja aktiivisella vaikuttamisella vahvistetaan Suomen pelotetta ulkopuolisia vaikuttamisyriksiä vastaan, vaikutetaan liittokunnan puolustuspoliittiseen linjaan ja yhteensovitetään kokonaisturvallisuutta lujittavia toimia. Jäsenyyteen liittyy oikeuksia ja velvollisuuksia avun antamiseen ja vastaanottamiseen liittyen. Natossa resilienssin rakentaminen on sekä kansallinen vastuu että Pohjois-Atlantin sopimuksen 3 artiklaan perustuva yhteinen sitoumus. Sen tavoitteena on varmistaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuus, valtion toimintakyky sekä tuki liittokunnan sotilaallisten operaatioiden toimeenpanolle.

Suomi vaikuttaa lisäksi muissa kansainvälisissä järjestöissä, kuten Yhdistyneissä kansakunnissa (YK), Euroopan neuvostossa (EN) sekä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä (Etyj). Aktiivisella kahden- ja monenvälisellä yhteistyöllä Suomi mahdollistaa ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteidensa edistämisen ja ajantasaisen tilannekuvan ylläpidon kaikissa tilanteissa, vahvistaa kansallista, alueellista ja kansainvälistä vakautta ja turvallisuutta sekä edesauttaa kykyään vastata ja toipua mahdollisista uhka- ja kriisitilanteista.

Kansainvälinen ja EU-toiminta kytkeytyy myös alue- ja paikallistason toimintaan. Viranomaiset, yritykset ja järjestöt toimivat kansainvälisessä yhteistyössä useilla eri tasoilla. Tämän mahdollistaminen ja toiminnan jatkuvuuden varmistaminen ovat usein välttämätöntä sekä toimijoille itselleen että yhteiskunnan kokonaisturvallisuudelle.

2.3 Puolustuskyky

Puolustuskyvyn ylläpidon päämääränä on ennaltaehkäistä sotilaallisen voiman käyttö ja sillä uhkaaminen. Tarvittaessa Suomeen kohdistuvat sotilaalliset uhkat torjutaan sotilaallisia voimakeinoja käyttäen. Ennaltaehkäisevä vaikutus muodostuu koko yhteiskunnan varautumisella ja muulla toiminnalla sekä siitä viestimisellä. Nato-jäsenyys ja kansainvälinen puolustusyhteistyö vahvistavat Suomen puolustuskykyä. Suomi tekee puolustusyhteistyötä omista lähtökohdistaan ja yhteisten intressien pohjalta.

Suomen puolustus on sotilaallisen puolustusjärjestelmän ja kokonaisuomaanpuolustuksen muiden toimijoiden muodostama kokonaisuus. Puolustuksen on kyettävä vastaamaan sotilaallisen painostukseen, nopeasti kehittyvään sotilaalliseen uhkaan sekä eriateiseen sotilaalliseen voimankäyttöön, kuten laajamittaiseen sotilaallisen hyökkäykseen.

Sotilaallinen maanpuolustus on kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa. Asevelvollisuuden perustuva puolustusratkaisu nojaa korkeaan maanpuolustustahoon, jota ylläpidetään ja kehitetään osana kokonaisturvallisuutta. Suomi puolustaa aluettaan, väestöään ja yhteiskuntaansa kaikkia voimavaroja hyödyntäen. Tämä edellyttää tiivistä yhteistoimintaa yhteiskunnan eri toimijoiden kesken. Esimerkiksi Puolustusvoimien lääkintähuollon toteuttaa pääosin siviilisektorin sosiaali- ja terveydenhuolto. Tarvittavien resurssien nopea käyttöön saanti varmistetaan kokonaisuomaanpuolustuksen periaatteen mukaisesti kumppanuus-, turvallisuus- ja aiesopimuksilla ja yhteisharjoittelulla.

Puolustusjärjestelmän on kyettävä vastaamaan sotilaallisiin uhkiin osana hybridivaikuttamisen torjuntaa ja osaltaan muodostamaan pidäkkeitä muita yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja uhkaavia vaikuttamiskeinoja vastaan. Hybridivaikuttamisen hallinta edellyttää usean hallinnonalan ennakoimista ja varautumista sekä julkishallinnon kattavaa yhteistyötä yksityisen sektorin, järjestöjen ja kansainvälisten kumppanien kanssa. Hybridivaikuttamisen torjunnassa on tärkeää, että kaikki toimijat kykenevät vastaamaan tehtävistään lainsäädännön ja kokonaisturvallisuuden periaatteiden mukaisesti.

2.4 Sisäinen turvallisuus

Sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan sitä, että Suomeen ja sen väestöön kohdistuvia rikoksia, onnettomuuksia, ympäristövahinkoja ja muita vastaavia uhkia kyetään torjumaan ja niiden seurauksia hallitsemaan. Sisäinen turvallisuus on tila, jossa ihmiset voivat nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja niihin rinnastettavista kansallisista ja kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta.

Sisäinen turvallisuus pohjautuu ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian sekä vapauden, vakauden, hyvinvoinnin, yhdenvertaisuuden ja

tasa-arvon edistämiseen kaikessa toiminnassa. Yhteiskuntarauhan ylläpitämisen kautta, sisäisellä turvallisuudella on vahvoja kytköksiä muihin elintärkeisiin toimintoihin, ennen kaikkea henkiseen kriisinkestävyyteen.

Sisäisen turvallisuuden ylläpito perustuu ensisijaisesti ennaltaehkäisyyn. Mahdollisimman moni tapaturma, onnettomuus, rikos ja muu häiriö pyritään estämään ennalta. Työllisyys, toimeentulo, koulutus, yhteiskunnallinen osallisuus, ihmisten terveys, ja hyvinvointi laajasti muodostavat osaltaan perustan turvallisuudelle. Turvallisuusongelmien juurisyyhin vaikuttaminen edellyttää koko yhteiskunnan toimia. Niiden tehokkaalla toiminnalla varmistetaan, että ihmiset voivat luottaa yhteiskunnan apuun vakavimpien uhkien kohdatessa. Sisäisen turvallisuuden palvelut tuotetaan siten, että ihmiset saavat tarvitsemansa avun koko maassa nopeasti, tehokkaasti ja yhdenvertaisesti. Tämän edellytyksenä on toimiva viranomaisyhteistyö kaikilla tasoilla.

Epäsymmetriset hybridiuhkat asettavat aivan uudenlaisia vaatimuksia viranomaisten toiminnalle ja viranomaisten väliselle yhteistyölle. Hybriditoimet voivat ilmetä esimerkiksi terrori-iskuina, kriittisten tai symbolisesti merkityksellisten kohteiden sabotaasina tai tiedusteluna, mielipideilmastoon vaikuttamisena, väkivaltaiseen mellakointiin yllyttämisenä tai kyberiskuina. Turvallisuusympäristön muutoksen myötä ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden välinen raja on hämärtynyt. Tämä asettaa erityisiä vaatimuksia koordinaatioille ja tilanneymmärrykselle.

Sisäisen turvallisuuden toimet kytkeytyvät muun muassa tulevaisuuden kestävään turvallisuusympäristöön, muuttuvien uhkien torjumiseen, terrorismilta ja järjestäytyneeltä rikollisuudelta suojelemiseen sekä vahvaan kansainväliseen turvallisuusekosysteemiin. Suomen kansainvälisellä yhteistyöllä ja jäsenyyksillä Euroopan unionissa, Schengen-järjestelmässä ja Natossa on merkitystä myös sisäiselle turvallisuudelle.

2.5 Talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus

Talouden, infrastruktuurin ja huoltovarmuuden turvaamisella järjestetään elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi tarvittava rahoitus ja muut resurssit. Elintärkeille toiminnolle välttämättömät kotimainen ja kansainvälinen infrastruktuuri, organisaatiot, rakenteet, palvelut ja prosessit turvataan.

Keskeistä on varmistaa julkisen talouden kestävyys sekä julkisen hallinnon edellyttämät taloudelliset ja henkilöresurssit. Samalla on turvattava valtion varainhankintakyky ja kyky maksujen suorittamiseen. Lisäksi on ylläpidettävä toiminta-, taloussuunnittelu- ja talousarvioprosesseja. Tarvittaessa toteutetaan taloudellisten voimavarojen uudelleen kohdentaminen sekä varmistetaan julkisen hallinnon henkilöstöressurssien ja tarvittavalla infrastruktuurilla varustettujen toimitilojen saatavuus ja riittävyys kaikissa oloissa.

Rahoitusjärjestelmän mahdollisimman vakaa toiminta ja yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien rahoitusmarkkinapalvelujen jatkuvuus turvataan kaikissa olosuhteissa tehokkaalla valvonnalla, sääntelyllä ja ylläpitämällä kriisien hallintavalmiutta. Yhteiskunnan toimivuuden ja turvallisuuden kannalta välttämättömien rahoitusmarkkinapalvelujen jatkuvuuden turvaamiseksi on olemassa kansallinen toimintamalli ja tarvittavat kansalliset varajärjestelmät.

Elintärkeiden toimintojen suojaamiseksi on tärkeää turvata välttämättömät viestintäverkot- ja palvelut, tietojärjestelmät, digitaaliset palvelut ja tiedot. Lisäksi on varmistettava kriittiset liikenneverkot ja -palvelut sekä turvattava energian saatavuus. Kyky tuottaa tutkimusta ja innovaatioita on välttämätöntä osaamisen varmistamiseksi. Talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus rakentuvat teknologioiden varaan. Kriittisiin teknologiavalmiuksiin on tästä syystä kiinnitettävä huomiota.

Elintarvikehuolto turvaa väestölle riittävän ja turvallisen ravinnonsaannin. Elintarvikehuollon edellyttämien tuotantopanosten lisäksi myös osaavan työvoiman saatavuus ja elintarvikevalvonta ovat keskeisiä. Päivittäistavara huollon turvaaminen on myös tärkeää väestön toimintakyvyn kannalta. Yksilöiden on myös omatoimisesti varauduttava päivittäistavara huollon vakaviin häiriöihin. Olennaista on myös vesihuollon toimintaketjun turvaaminen kokonaisvaltaisesti sekä suurten asutuskeskusten, yhteiskunnan kannalta tärkeiden toimintojen ja elintarviketuotannon vedensaannin varmistaminen. Näihin liittyy kiinteästi ympäristön seurantajärjestelmä ja toimiva jätehuolto.

Häiriötilanteisiin ja kriiseihin varaudutaan turvaamalla asuminen ja varmistamalla riittävän rakentamisen kapasiteetti. Tulva- ja kuivuusriskejä hallitaan sekä patoturvallisuutta valvotaan. Ilmastonmuutoksen vaikutukset ja riskit huomioidaan varautumistyössä. Kotimaiset ratkaisut ja kansainvälinen yhteistyö

varmistavat energian saatavuuden. Monipuolinen, edullinen ja riittävä sähköenergian kotimainen tuotantokapasiteetti muodostaa voimahuollon perustan. Energian saatavuuden turvaaminen julkisen hallinnon ja yhteisöjen käytettävissä olevissa toimitiloissa on edellytys elintärkeiden toimintojen suojaamiselle.

Huoltovarmuudella tarkoitetaan väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömän kriittisen tuotannon, palvelujen ja infrastruktuurin turvaamista normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Sen lähtökohchia ovat toimivat kansalliset ja kansainväliset markkinat, monipuolinen teollinen ja muu tuotannollinen pohja, vakaa julkinen talous ja kilpailukykyinen kansantalous. Huoltovarmuuden turvaaminen tukeutuu toimiviin kansainvälisiin poliittisiin, taloudellisiin ja teknisiin yhteyksiin sekä näiden jatkuvuuteen.

Huoltovarmuuden ylläpitämiseen tarvittavat toimenpiteet mitoitetaan siten, etteivät väestön elinmahdollisuudet, yhteiskunnan välttämättömät toiminnot, elintarvike- ja vesihuollon turvaamisen toiminnot, sosiaali- ja terveyspalvelut, lääkkeiden ja rokotteiden saatavuus eivätkä maanpuolustuksen materiaaliset edellytykset vaarannu. Huoltovarmuuden näkökulmasta keskeistä on eri toimijoiden välinen vuorovaikutus varautumiseen liittyvissä kysymyksissä eri tasolla. Kriiseihin varautuminen huoltovarmuustoimin on aina kansallisella vastuulla. Kansainvälinen varautuminen täydentää sitä.

2.6 Väestön toimintakyky ja palvelut

Yhteiskunnan toimivuuden edellytyksenä on toimintakykyiset yksilöt. Toimintakyky muodostuu fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja eettisestä osa-alueesta. Väestön toimintakyky ja hyvinvointi turvataan ylläpitämällä keskeiset peruspalvelut. Niillä edistetään väestön itsenäistä selviytymistä kaikissa tilanteissa.

Toimintakyvyn ylläpito, kehittäminen ja varmistaminen edellyttävät sekä riittävää sosiaaliturvaa että sosiaali- ja terveyspalveluja. Häiriötilanteissa ja kriiseissä kiireellisten palvelujen tarve korostuu. Kunnat ja hyvinvointialueet huolehtivat, että ihmiset saavat kaikissa tilanteissa kiireelliset ja välttämättömät palvelut asuinpaikasta ja vuorokauden ajasta riippumatta. Väestön palveluiden

turvaamisessa on merkittävä rooli myös toimivalla infrastruktuurilla ja tukipalveluilla.

Keskeisten koulutuspalvelujen ja tutkimustoiminnan varmistaminen turvaa kokonaisturvallisuuden kannalta kriittisen osaamisen saatavuuden. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen vahvistaa myös henkisen kriisinkestävyyden elintärkeää toimintaa. Tämän varmistamiseksi keskeisten kasvatus- ja koulutuspalvelujen häiriötön jatkuminen on turvattava varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Väestön luottamus toimiviin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä eri tason koulutuspalveluiden jatkuvuuteen on olennaista niin kriisitilanteissa kuin niihin varautumisessa.

2.7 Henkinen kriisinkestävyys

Henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan kykyä kestää kriisitilanteiden aiheuttama kuormitus ja selviytyä niiden vaikutuksilta. Henkisen kriisinkestävyyden perusta luodaan normaalioloissa ja se on keskeisessä asemassa kriisin aikaisen toimintakyvyn ylläpitämisessä. Hyvä henkinen kriisinkestävyys edistää kriiseistä toipumista.

Henkinen kriisinkestävyys ilmenee tahtona toimia valtiollisen itsenäisyyden, yhteiskunnan vakauden, väestön elinmahdollisuuksien ja turvallisuuden ylläpitämiseksi kaikissa tilanteissa. Henkisen kriisinkestävyyden rakentaminen, vahvistaminen ja ylläpitäminen on koko yhteiskunnan läpileikkaavaa ja pitkäjänteistä työtä. Yksilöiden hyvinvointi, toimeentulo, terveys ja toimintakyky vaikuttavat yhteiskunnan henkiseen kriisinkestävyyteen. Pitkittyneissä kriiseissä henkisen kriisinkestävyyden merkitys korostuu. Henkisen kriisinkestävyyden seurannalla voidaan tukea johtamista.

Yksilöiden keskinäinen luottamus sekä luottamus viranomaisiin ja yhteiskuntaan ovat henkisen kriisinkestävyyden keskeisiä tekijöitä. Luottamuksen säilymiseen vaikuttaa olennaisesti viranomaisten, järjestöjen ja muiden yhteisöjen viestintä. Viestinnällä tuettu johtaminen on henkistä kriisinkestävyyttä vahvistava tekijä. Yksilöiden kriittinen medialukutaito ja digitaalinen osaaminen vahvistavat demokratiaa, yhteiskunnallista osallistumista ja informaatiovaikuttamisen tunnistamista. Median merkitys henkisen kriisinkestävyyden vahvistajana korostuu.

Sivistyspalveluilla luodaan henkisen kriisinkestävyiden edellytykset. Koulutus, kulttuuripalvelut, kulttuuriomaisuuden suojeleminen, hengellisten yhteisöjen toiminta, nuorisotyö ja -toiminta, liikunnan kansalaistoiminta sekä muu järjestö- ja kansalaistoiminta vahvistavat yksilöiden tietoja ja taitoja toimia muuttuvassa yhteiskunnassa. Samalla ne lisäävät osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä järjestöt toiminnallaan tukevat väestön kriisinkestävyttä tuottamalla väestölle heidän tarvitsemiaan välttämättömiä palveluja. Häiriötilanteissa ja kriiseissä tarve palveluille, neuvonnalle, ohjaukselle ja tiedolle kasvaa. Niihin vastaamalla voidaan turvata väestön kriisinsietokykyä.

Järjestöillä on merkittävä rooli turvallisuuskulttuurin edistämisen sekä yksilöiden aktivoimisessa turvallisuuden kehittämiseen. Järjestöt myös tuottavat tietoa ihmisten turvallisuustarpeista ja välittävät sitä yhteiskunnan päätöksentekijöille. Kansalaisyhteiskunnan toiminta tarjoaa ihmisille sosiaalisen viitekehysten, joka rakentaa luottamusta, aktivoi ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja ehkäisee syrjäytymistä.

Yksilöiden tulee kantaa vastuuta oman ja lähiyhteisön turvallisuuden edistämisestä. Omatoiminen varautuminen on tärkeä osa turvallisuuden kokonaisuutta ja yhteiskunnan kriisinsietokykyä. Väestön varautuminen ja perustaitojen osaaminen mahdollistavat viranomaisten ja muiden turvallisuustoimijoiden resurssien tarkoituksenmukaisen käytön.

Väestön henkisen kriisinkestävyiden kannalta on merkityksellistä hallita stressitekijät ja pystyä myös häiriötilanteissa ja kriiseissä jatkamaan arjen toimintoja. Ne ylläpitävät turvallisuudentunnetta, luottamusta tulevaisuuteen ja antavat voimavaroja toimia kaikissa tilanteissa ja edistävät toipumista. Yksilöillä on vastuu oman toimintakykynsä ylläpitämisestä. Hyvä fyysinen toimintakyky auttaa jaksamaan myös henkisesti.

3 Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuu ihmisten aiheuttamia ja luonnosta johtuvia uhkia. Toteutuessaan ne voivat aiheuttaa häiriötilanteita ja kriisejä. Uhkien ja riskien arviointi antaa perusteita varautumiselle ja vasteelle.

3.1 Uhkat, häiriötilanteet ja kriisit

Toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa ja yhteiskunnat yhä keskinäisriippuvaisempia. Toimintaympäristön muutos sisältää mahdollisuuksien ohella myös uhkia ja tunnistettuja riskejä. Globaalit megatrendit, kuten ilmastonmuutos ja muuttoliike, sekä niihin kytkeytyvät kansainväliset ja kansalliset kehityskulut, kuten Euroopan ja sen lähialueiden alueellinen kehitys sekä turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön nopea ja voimakas muuttuminen heijastuvat usein yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuu toimintaympäristön muutosten myötä uusia epävarmuustekijöitä. Turvallisuusuhkat ovat monipuolistuneet samalla kuin niiden ennakkovaroitusaika on lyhentynyt. Tämä asettaa haasteita varautumiselle, vasteelle ja niiden johtamiselle.

Yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvat uhkat voivat esiintyä itsenäisinä, samanaikaisina tai toistensa jatkumoina. Niitä voi ilmetä kaikissa toimintaympäristöissä mukaan lukien kybertoimintaympäristö, informaatioympäristö ja avaruus. Uhkat voivat olla ihmisen aiheuttamia tai luonnosta aiheutuvia. Ne ja niiden muutokset ovat usein arvaamattomia, rajat ylittäviä, nopeita sekä kestoaltaan, vaikutuksiltaan ja laajuudeltaan vaihtelevia. Myös uhkien ennakoitavuudessa on merkittäviä eroja. Useimmilla uhkilla on vaikutusta useampaan kuin yhteen elintärkeään toimintoon. Uhkat vaikuttavat toteutuessaan myös toisiinsa. Tällöin korostuu kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukainen yhteistoiminta.

Kuvio 3. Uhkaympäristö. (Lähde: Kansallinen riskiarvio 2023)

Uhkat aiheuttavat realisoituessaan häiriötilanteita ja kriisejä. Häiriötilanteet ovat tapahtumia tai tilanteita, josta ei aiheudu pitkäaikaisia tai merkittäviä haitallisia vaikutuksia yhteiskunnan toimintaedellytyksiin. Kriisit ovat epänormaaleja tai poikkeuksellisia tapahtumia tai tilanteita, jotka uhkaavat koko yhteiskunnan toimintaa tai olemassaoloa.

Häiriötilanteet saattavat vaatia merkittäviä resursseja, mutta kuitenkin harvoin uhkaavat koko yhteiskuntaa. Niiden vaikutukset ovat yleensä lyhytaikaisia, paikallisia ja kohdistuvat vain osaan toiminnasta. Häiriötilanteet voidaan yleensä ennakoida, vaikka niiden tarkempaa ajankohtaa, tyyppiä ja vaikutusta ei kyetäkään ennustamaan tarkasti. Ne voidaan usein ratkaista noudattamalla ennalta laadittuja suunnitelmia. Häiriötilanteita voivat olla yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin lyhytaikaisesti tai rajatusti vaikuttavat tilanteet, kuten esimerkiksi vedenjakelun keskeytyminen, maksuliikenteen tilapäinen estyminen tai lyhyet sähkökatkot.

Kriisit voivat syntyä itsenäisesti tai eskaloitua häiriötilanteesta, jota ei ole saatu hallintaan. Ne vaativat strategista, mukautuvaa ja oikea-aikaista reagoitua, jotta yhteiskunnan toimintaedellytykset kyetään säilyttämään. Kriisit ovat tyypillisesti ainutkertaisia ja harvinaisia tapahtumia tai tilanteita, jotka ylittävät

tävät usein organisaatorakenteelliset, maantieteelliset ja toimialakohtaiset rajat. Osa kriiseistä voidaan ennakoida, mutta niiden ajankohtaa ja vaikutusta ei kuitenkaan voida yleensä ennustaa. Kriisien vaikutukset voivat olla laajuudeltaan ja kestoaltaan merkittäviä. Niitä voidaan harvoin ratkaista pelkästään ennalta määriteltyjen toimintatapojen ja suunnitelmien avulla vaan edellyttävät aloitteellisuutta ja joustavuutta. Kriisejä voivat olla esimerkiksi sotilaallisen voiman käyttö tai vakava pandemia.

Taulukko 1. Häiriötilanteiden ja kriisien piirteitä. (Lähde: SFS-EN ISO 22361:2022)

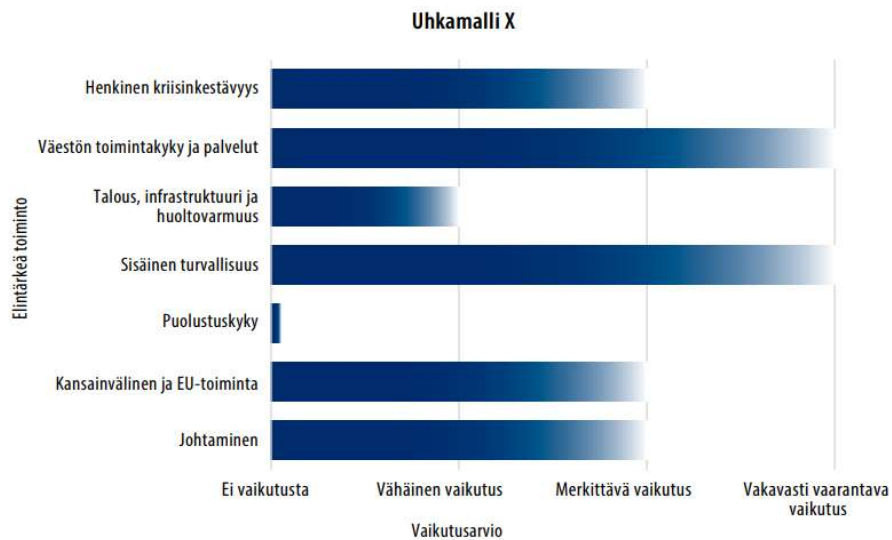
Piirre	Häiriötilanteet	Kriisit
Esiintyminen	Usein	Harvoin
Vaikutus	Rajoitettu	Olemassaoloa uhkaava
Monimutkaisuus	Vähäinen	Runsas
Vasteen taso	Operatiivinen	Strateginen

3.2 Riskien arviointi

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen edellyttää ennakoivaa riskien arviointia. Siinä korostuu ymmärrys erilaisten uhkien suorista vaikutuksista ja kerrannaisvaikutuksista elintärkeisiin toimintoihin. Riskien arviointiin liittyy epävarmuutta, sillä uhkien syiden, täsmällisten kohteiden ja ilmenemisen laajuuden sekä todennäköisyyden ja seurannaisvaikutusten tarkka määrittäminen on usein vaikeaa.

Riskien arviointi on jatkuva prosessi. Muuttuvasta toimintaympäristöstä aiheutuvat riskit tulee tunnistaa ja sisällyttää riskiarvioon. Riskiarviot pohjautuvat toimintaympäristöanalyysissä tunnistettuihin uhkiin sekä niiden vaikuttavuuden ja todennäköisyyden arviointiin. Riskiarviossa vastataan muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Millaisia uhkia toimintaan kohdistuu? Kuinka todennäköistä niiden toteutuminen on? Millainen on uhkien toteutumisen vaikutus?

Kuvio 4. Esimerkki riskien vaikutusten arvioinnista (Lähde: Kansallinen riskiarvio 2023)

Yhteiskunnan haavoittuvuuksien tunnistaminen on edellytys riskien arvioinnille. Haavoittuvuudella tarkoitetaan yhteiskunnan rakenteissa, palveluissa tai prosesseissa olevia altistuneita tai heikkoja kohtia, joiden kautta uhkat voivat realisoitua. Niiden tunnistaminen vaatii usein yhteistyössä tehtävää yksityiskohtaisempaa tarkastelua.

Kansallisessa riskiarviossa arvioidaan tunnistettujen riskien toteutumisen vaikutuksia yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin ja niiden turvaamiseen tähtääviin strategisiin tehtäviin. Arvio laaditaan laaja-alaisessa yhteistyössä. Tarkastelun kohteena ovat kriisinsietokykyä ja varautumista edellyttävät suhteellisen äkillisesti kehittyvät häiriötilanteet ja kriisit. Kansallisessa riskiarviossa pyritään tunnistamaan riskejä, joissa voimavarojen käyttöä pitää koordinoita useiden eri toimijoiden välillä vähintään alueellisesti tai kansallisesti ja mahdollisesti myös muilta mailta tukea pyytäen. Toteutuessaan tällaisista tapahtumista voi aiheutua merkittäviä vaikutuksia ihmisten henkeen tai terveyteen, talouteen, ympäristöön ja yhteiskuntaan.

Eri alueisiin kohdistuvat riskit saattavat vaihdella, minkä vuoksi kansallisen riskiarvion ohella laaditaan omana kokonaisuutenaan alueelliset riskiarviot. Pää-

osin hyvinvointialuejaon mukaisesti tehdyissä alueellisissa riskiarvioissa tunnistetaan ja arvioidaan riskejä, joiden vaikutukset ovat alueellisesti merkittäviä. Häiriötilanteet, kuten esimerkiksi tulvat, rajuilmat ja metsäpalot, ovat usein alueellisia, mutta useampi samanaikainen, laajamittainen tilanne voi edellyttää valtakunnallisia toimia.

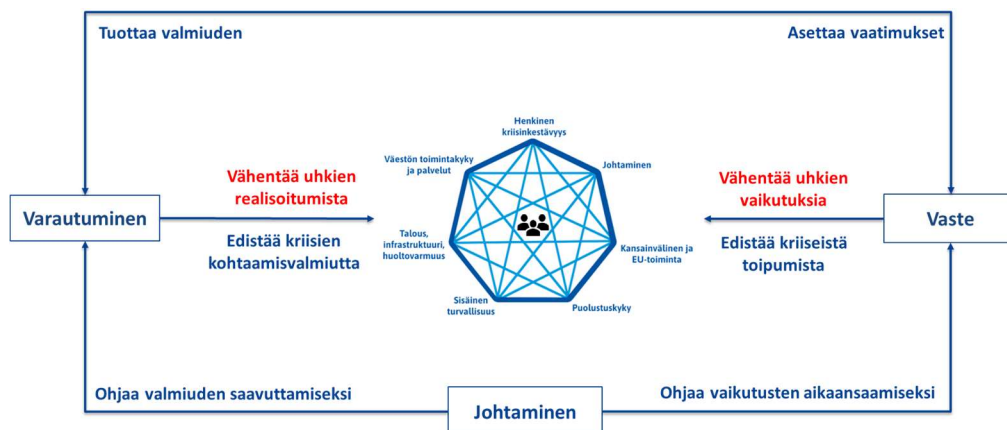
4 Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan strategisilla tehtävillä. Tehtävät sisältävät sekä varautumiseen että vasteeseen liittyviä johdettuja toimenpiteitä. Ne toteutetaan yhtenevin periaattein.

4.1 Strategiset tehtävät

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan toimeenpanemalla lainsäädäntöön perustuvia, sopimuksin vahvistettuja ja vapaaehtoisuudella täydennettyjä strategisia tehtäviä. Tehtävien toteuttaminen kaikissa turvallisuustilanteissa edellyttää sekä varautumista että vastetta eli kykyä ryhtyä toimiin uhkiin vastaamiseksi. Varautumalla vähennetään uhkien realisoitumista ja edistetään yhteiskunnan valmiutta kohdata kriisejä. Vasteen tarpeet asettavat vaatimuksia varautumiselle. Vastatoimilla vähennetään realisoituneiden uhkien vaikutuksia ja edistetään yhteiskunnan toipumista kriiseistä. Kyky niihin syntyy varautumalla. Johtamisella ohjataan varautumista valmiuden saavuttamiseksi ja vastetta haluttujen vaikutusten aikaansaamiseksi. Elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi toteutettavat strategiset tehtävät kuvataan tämän periaatepäätöksen osassa 2.

Kuvio 5. Strategisten tehtävien toteuttaminen.

Strategiset tehtävät edellyttävät sekä valmistelun että toteutuksen johtamista. Valmistelussa pyritään ennalta varmistamaan toimeenpanon edellyttämien voimavarojen riittävyys ja käytettävyys. Toteutuksessa käytetään resursseja tavoitteiden saavuttamiseksi. Varautuminen ja vaste sisältävät toisistaan poikkeavia piirteitä. Varautuminen on jatkuvaa, laaja-alaista ja uhkat kattavasti huomioivaa toimintaa. Sillä tavoitellaan valmiutta toimia. Vaste on kertaluonteista, rajattua ja kulloisiinkin uhiin keskittyvää toimintaa, jossa käytetään varautumalla rakennettua suorituskykyä. Tällä pyritään haluttuun vaikutukseen. Ajallisesti varautuminen painottuu häiriötilanteiden ja kriisien ulkopuolelle. Vaste puolestaan niiden yhteyteen. Kriisien monimutkaisuudesta ja samanaikaisuudesta johtuen varautumista ja vastetta on kyettävä toteuttamaan samanaikaisesti.

Taulukko 2. Varautumisen ja vasteen piirteitä.

Piirre	Varautuminen	Vaste
Uhka	Kattava	Rajattu
Toistuvuus	Jatkuva	Kertaluonteinen
Kesto	Pitkä	Lyhyt
Osallistujat	Kaikki	Tarvittavat
Toiminta	Kyvyn rakentaminen	Kyvyn käyttö
Keskinäinen suhde	Mahdollistaa	Antaa vaatimukset
Tavoite	Valmius	Vaikutus
Ajallinen painotus	Kriisien ulkopuolella	Uhkan ilmetessä

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen perustuu lainsäädäntöön. Häiriötilanteita hallitaan lähtökohtaisesti viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Julkishallintoa koskevasta yleisestä velvollisuudesta varautua tehtäviensä hoitamiseen myös poikkeusoloissa säädetään valmiuslaissa. Siinä säädetään myös poikkeusolojen hallinnan edellyttämistä lisätoimivaltuuksista viranomaisille.

Kansallisten säädösten lisäksi varautumista ja vastetta ohjaavat myös EU-sääntely, kahden- ja monenväliset sopimukset sekä muut Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet. Naton jäsenenä Suomi huomioi liittokunnan resilienssin perusvaatimukset yhteiskunnan kriisinkestävyyttä kehittäessään. Kansainvälisistä velvoitteista huolimatta viimekätinen vastuu yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisesta on aina kansallisilla toimijoilla.

4.2 Varautuminen

Varautumisen päämääränä on pienentää uhkien toteutumisen todennäköisyyttä, edistää omaa valmiutta kohdata niitä ja luoda edellytykset vasteelle. Sillä rakennetaan ja ylläpidetään vasteen toteuttamisen edellyttämä suorituskyky.

Varautuminen pohjautuu suunnittelun yhteydessä asetettuihin päämääriin ja tavoitteisiin, ennalta määritettyihin toimintatapoihin ja tunnistettuihin resurssitarpeisiin. Varautuminen perustuu valmiuslaissa, pelastuslaissa ja muussa lainsäädännössä säädettyyn varautumisvelvollisuuteen, sopimukseen ja vapaaehtoisuuteen. Sitä johtaa, valvoo ja yhteensovittaa kukin ministeriö toimialallaan.

Varautuminen ulottuu kaikille toiminnan tasoille ja sisältää elinkeinoelämän, järjestöjen ja muiden yhteisöjen toiminnan yhteensovittamisen julkisen sektorin toimenpiteiden kanssa. Pelkkä viranomaisten varautuminen ei ole riittävää yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Varautumisen vaikuttavuus edellyttää koko yhteiskunnan osallistumista toimiin. Jokaisella on vastuu myös omasta varautumisestaan.

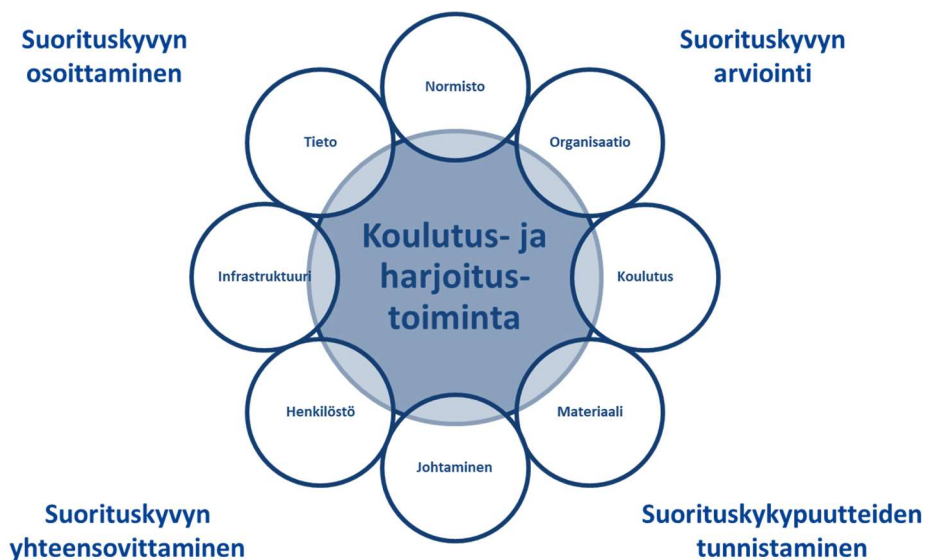
Olennainen osa varautumista on tehtävän edellyttämien resurssien hankinta ja ylläpito. Varautumisessa on välttämätöntä huomioida ainakin seuraavat osa-alueet:

- toimintatavat, joilla ohjataan voimavarojen käyttöä tavoitteiden saavuttamiseksi.
- organisaatio, jossa resurssit järjestetään tehtävän edellyttämällä tavalla
- koulutus, jolla kehitetään tehtävän edellyttämää osaamista

- materiaali, jolla toimijat varustetaan
- johtaminen, jolla toimintaa ohjataan tavoitteiden saavuttamiseksi
- henkilöstö, joka on määrältään ja osaamiseltaan riittävä
- infrastruktuuri, joka tukee tehtävän toteuttamista
- tieto, johon toiminta pohjautuu.

Varautumisen toteutuksessa yhteensovitetään toimintatavat, organisaatio, koulutus, materiaali, johtaminen, henkilöstö, infrastruktuuri ja tieto toisiinsa. Yhteensovittaminen toteutetaan yhteisellä suunnittelulla sekä koulutus- ja harjoitustoiminnalla. Päämääränä on tuottaa ja osoittaa kyky toteuttaa vaste. Hyvinä käytänteinä toimivat muun muassa maanpuolustuskurssijärjestelmä ja valtionhallinnon valmiusharjoituskokonaisuudet. Toiminnalla suorituskyvyn eri osatekijät sovitetaan yhteen kokonaisuudeksi ja harjaannutetaan niitä toimimaan yhdessä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Samalla lisätään keskinäistä luottamusta sekä uskottavuutta osoittamalla kykyä suunnitellun tehtävän täyttämiseen. Yhteistoiminta auttaa myös tunnistamaan laadittujen suunnitelmien kehittämismahdollisuuksia tai puutteita suunnitelmien toimeenpanon edellyttämässä voimavaroissa.

Kuvio 6. Yhteinen koulutus- ja harjoitustoiminta varautumisen keskiössä.

4.3 Vaste

Vasteen päämääränä on minimoida toteutuneiden uhkien vaikutuksia, edistää yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen toipumista ja antaa perusteita varautumiselle. Siinä käytetään varautumalla rakennettua ja ylläpidettyä suorituskykyä haluttuun vaikutukseen pääsemiseksi.

Vaste perustuu viranomaisten lakisääteisiin tehtäviin ja normaaliolojen toimivaltuuksiin. Niitä voidaan laajentaa erikseen todetuissa poikkeusoloissa, jotka eivät ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Lähtökohtaisesti vaste toteutetaan normaaliolojen toimintamallien ja organisoinnin mukaisesti toimivaltaisen viranomaisen periaatetta noudattaen. Toimivaltaisen viranomaisen tueksi voidaan kohdentaa myös yhteiskunnan muita resursseja. Kohdentamisharkinnassa huomioidaan yhteiskunnan peruspalveluiden turvaaminen.

Vasteen valmistelussa säädellään resurssien käytettävyyttä esimerkiksi erilaisilla valmiusasteilla. Valmiutta on kyettävä säätämään joustavasti. Äärimmillen kohotetussa valmiudessa kaikki valmiussuunnitelman mukaiset resurssit on otettu käyttöön. Tarvittaessa osana valmistelua hankitaan lisää resursseja ja priorisoidaan niiden käyttöä ennalta. Tavoitteena on varmistaa, että käytävissä on oikea-aikaisesti tilanteen, uhkan ja tarpeen edellyttämät voimavarat ja toimivaltuudet. Edellytyksenä tälle on riittävän tarkka ja ajantasainen tilanneymmärrys ja ajoissa tehdyt päätökset.

Valmistelussa on huomioitava myös poikkeuksellisissa tilanteissa mahdollisesti käyttöön saatavat lisätoimivaltuudet. Esimerkiksi tarvittaessa on kyettävä saattamaan voimaan valmiuslain nojalla myönnettävät lisätoimivaltuudet, joilla vahvennetaan toimijoiden kykyä toteuttaa tehtäviään.

Yhteiskunnassa voi olla käynnissä samanaikaisesti useita häiriötilanteita. Silloin korostuu kyky joustavuuteen ja ketteriin muutoksiin resurssien kohdentamisessa. Häiriötilanteista ja kriiseistä voi muodostua myös pitkäkestoisia. Tällöin painottuvat erityisesti henkilöstöön liittyvät toimet, joilla on kyettävä tasaaamaan kuormitusta ja mahdollistamaan palautuminen toimintavalmiuden aiheuttamasta kuormituksesta.

Uhkien monipuolisuudesta ja tilanteiden monimutkaisuudesta johtuen ei ole aina mahdollista valmistautua erikseen jokaiseen tilanteeseen. Tällöin painottuu kyky yleiseen kriisinkestävytyteen, johon perustuen on mahdollista kohdata odottamattomia shokkeja ja kyetä toimimaan ennakoimattomissakin oloissa joustavasti ja tehokkaasti.

Uhkan realisoiduttua käytetään varautumalla rakennettua suorituskykyä toiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Uhkaan suunnattavilla toimenpiteillä pyritään minimoimaan sen vaikutukset, esimerkiksi metsäpaloalueen rajaamistoimilla. Päämääränä on lähtökohtaisesti uhkan poistaminen. Toimien tavoitteita voivat olla esimerkiksi uhkan rajoittaminen, suuntaaminen, hidastaminen tai kuluttaminen. Tilannetta rajoitettaessa tavoitellaan aktiivisilla ja etupainoisilla toimenpiteillä aloitteen saamista itselle. Tilannetta ratkaistaessa toiminnalle muodostetaan yleensä painopiste toimien vaikutuksen maksimoimiseksi.

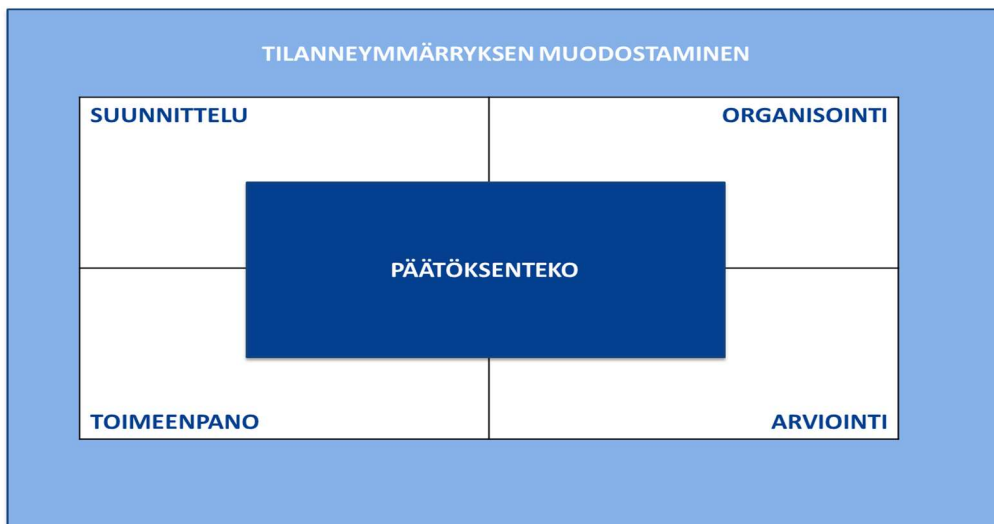
Vasteeseen sisältyy myös toimia, joilla suojataan omaa toimintaa, esimerkiksi hajauttamalla ja monentamalla kriittisiä toimintoja. Näillä pyritään varmistamaan toiminnan jatkuvuus ja häiriöttömyys. Toimien tavoitteina voivat olla esimerkiksi toiminnan suojaaminen tai kohteen toipumisen edistäminen. Päämääränä on lähtökohtaisesti mahdollistaa elintärkeän toiminnon jatkuvuus. Vasteen käytöllä pyritään myös palauttamaan voimavaroja mahdollisia jatko-toimia varten. Samalla toiminnasta irti olevia resursseja kohdennetaan mahdollisuuksien mukaan toipumisen edistämiseksi.

Suomessa vasteen toimeenpanoa säädellään toimivaltaisen viranomaisen ja päätöksentekijöiden toimenpitein. Natossa toteuttamista ohjaa Naton kriisivastejärjestelmä, joka liittokunnan valmiuden kohottamista ja reagointia ohjaavana kokonaisuutena koskee sotilastoimijoiden lisäksi myös siviilitoimijoita. Järjestelmän tarkoituksena on varmistaa valmius ja tuki kokonaisvaltaiselle päätöksenteolle kaiken tyyppisissä kriisitilanteissa. Se muodostaa samalla rakenteelliset puitteet Naton kriisivastesuunnittelulle ja mallin, jonka jäsenvalliot voivat huomioida omassa kriisivastepäätöksenteossään.

4.4 Turvaamisen johtaminen

Johtamisella ohjataan varautumisen ja vasteen resursseja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Se muodostuu tilanneymmärryksen muodostamisesta, suunnittelusta, organisoinnista, toimeenpanosta, arvioinnista ja päätöksenteosta. Johtamisessa korostuu tavoitteellinen vuorovaikutus. Tilanneymmärryksen muodostaminen luo perustan kaikelle johtamiselle. Suunnittelu, organisointi, toimeenpano ja arviointi vaativat usein laaja-alaista asiantuntijoiden yhteistyötä. Päätöksenteko on toimivaltaan perustuvaa ja oikeus siihen on usein osoitettu yksilölle aseman perusteella.

Kuvio 7. Johtamisen osa-alueet.

Tilanneymmärryksen muodostamisessa luodaan tilannekuvan perusteella käsitys toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Varautumiseen liittyvässä tilanneymmärryksen muodostamisessa korostuu pitkän aikavälin muutosten ennakointi. Toimintaympäristön muutostrendien seuranta ja skenaariotarkastelut lisäävät valmiuksia mitoitaa ja kohdentaa tarvittavat toimenpiteet odottamattomissa tilanteissa. Vasteeseen liittyvässä tilanneymmärryksen muodostamisessa olennaista on ajantasainen tietoisuus oman toiminnan vaikutuksista. Siinä korostuvat tietoisuus yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen haavoittuvuuksista ja niitä uhkaavista tekijöistä sekä ymmärrys oman toiminnan tavoitteista ja käytössä olevista voimavaroista niiden saavuttamiseksi.

Suunnittelun tarkoituksena on valmistella ennalta resurssien käyttö haluttujen vaikutusten aikaan saamiseksi. Osana varautumista tunnistetaan käytännön toteuttamiseen liittyvät vajeet ja laaditaan suunnitelma niiden täyttämiseksi. Tällöin on keskeistä huomioida taloudelliset ja ajalliset rajoitteet. Valmiussuunnitelmissa kuvataan toimet uhkien realisoituessa, oman toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja toimenpiteet häiriöttömiin olosuhteisiin palaamiseksi. Suunnitelmat laaditaan ennalta, tarkistetaan säännöllisesti ja päivitetään ajantasaisiksi toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset huomioiden. Valmiussuunnitelmat antavat sekä perusteet vasteen toteuttamiselle ja seurannalle että asettavat vaatimuksia varautumiselle.

Organisoinnilla pyritään järjestämään toimijat päämäärän kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Tyypillisesti tähän käytetään ennalta määritettyjä johtosuhteita ja kokoonpanoja. Varautumisen organisoinnissa korostuu kyky ajassa kestävien ratkaisujen määrittämiseen. Vasteen organisoinnissa painottuu valmius toteuttaa nopeita johtosuhdemuutoksia ja resurssien painopisteytettyä käyttöä.

Toimeenpanossa suunnataan toimintaa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimeenpantaessa varautumista tukevia toimia korostuvat pitkän aikavälin tavoitteisiin sitoutuminen ja vakiintuneiden toimintatapojen hyödyntäminen. Vasteen toimeenpanossa painottuvat valmius nopeasti muuttaa käynnissä olevaa toimintaa tai suunnata sitä uudelleen lyhytviiveisesti.

Arvioinnissa seurataan toimintaa ja arvioidaan tavoitteiden saavuttamista sekä toiminnan vaikuttavuutta. Seurannan tulee perustua ennalta määritettyyn mittaristoon, jonka avulla sekä tehtävien suorittamiseen sidottuja toimia että toiminnasta aiheutuneita vaikutuksia kokonaisuuteen jatkuvasti arvioidaan. Harjoitukset tarjoavat erinomaisia mahdollisuuksia varautumistiedon keräämiseen ja suorituskyvyn mittaamiseen. Palautteen, auditointien ja asiantuntija-arviointien hyödyntäminen on keskeinen osa varautumisen jatkuvaa parantamista. Sekä varautumista että vastetta on arvioitava ja seurattava säännöllisesti. Suomessa kokonaisturvallisuuden raportointi toteutetaan vuosittain Yhteiskunnan turvallisuusraportilla sekä säännöllisesti julkaistavilla muilla katsauksilla. Niiden kautta valtiojohto ja muut keskeiset toimijat pidetään tietoisena kokonaisturvallisuuden tilasta.

Päätöksenteko pohjautuu tilanneymmärrykseen. Ratkaisuihin vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa valitseva tilanne, saavutetut tulokset sekä resurssit ja tavoitteet. Varautumiseen liittyvässä päätöksenteossa tulisi pyrkiä eri vaihtoehtojen vertailemiseen ennalta hyödyntäen eri menetelmiä, kuten skenaarioharjoitteita. Tällöin pystytään lisäämään päätöksenteon luotettavuutta. Vasteeseen liittyvä päätöksenteko on puolestaan yleensä aikakriittisempää. Tällöin päätöksentekijän oma kokemuserusta ja intuitio korostuvat hänen tehdessä valintojaan vastuullaan olevasta toiminnasta.

4.5 Yleiset periaatteet

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen yleiset periaatteet ovat kansanvaltaisuus, oikeusvaltioperiaate, yksilölähtöisyys, yhteistoiminta, yhteiskunnallinen kattavuus, toimivaltaisuus ja avoimuus.

Kansanvaltaisuus tarkoittaa, että valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.

Oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Oikeusvaltiona Suomi myös kunnioittaa ja turvaa perus- ja ihmisoikeuksia sekä edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Yksilölähtöisyys korostaa kansalaisten roolia kokonaisturvallisuutemme avain-toimijoina. Heillä on oikeus turvallisuuteen, mutta myös tuotettava sitä itselleen ja toisilleen. Myös yksilötasolla on tärkeää ylläpitää riittävää fyysistä, henkistä, sosiaalista ja eettistä toimintakykyä, tunnistaa sitä vaarantavat tekijät, varautua niihin ennalta ja vastata niihin päättäväisesti. Pohjimmiltaan kyse on turvallisuusasenteesta ja sen ilmentymisestä tahtona turvallisuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Yhteistoiminta korostuu yhteiskuntamme keskinäisriippuvuuksien koko ajan kasvaessa. Erilaisissa tilanteissa on kyettävä optimoimaan resurssien käyttö kokonaisuutta parhaiten palvelevalla tavalla. Tämä edellyttää kykyä tunnistaa oman toiminnan tarkoitus osana suurempaa kokonaisuutta, valmiutta kantaa itseä suurempaa kokonaisvastuuta sekä pyyteetöntä vastuullisuutta luopua

tarvittaessa osasta omaa yhteisen edun nimissä. Keskinäinen luottamus on yhteistoiminnan peruskivi.

Yhteiskunnallinen kattavuus on välttämätöntä, jotta elintärkeiden toimintojen turvaamisessa rajallisia voimavaroja hyödynnetään tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Tämä edellyttää, että julkisen sektorin, elinkeinoelämän, järjestöjen ja verkostojen yhteistoiminta on varmistettu kaikilla aloilla ja toiminnan tasoilla. Varautumista ja vastetta varten on turvattava riittävät voimavarat. Kustannustehokkuutta edistetään kehittämällä ja sovittamalla yhteen normatiivien menettelyt ja järjestelmät myös häiriötilanteisiin soveltuviksi.

Toimivaltaisuus korostaa säädöksiin perustuvaa velvollisuutta ja oikeutta turvallisuustoimintaan. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen perustuu toimivaltaisen viranomaisen malliin. Strategiset tehtävät perustuvat lainsäädäntöön ja toimivaltaisen viranomaisen vastuuseen. Muut toimijat tukevat toimivaltaista vastuuviranomaista ylläpitäen samalla kyvyn päätehtävänsä toteuttamiseen kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisella tasolla.

Avoimuudella lisätään ja yhtenäistetään yksilöiden turvallisuustietoisuutta, edistetään sitoutuneisuutta turvallisuustoimiin ja vahvistetaan henkistä kriisinkestävyttä. Varautumistyön ja turvallisuuteen liittyvän tiedon tulee olla mahdollisimman avointa huomioiden kuitenkin, että kaikkea tietoa ei turvallisuusyistä voida jakaa laajasti. Avoimuudella on myös varautumisenäkökulmasta ennaltaehkäisevä vaikutus.

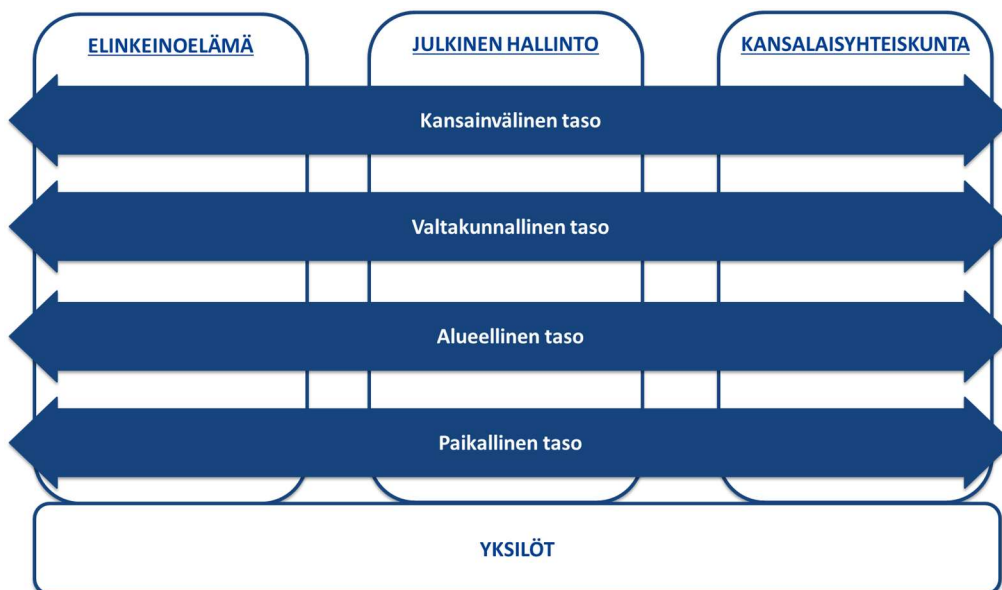

5 Kokonaisturvallisuuden toimijat

Kokonaisturvallisuuden toimintamallissa kaikki yhteiskunnan toimijat osallistuvat yhdessä elintärkeiden toimintojen turvaamiseen. Yhteistoiminta ulottuu paikallistasolta kansainväliselle tasolle saakka. Yksilöt ovat kokonaisturvallisuuden avaintoimijoita.

Suomalaisen kokonaisturvallisuuden toimintamallin vahvuus on, että se kattaa kaikki yhteiskunnan sektorit ja tasot sekä huomioi kansainväliset velvoitteet. Julkisen hallinnon, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan toimijat yhteiskunnan eri tasoilla muodostavat yhtenäisillä periaatteilla toimivia kokonaisturvallisuuden verkostoja. Kansainvälisen, valtakunnallisen, alueellisen, paikallisen ja yksilöllisen tason välillä joustavasti tapahtuva tiedonvaihto, yhteisten tavoitteiden asettaminen ja sitoutuminen yhteistoimintaan luovat perustaa kokonaisturvallisuudelle. Sen toteutus on osa kaikkien toimijoiden jatkuvaa toimintaa. Suomi osallistuu aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön varautumisen ja vasteen ylläpitämiseksi sekä kehittämiseksi.

Kuvio 8. Yhteiskunnan sektorit ja toiminnan tasot.

5.1 Julkinen hallinto

Valtioneuvosto ja ministeriöt vastaavat lainsäädännön valmistelusta, yleisistä linjauksista, resurssien kohdentamisesta, toimintaperiaatteista, strategisesta ohjauksesta, varautumisesta ja vasteesta sekä yhteistoiminnasta. Valtioneuvostotasolla kukin ministeriö johtaa, valvoo ja yhteensovittaa sekä ohjaa varautumista toimialallaan valmiuslain ja toimialakohtaisen lainsäädännön mukaisesti. Varautumisvelvollinen vastaa omiin lakisääteisiin tehtäviin liittyvästä varautumisestaan ja sen yhteensovittamisesta yhteistoimintaosapuoltensa varautumiseen. Turvallisuuskomitea on kokonaisturvallisuuden alalla toimiva varautumisen pysyvä yhteistoimintaelin ja tarvittaessa häiriötilanteissa asiantuntijaelin, joka avustaa valtioneuvostoa ja ministeriöitä kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisessa.

Valtion keskus- ja alue- ja paikallishallinnon tehtäviä hoitavilla viranomaisilla sekä hyvinvointialueilla ja kunnilla on keskeinen rooli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisessa. Niiden velvollisuutena on ohjata, valvoa, ohjeistaa, auttaa, koordinoita, tukea ja varoittaa, sekä kerätä, analysoida ja jakaa tietoa turvallisuustilanteesta päätöksenteon ja toiminnan kehittämisen tueksi. Ne tuottavat julkiset palvelut yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa ja huolehtivat palveluiden turvallisuudesta, riskien- ja jatkuvuudenhallinnasta sekä varautumisesta.

Alueellisen varautumisen tehtävien toteuttaminen koostuu useista toiminnoista. Keskeisiä yhteistoiminnan alustoja ovat alueelliset varautumisen ja turvallisuuden yhteistoimintarakenteet, kuten valmiustoimikunnat ja maakuntien turvallisuusklusterit. Foorumit ovat käytännössä tiedon jakamisen välineitä ja niissä luodaan yhteistä tilanneymmärrystä eri toimijoiden välillä. Lisäksi alueelliset varautumisen viranomaiset yhteensovittavat toimijoiden valmiussuunnittelua, tukevat kuntien valmiussuunnittelua sekä järjestävät valmiusharjoituksia. Osana alueellisen varautumisen tehtäviä järjestetään alueellisia maanpuolustuskursseja, joissa yhteiskunnan eri sektoreiden alueellista ja paikallista kokonaisturvallisuuden mukaista yhteistoimintaa edistetään.

Hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja Ahvenanmaa ovat sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastuspalveluiden tuottajina merkittäviä kokonaisturvallisuuden toimijoita. Hyvinvointialueiden varautuminen perustuu ennakolta

tehtäviin valmiussuunnitelmiin. Valmiussuunnitelmat sisältävät mm. suunnitelmat yhteistyön toteutuksesta viranomaisten, kuntien, yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa häiriötilanteisiin varautumisessa ja hoitamisessa. Hyvinvointialueet ylläpitävät valmiuttaan säännöllisin harjoituksin ja muin toimenpitein.

Paikallistasolla toiminnan keskiössä ovat kunnat. Ne ovat ihmisten, järjestöjen ja muiden yhteisöjen sekä yritysten kannalta monissa tapauksissa olennainen toimija häiriötilanteisiin ja kriiseihin varauduttaessa ja vastattaessa. Kunnilla on keskeinen rooli asukkaidensa kriisinkestävyiden luomisessa ja ylläpitämisessä erityisesti osaamisen ja sivistyksen toimialalla, hyvinvointia ja terveyttä edistämällä sekä nuorisotyöllä. Kriisinkestävää yhteiskuntarakennetta edistetään paikallisella elinkeinopolitiikalla sekä maankäytön ja rakentamisen suunnittelulla. Kunnan toiminta häiriötilanteissa perustuu valmiuslain mukaiseen valmiussuunnitteluun. Paikallisella tasolla valtionhallinnon tehtäviä hoitavat muun muassa poliisilaitokset, ulosottovirastot, syyttäjänvirastot, työ- ja elinkeinotoimistot, vero- ja oikeusaputoimistot, Tulli ja oikeusaputoimistot.

Korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja tutkimusverkostojen rooli ennakkoinnissa ja yhteiskunnan kehittämisessä on merkittävä. Korkeatasoinen kansallinen ja kansainvälinen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta on välttämätön edellytys osaamisen kehittämiselle. Riittävä teknologinen ja teollinen osaaminen ja tuotantokyky turvataan yhteistyössä koulutus- ja tutkimusjärjestelmän kanssa. Muita keskeisiä julkishallinnon toimijoita ovat esimerkiksi itsenäiset julkisoikeudelliset laitokset, Kansaneläkelaitos ja Suomen Pankki.

5.2 Elinkeinoelämä

Yritykset tuottavat merkittävän osan yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin liittyvistä palveluista. Valtaosa yhteiskunnan kriittisistä toiminnoista on yksityisomistuksessa. On tärkeää, että yritysten toiminnan jatkuvuus on turvattu. Arvo- ja toimitusketjut ovat globaaleja ja entistä keskinäisriippuvaisempia, minkä myötä kerrannaisvaikutukset ovat vahvistaneet elinkeinoelämän kansainvälisen yhteistyön merkitystä. Elinkeinoelämän rooli korostuu sellaisissa häiriötilanteissa, jotka vaikuttavat kansainvälisiin logistiikka- ja toimitusketjuihin tai joiden hallinta edellyttää niiden toimivuutta. Yksityisen sektorin toimijat

omistavat ja operoivat pääosaa kokonaisturvallisuuden kannalta kriittisestä infrastruktuurista, palveluista ja tuotannosta.

Elinkeinoelämän varautumisessa huoltovarmuusorganisaatiolla on keskeinen rooli. Huoltovarmuusyhteistyöhön osallistuu huoltovarmuuden kannalta kriittisiä yrityksiä, viranomaisia ja järjestöjä. Huoltovarmuusorganisaation sektorit, poolit ja toimikunnat muodostavat yhteistyörakenteen, jossa katetaan laajasti huoltovarmuuden kannalta olennaiset arvo- ja toimitusketjut sekä niissä vaikuttavat keskeiset toimijat. Huoltovarmuuskeskuksen hallitus ohjaa sektoreiden ja poolien työtä sekä vahvistaa niiden toiminnan yleiset tavoitteet. Osana huoltovarmuustyötä Elinkeinoelämän alueelliset varautumisyhteistyö -toimikunnat (ELVAR) kehittävät varautumista alueilla ja maakunnissa.

5.3 Kansalaisyhteiskunta

Kansalaisyhteiskunnan kokonaisturvallisuustoimijoita ovat järjestöjen ja yhdistysten lisäksi muun muassa ihmisten vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvat sosiaaliset verkostot, yleishyödylliset yhteisöt ja yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkivät yhteiskunnalliset liikkeet. Toimijoiden keskinäinen luottamus on olennainen osa yhteiskunnan kriisinsietokyvyn ylläpitämistä. Kansalaisyhteiskunnan toimijat tukevat yksilörajapinnassa häiriötilanteisiin ja kriiseihin varautumista ja niihin vastaamista. Samalla ne vahvistavat yksilöiden henkistä kriisinkestävyyttä.

Järjestöt tuottavat palveluja, koordinoivat vapaaehtoisten osallistumista viranomaisia tukevaan toimintaan ja ylläpitävät turvallisuuteen liittyvää erityisosaaamista. Niillä on myös huomattava rooli tilannekuvan muodostamisessa ja ennakointityössä. Häiriötilanteissa on tärkeää kanavoida myös järjestöihin kuulumattomien yksilöiden auttamishalu kokonaisuuden tukemiseksi.

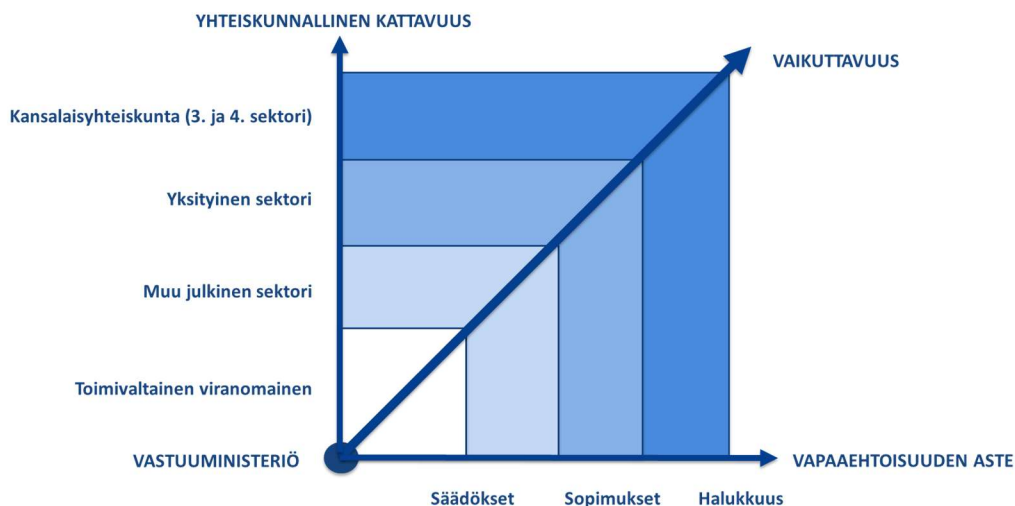
Kansalaisyhteiskunnan toimijat edistävät osallisuutta, järjestävät ennaltaehkäisevää toimintaa ja koulutusta sekä toimivat merkittävänä tiedonvälittäjinä. Uskonnollisilla yhteisöillä on tärkeä rooli, erityisesti liittyen henkiseen kriisinkestävyyteen sekä psykososiaalisen tuen antamiseen. Järjestöt tuntevat roolinsa ja tehtävänsä osana kokonaisturvallisuutta. Lisäksi ne pyrkivät varmistamaan toimintansa jatkuvuuden. Myös viranomaisten on tärkeää tunnistaa toimintansa kannalta keskeiset vapaaehtoistoimijat.

5.4 Yksilöt turvallisuustoimijoina

Yksilöiden toimintakyky sekä tiedot, taidot ja turvallisuutta vahvistava asenne muodostavat yhteiskunnan kriinsietokyvyn perustan. Nykyaikana muun muassa digi-, kyberturvallisuus- ja medialukutaidot ovat tärkeitä kansalaistaitoja. Halu osallistua ja auttaa kanavoituu järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan lisäksi myös perheen tai lähiyhteisön jäsenenä, naapuriapuna ja kyläyhteisöissä, sosiaalisen median verkostoissa, erilaisissa ryhmissä sekä kansalaisten omatoimisena varautumisena.

Vapaaehtoisen osallistumisen lisäksi yksilöt osallistuvat yhteiskunnan kriinkestävyyden varmistamiseen myös kansalaisvelvollisuuksien pohjalta. Maanpuolustusvelvollisuus, oppivelvollisuus ja verovelvollisuus lujittavat yhteiskuntaamme eri tavoin. Lisäksi yksilöt osallistuvat elintärkeiden toimintojen turvaamiseen myös työtehtäviensä kautta. Yksilöiden mahdollisimman laaja osallistuminen eri rooleissa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen mahdollistaa kokonaisturvallisuuden vaikuttavuuden merkittävän kasvattamisen.

Kuvio 9. Kokonaisturvallisuuden vaikuttavuus ja kattavuus.

Jokaisella on oikeus elää turvallisessa yhteiskunnassa. Näkökulma korostaa kehon ja mielen hyvinvointiin pohjautuvaa yksilöiden toimintakyvyn merkitystä myös turvallisuuden avaintekijänä. Yksilöiden tulisi pyrkiä ylläpitämään riittäviä

fyysisiä, henkisiä, sosiaalisia ja eettisiä valmiuksia. Lisäksi tulee tunnistaa niitä vaarantavat tekijät ja varautua niihin ennalta sekä vastata niihin päättäväisesti. Pohjimmiltaan kyse on turvallisuusasenteesta ja sen ilmentymisestä haluna turvata suomalainen yhteiskunta.

6 Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

Euroopan unionin kehittyvä varautumistoiminta ja Suomen Nato-jäsenyys edellyttävät tulevaisuudessa kokonaisturvallisuusmallin entistä tiiviimpää kytkemistä kansainväliseen viitekehukseen. Tämän tulee tapahtua oman mallimme ainutlaatuisia piirteitä vaalien ja turvallisuuttamme vahvistaen. Suomalaisen kokonaisturvallisuusmallin vahvuus on sen koko yhteiskunnan osallistavassa luonteessa.

Havainnot Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan ja omaan yhteiskuntaamme kohdistuneet vakavatkin häiriötilanteet ovat osoittaneet toistuvasti tilannekuvan merkityksen päätöksenteolle. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen edellyttää tulevaisuudessa yhä parempaa tilanneymmärrystä ja sen tukemiseksi riittäviä teknisiä järjestelmiä sekä johtamisjärjestelyitä. Kansainvälisten yhteyksien merkitys tilannekuvan ylläpidolle on keskeistä. Koska vaikutusmahdollisuutemme toimintaympäristöön ovat rajalliset, tulisi erityistä huomiota kiinnittää johtamis- ja hallintorakenteiden selkeyteen.

Alue- ja paikallistason rakenteita uudistettaessa on turvallisuusasioiden huomioimiseen ja koordinaatioon kiinnitettävä erityistä huomiota. Rakenteiden tulee tukea häiriötilanteisiin ja kriiseihin varautumista ja niihin vastaamista sekä edistää myös toipumista. Samalla tulee huomioida, että jo nyt kansainvälinen yhteistoiminta turvallisuuden parissa on arkipäivää myös paikallis- ja alueta-soilla.

Ilmastonmuutos, väestönkehitys, teknologinen kehitys ja muut globaalit kehityskulut haastavat tulevaisuudessa yhteiskuntamme perinteisiä toimintamalleja ja asettavat yhä enemmän vastuuta yksilöille. Yksilöiden toimintakyvyn merkitys osana kokonaisturvallisuutta korostuu jatkossa yhä enemmän. Henkisen kriisinkestävyys turvaamiseen liittyvät toimenpiteet nousevat avainrooliin yhteiskunnan turvallisuudessa. Koronapandemia korosti toipumisen ja palautumisen merkitystä erityisesti pitkäkestoisissa kriiseissä. Määrältään, osaaamiseltaan ja tahdoltaan riittävän henkilöstön varmistaminen on edellytys yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiselle.

OSA 2: STRATEGISET TEHTÄVÄT

VNK TÄYTTÄÄ, MINISTERIÖN JULKAISUSARJAN NIMI JA JULKAISUN VUOSI : SARJANUMERO.

TÄHÄN TIMANTTIKUVA, JOSSA STRATEGISET TEHTÄVÄT
(LAADITTAAN ASIAKIRJAN VIIMEISTELYVAIHEESSA)

Johtaminen

1. Valtion ylimmän johdon päätöksenteon tukeminen ja toimintaedellytysten turvaaminen

Vastuuministeriö:	VNK
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Strategisen tehtävän päämääränä on mahdollistaa valtion ylimmän johdon päätöksenteko kaikissa turvallisuustilanteissa. Tavoitteena on turvata valtion ylimmän johdon kansallisen, EU- ja kansainvälisen päätöksenteon valmiuteen liittyvät järjestelyt, toimintavalmiudet ja toimintaedellytykset tarvittavilla tilannekuvaan turvallisuuteen ja häiriötilanteiden hallintaan liittyvillä varautumistoimenpiteillä ja muulla virkavalmistelulla.

Toiminta-ajatus

Valtion ylimmän johdon toimintaedellytykset turvataan varmistamalla ylimmän johdon yleiset työskentelyedellytykset, erityisesti päätöksenteko valtioneuvoston yleisistunnossa ja presidentin esittelyssä. Lisäksi varmistetaan niitä valmistelevien ministerivaliokuntien, hallituksen neuvotteluiden ja muun hallituksen valmistelun toteutuminen sekä hallituksen ja tasavallan presidentin yhteistyön toteutuminen kaikissa olosuhteissa.

Valtioneuvoston ja tasavallan presidentin yhteistoimintaa tehdään etenkin valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaltiosiokunnan ja tasavallan presidentin yhteiskokouksissa sekä muiden sovittujen yhteistoimintakäytäntöjen mukaisesti. Valtioneuvosto informoi eduskuntaa lainsäädännön edellyttämällä tavalla myös häiriötilanteissa. Tarvittavien toimitilojen sekä teknisten järjestelmien ja yhteisten palveluiden toimivuudesta huolehditaan.

Tarvittaessa valtioneuvoston johtamista voidaan häiriötilanteissa tukea vahvistamalla valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteistä tilanteenarviointia, ennakointia, säädös- ja päätösvalmistelua sekä viestintää.

Valtionhallinnon ydintoimintojen ja kriittisten palveluiden jatkuvuus varmistetaan varautumistoimien yhteisellä suunnittelulla, suunnitelmien yhteensovittamisella sekä ylläpitämällä johtamiseen ja toimintaan tarvittavat CBRNE -tilat. Toimintakyky ja johtaminen varmistetaan yhteisellä harjoitustoiminnalla ja koulutuksella.

Hallituksen turvallisuudesta ja toiminnan jatkuvuudesta huolehditaan kaikissa olosuhteissa.

Toimijat

Valtioneuvoston kanslia vastaa valtioneuvoston häiriötilanteiden hallinnan yhteensovittamisesta, valtioneuvoston yhteisestä poikkeusoloihin ja häiriötilanteisiin varautumisesta, valtionjohdon tilannekuvasta sekä valmiuslaissa tarkoitettujen poikkeusolojen toteamisen ja käyttöönottoasetusten antamisen yleisestä yhteensovittamisesta.

Valtioneuvoston kanslia vastaa valtionhallinnon kriittisten toimintojen ja palveluiden jatkuvuuden varmistamisesta sekä muusta varautumisesta yhteistoiminnassa muiden ministeriöiden ja viranomaisten kanssa sekä niihin liittyvien asioiden yhteensovittamisesta häiriö- ja poikkeusoloissa

2. Valtion ylimmän johdon tilannekuvan ylläpitäminen

Vastuuministeriö:	VNK, muut ministeriöt
--------------------------	-----------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Tilannekuvatoiminnan tavoitteena on varmistaa, että ylimmällä valtionjohdolla on käytettävissään ajantasainen turvallisuustilannekuva kaikissa olosuhteissa.

Laaja-alaisesti eri toimialoilta koottu, analysoitu ja jaettu tilannekuva tukee valtion ylimmän johdon ja eri viranomaisen toimenpiteitä sekä yhteistoimintaa eri häiriötilanteiden hallinnassa ja niihin varauduttaessa.

Toiminta-ajatus

Valtioneuvoston tilannekeskus kokoaa ja analysoi tietoa turvallisuustilanteesta ja sellaisista häiriöistä ja uhkista, jotka vaarantavat yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Ministeriöllä, virastoilla ja laitoksilla on velvollisuus ilmoittaa tilannekeskukselle toimialaansa koskevasta onnettomuudesta, vaaratilanteesta, poikkeuksellisesta tapahtumasta tai muusta vastaavasta häiriöstä tai uhkasta, jolla voi olla merkitystä muodostettaessa tilannekuvaa. Jatkuvan seurannan ja poikkihallinnollisen yhteistyön kautta muodostunut strategisen tason tilannekuva luo perustaa päätöksenteolle ja erityisesti kriisijohtamiselle. Tilannekuvan jakaminen toimintaan osallistuvien viranomaisten ja ministeriöiden kesken mahdollistaa osaltaan tehokkaan yhteistoiminnan eri tilanteiden hallitsemiseksi ja uhkien varautumiseksi.

Valtioneuvoston tilannekeskuksella on salassapitosäädösten estämättä oikeus saada, eräin laissa määritellyin poikkeuksin, tilannekuvan kokoamiseksi toimivaltaisen viranomaisen välttämättömiksi arvioimat tiedot, ja oikeus luovuttaa tietoja tasavallan presidentille, valtioneuvostolle sekä toimivaltaisille viranomaisille.

Tilannekuvaa ylläpidetään ja jaetaan mahdollisimman reaaliaikaisesti niin normaalioloissa kuin myös häiriötilanteissa ja poikkeusolojen aikana. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa oikean ja oikea-aikaisen tilannekuvan merkitys korostuu ja tilannekeskuksen toimintaa voidaan tarvittaessa vahventaa osana valtioneuvoston kriisijohtamista tukevia järjestelyitä.

Valtioneuvoston tilannekeskus kehittää ja ylläpitää EU-yhteyksiä ja muita kansainvälisiä yhteyksiä ja toimintoja sekä toimii yhteyspisteenä joihinkin kansainvälisiin kriisivasteorganisaatioihin. Ministeriöt ja muut viranomaiset vastaavat EU- ja kansainvälisistä yhteystoiminnoista omilla hallinnonaloillaan.

Tilannekeskus tekee yhteistyötä eri alueellisten toimijoiden, kuten aluehallintovirastojen kanssa eri tasot läpileikkaavan tilannekuvan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Ministeriöiden ja eri viranomaisten yhteisiä tilannekuvan toimintamalleja sekä tietoteknisiä ratkaisuja yhtenäistetään ja kehitetään nopean ja tietoturvallisen tiedonvälityksen takaamiseksi. Tilannekuvatoimintaa ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä kehitetään ja harjoitetaan valtioneuvoston kanslian toimesta osana valtioneuvoston yhteistä kriisijohtamismallia.

Toimijat

Valtionjohdon ja viranomaisten yhteisen tilannekuvan ylläpitäminen on valtioneuvoston kanslian strateginen tehtävä, jota muut ministeriöt ja tukevat. Valtioneuvoston tilannekeskus vastaa lakisääteisen tehtävänsä nojalla tilannekuvan kokoamisesta ja analysoinnista ympärivuorokautisesti. Valtioneuvoston tilannekeskus välittää analysoidun tilannekuvan mahdollisimman reaaliaikaisesti valtionjohdon käyttöön, tarvittaville viranomaistoimijoille ja muille toimijoille. Kaikki ministeriöt, virastot ja alueelliset viranomaistoimijat osallistuvat tilannekuvan tuottamiseen tarvittavissa määrin ja vastaavat kokonaisturvallisuuden liittyvän tilannekuvan kokoamisesta osana muuta varautumistoimintaansa sekä välittämisestä omien hallinnonalojensa osalta. Jatkossa velvollisuus antaa tietoa turvallisuustapahtumasta valtioneuvoston tilannekeskukselle ulotetaan myös muille yhteiskunnan kriittisille toimijoille.

3. Viestinnän toimivuus

Vastuuministeriö:	VNK, muut ministeriöt
--------------------------	-----------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Viestintä on olennainen ja erottamaton osa johtamista. Onnistunut viestintä tukee tavoitteiden saavuttamista, suojaa häiriötilanteissa väestöä sekä vahvistaa yhteiskunnan kriisinkestävyttä ja valmiutta uusien häiriötilanteiden varalle. Kriisi- ja häiriötilanteissa viranomaisilla on erityinen velvollisuus huolehtia Suomessa asuvien ihmisten tiedonsaannista. Häiriötilanteissa kansalaisia varoitetaan tiedossa olevista vaaroista.

Toiminta-ajatus

Viestinnän tulee olla luotettavaa, avointa ja oikea-aikaista. Valtioneuvoston toimintaa ja päätöksentekoa tukee parhaiten viestintä, joka on saumaton osa kokonaisjohtamista. Onnistunut viestintä edellyttää johdon ja viestinnän yhteistä tilannekuvaa, jonka yhtenä osana on informaatioympäristön analyysi. Yhteisen tilannekuvan varmistamiseksi valtioneuvoston ja sen ministeriöiden viestintäyksiköt osallistuvat päätöksentekoprosessiin ja tilanteen johtamisryhmiin. Häiriötilanteissa huolehditaan valtioneuvoston ja sen ministeriöiden sisäisestä viestinnästä ajantasaisella ja yhteisellä tilannekuvalla.

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen strateginen viestintä, joka perustuu informaatioympäristön analyysiin, vahvistaa yhteiskunnan kriisinkestävyyttä ja vähentää Suomeen kohdistuvan informaatiovaikuttamisen tehoa. Informaatiovaikuttamiseen varaudutaan ja vastataan viranomaisten ja keskeisten sidosryhmien tiiviillä yhteistyöllä.

Pitkäkestoissa kriisi- ja häiriötilanteissa viestinnän tukena ovat yhteiset ja hallinnonalojen omat valmiussuunnitelmat sekä häiriötilanteisiin luodut erityiset toimintamallit. Valmiuksia häiriötilanteiden viestintään kehitetään yhteisillä koulutuksilla ja harjoituksilla.

Toimijat

Valtioneuvoston kanslia sovittaa yhteen ministeriöiden ja valtionhallinnon viestintää. Ministeriöt vastaavat oman toimialansa viestinnästä. Toimivaltainen viranomainen vastaa omasta operatiiviseen toimintaansa liittyvästä viestinnästä myös kriiseissä.

Kriisi- ja häiriötilanteissa sekä muissa hallinnonalojen rajat ylittävissä tai vaikutuksiltaan laajakantoisissa tilanteissa voidaan valtioneuvoston yhteinen viestintä määrätä valtioneuvoston viestintäosaston johdettavaksi. Päätöksen tästä tekee valtioneuvoston yleisistunto pääministerin tai muun ministerin esityksestä. Samassa yhteydessä voidaan päättää valtioneuvoston viestinnän valmiuspoolin käyttöönotosta ja valtioneuvoston yhteisen viestinnän vahventamisesta.

Väestön tiedonsaannin turvaamiseksi ja viranomaisten viestinnän yhteensovittamiseksi poikkeusoloissa valtionhallinnon viestinnän välitön johto kuuluu valtioneuvoston kanslialle. Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa perustaa Valtion viestintäkeskus.

Kansainvälinen ja EU-toiminta

4. Suomen toiminta Euroopan unionissa; EU-asioiden kansallisen valmistelun ja käsittelyn, yhteisvastuun sekä keskinäisen avunannon turvaaminen

Vastuuministeriö:	VNK, muut ministeriöt
-------------------	-----------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Strategisen tehtävän tavoitteena on varmistaa Suomen kansallisen EU-koordinaatiojärjestelmän toiminta siten, että se mahdollistaa oikea-aikaisen ja tehokkaan vaikuttamisen ja osallistumisen EU:n päätöksentekoon myös mahdollisissa kriisitilanteissa. Suomi tukee toimia EU:n kriisivarautumisen vahvistamiseksi huolehtien, etteivät EU-säädökset heikennä Suomen huoltovarmuusjärjestelmän toimivuutta.

Toiminta-ajatus

Euroopan unionin yhteisvastuulauseke (SEUT 222 artikla) ja keskinäisen avunannon lauseke (SEU 42 (7) artikla) vahvistavat unionia turvallisuusyhteisönä ja lisäävät jäsenvaltioiden keskinäistä solidaarisuutta. EU:lla on poliittisen kriisitoiminnan integroitujen järjestelyjen (IPCR), hybridi- ja kybertyökalupakkien ja pelastuspalvelumekanismen (UCPM) lisäksi useita sektorikohtaisia kriisimekanismeja.

Suomi edistää EU-yhteistyön tiivistämistä häiriö- ja kriisitilanteiden ennakoimiseksi, ennaltaehkäisemiseksi ja hallintakyvyn kehittämiseksi sekä kriiseistä palautumiseksi. Jäsenvaltioilla on käytettävissään useita yhteistyöhön tai yhteisvastuullisuuteen perustuvia järjestelyjä häiriö- ja kriisitilanteiden varalta.

Suomen tavoitteena on, että kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi määriteltäisiin yhteisiä EU-tason tavoitteita sekä unionille että jäsenmaille. EU:n kriisikestävyyden vahvistaminen on tärkeä osa strategista autonomiaa ja unionin kykyä toimia itsenäisesti.

EU:n poliittisen kriisitoiminnan integroitujen järjestelyjen (IPCR) toimintaa tuetaan niin, että EU kykenee toiminnallaan tehokkaasti tukemaan jäsenvaltioiden kriisitilanteiden hallinnassa.

Toimijat

EU-asioiden kansallinen käsittely perustuu perustuslakiin ja sitä tarkentaviin alempiin säädöksiin. Valtioneuvosto vastaa EU:ssa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä toimenpiteistä, jollei päätös vaadi eduskunnan hyväksymistä. Eduskunta osallistuu EU:ssa tehtävien päätösten kansalliseen valmisteluun sen mukaan kuin perustuslaissa säädetään.

Pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa sekä huolehtii EU:ssa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta valtioneuvostossa sekä tarvittaessa yhteistyöstä tasavallan presidentin kanssa. Valtioneuvoston kanslia sovittaa yhteen EU:ssa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn. Kukin ministeriö vastaa omaan toimialaansa kuuluvista EU-asioista. Suomen pysyvällä EU-edustustolla on keskeinen rooli EU-asioiden valmistelijärjestelmässä.

Jäsenvaltioiden lisäksi keskeisiä EU-toimijoita ovat Eurooppa-neuvosto, EU:n neuvosto, Euroopan komissio, EU:n ulkosuhdehallinto ja Euroopan keskuspankki. Valtioneuvoston tilannekeskus toimii Suomen yhteyspisteenä IPCR:n ja unionin pelastuspalvelumekanismin käyttöön liittyvissä tilanteissa.

5. Yhteyksien ja yhteistyön kehittäminen ulkovaltojen ja keskeisten kansainvälisten toimijoiden kanssa

Vastuuministeriö:

UM, kaikki ministeriöt omilla toimialoillaan

Päämäärä ja tavoitteet

Päämääränä on varmistaa toimivat ja Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisia tavoitteita edistävät yhteydet ja yhteistyön muodot ulkovaltojen ja keskeisten kansainvälisten toimijoiden kanssa. Tätä kautta luodaan edellytyksiä Suomen ja suomalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin takaamiseen niin normaaliaikoina kuin häiriötilanteissa. Keskeistä varautumisen näkökulmasta ovat toimivat ja kattavat yhteistyösuhteet, asianmukaiset ja toimintakyvyn turvaavat valmiusjärjestelyt sekä hyvän ja oikea-aikaisen tiedonkulun varmistavat tietoliikennetilat. Vasteessa keskeistä on mahdollistaa ajantasainen tilannekuva ja sitä kautta kansallinen päätöksenteko, ja laajemmin kansainväliseen yhteistyön tukeutuminen ja Suomen tavoitteiden edistäminen myös häiriötilanteissa.

Toiminta-ajatus

Ulkoministeriö vastaa yhteyksien ja yhteistyön kehittämisestä ulkovaltojen ja keskeisten kansainvälisten toimijoiden kanssa ja avustaa muita hallinnonaloja tässä tehtävässä sekä kansainvälisten asioiden yhteensovittamisessa. Tämän toteuttamiseksi ulkoministeriö ylläpitää ja kehittää oikein mitoitettua ja sijainniltaan tarkoituksenmukaista, toimintakykyistä sekä asiantuntevaa edustustoverkostoa, joka tukee koko valtionhallinnon vaikuttamis- ja tietotarpeita niin normaaliaikoina kuin häiriötilanteissa.

Varautumistoimenpiteinä painottuvat toimivien yhteistyösuhteiden ja kahden- ja monenvälisten rakenteiden sekä toimintamallien luominen, jotka mahdollistavat Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden edistämisen kaikissa tilanteissa. Ulkoministeriön ja sen ylläpitämän edustustoverkon kautta luodaan ja ylläpidetään yhteyksiä ulkovaltojen viranomaisiin sekä keskeisiin kansainvälisiin toimijoihin. Erityisen tärkeää on jatkuva yhteistyö Euroopan unionin ja Naton puitteissa. Näin vahvistetaan Suomen ja suomalaisten hyvinvointia, edistetään alueellista vakautta sekä vähennetään uhkien konkretisoitumisen riskiä ja yllätyksellisyyttä. Valmiuttamme kohdata uhkia vahvistetaan toimintaympäristöön liittyvällä osaamisella, uhkien ja mahdollisten riskitekijöiden arvioinnilla ja seurannalla, valmius- ja kriisisuunnittelulla sekä turvaluokitellun tiedon joustavalla tuottamisella, vastaanottamisella, käsittelyllä ja lähettämällä.

Vasteessa painottuvat toimintaympäristöön soveltuvien verkostojen ja osaamisen hyödyntäminen sekä valmiusjärjestelyt, jotka edesauttavat kansainvälistä yhteistyötä, tilannekuvan ja toimintakyvyn ylläpitoa, toteutuneiden uhkien vaikutusten arviointia sekä kriisitilanteesta toipumista. Turvaluokitellun tiedon tuottaminen ja lähettäminen on turvattava kaikissa olosuhteissa. Vastetoimilla on olennainen yhteys ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteidemme edistämiseen sekä kansallisen päätöksentekokykymme varmistamiseen kaikissa olosuhteissa.

Elinkeinoelämä ja kotimaiset ja kansainväliset järjestöt osallistuvat soveltuvasti tiedon kokoamiseen ja välittämiseen viranomaisille ja päinvastoin.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on ulkoministeriö, joka avustaa muita hallinnonaloja tässä tehtävässä sekä kansainvälisten asioiden yhteensovittamisessa. Kansainvälisistä toimijoista keskeisin painoarvo Suomelle on Euroopan unionilla (EU), puolustusliitto Natolla (Nato), Yhdistyneillä kansakunnilla (YK) sekä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä (Etyj). Kansainvälisessä toimintakentässä toimivilla elinkeinoelämän edustajilla sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on oma, täydentävä roolinsa tehtävän toteuttamisessa.

6. Kansainvälinen kriisinhallinta, humanitaarinen apu sekä kansainvälinen pelastustoiminta

Vastuuministeriö:	UM, PLM, SM, VNK, STM, OM
--------------------------	---------------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Kriisinhallinta on keskeinen Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan väline, jonka päämääränä on kantaa vastuuta kansainvälisestä rauhasta ja turvallisuudesta sekä edistää turvallisuutta niin Suomessa, konfliktialueilla kuin globaalisti. Osallistumalla YK:n, Naton, EU:n ja Etyjin sotilaalliseen ja si-

viilikriisinhallintaan kehitetään myös kansallisia kriisinhallintaan liittyviä valmiuksia ja suorituskykyjä sekä varaudutaan erilaisiin kriisitilanteisiin ja niihin vastaamiseen. Suomi korostaa jatkuvuuden merkitystä kriisinhallinnan vaikuttavuuden ja uskottavuuden varmistamiseksi. Kriisinhallinta ja -ehkäisy on yksi kolmesta Naton strategisen konseptin mukaisesta ydintehtävästä. Suomen kriisinhallintatoiminta edistää tavoitetta naisten osallistumisesta entistä laajemmin rauhan ja turvallisuuden rakentamiseen.

Toiminta-ajatus

Euroopan lähialueiden epävakaus on lisännyt kriisinhallinnan sekä kansainvälisen avun antamisen tarvetta samalla, kun toimintaympäristön ennakoitavuus on heikentynyt. Toimintaympäristön muuttuminen, haasteiden lisääntyminen ja kriisinhallintatarpeiden moninaistuminen ovat lisänneet myös kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain (418/2017) mukaisia kansallisia toimintatarpeita.

Suomi osallistuu aktiivisesti ja kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan periaatteiden mukaisesti YK:n, Naton, EU:n ja Etyjin sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan. Näin toimien Suomi vaikuttaa aktiivisesti niin kumppanimaiden kuin alueelliseen ja globaaliin vakauteen. Osallistumalla kehitetään myös kansallisia kriisinhallintaan liittyviä valmiuksia ja suorituskykyjä sekä varaudutaan erilaisiin kriisitilanteisiin ja niihin vastaamiseen. Tukemalla demokratiaa, oikeusvaltiota, kansalaisyhteiskuntaa ja ihmisoikeuksia, ml. naisten ja tyttöjen oikeudet, Suomi vahvistaa turvallisuutta ja vakautta, joka ehkäisee myös hallitsematonta muuttoliikettä. Akuutteihin kriiseihin vastatakseen Suomi osallistuu kansainvälisiin operaatioihin, antaa humanitaarista apua ja osallistuu kansainväliseen avustustoimintaan ja pelastustoimintaan. Tavoitteena on tarjota tarve-lähtöistä akuuttia apua kriisien ja katastrofien uhreille.

Hallinnonalojen ja muiden toimijoiden sujuvalla yhteistyöllä varmistetaan, että sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta, kehitysyhteistyö sekä humanitaarinen apu on koordinoitu parhaan mahdollisen yhteisvaikutuksen ja kestävien tulosten aikaansaamiseksi. Varautumisen ja vasteen näkökulmasta kriisien ennaltaehkäisy, humanitaarinen apu, rauhan- ja jälleenrakennus sekä kehitysyhteistyö on tärkeää sovittaa joustavasti yhteen. Avun eri vaiheet ovat osa samaa jatkumoa ja ne tukevat toisiaan. Kokonaisvaltaista lähestymistapaa edistetään hal-

linnonalojen (UM, PLM, SM) välisellä yhteistyöllä, jota ulkoministeriö koordinoi. Kriisinhallinnassa yhteistyötä tehdään Kriisinhallintakeskuksen (CMC Finland) kanssa, humanitaarisessa avussa ja pelastustoiminnassa yhteistyötä tehdään SM:n hallinnonalan sekä kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Järjestöistä erityisesti Punainen Risti ja sen katastrofivalmiusyksiköt, materiaallinen valmius ja henkilöresurssit ovat kotimaan kriisitilanteissa viranomaisten tukena sekä toimivat avun vastaanotossa ja sen antamisessa liikkeen itsenäisen roolin mukaisesti.

Humanitaarisessa avustustoiminnassaan ja kansainvälisessä pelastustoiminnassaan viranomaiset tekevät kiinteää yhteistyötä YK-järjestelmän eri osien, unionin pelastuspalvelumekanismien ja erilaisten hallituksista riippumattomien avustajajärjestöjen sekä toisten valtioiden kanssa. Suomen muille maille tai kansainvälisille järjestöille osoittama tuki ja avunanto välitetään käyttämällä näitä tilanteeseen soveltuvia kansainvälisiä kanavia. Samoja kanavia käyttäen Suomi voi tarvittaessa pyytää pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua. Apu voi olla pelastusmuodostelmia, asiantuntija- tai materiaaliapua. Suomi isännöi kahta EU-tason rescEU-valmiusvarastoa, joista voidaan Euroopan komission pyynnöstä toimittaa materiaaliapua vastaamaan CBRN-tilanteisiin ja rajat ylittäviin terveysuhkiin suuronnettomuus- tai kriisialueille.

Toimijat

Vastuuministeriöinä sotilaallisen kriisinhallinnan osalta toimivat ulkoministeriö sekä puolustusministeriö. Puolustusministeriö antaa sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämät tehtävät puolustusvoimille sekä ohjaa ja valvoo sotilaallista kriisinhallintaa. Sisäministeriön yhteydessä toimiva Kriisinhallintakeskus hoitaa siviili-kriisinhallinnan osalta samaisessa laissa sille annettuja tehtäviä. Päätöksen Suomen osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan tekee tasavallan presidentti valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta sotilaallista kriisinhallintaa koskevan lain (31.3.2006/211) mukaisesti. Ulkoministeriö käsittelee lain (28.12.2018/1359) mukaan myös kriisinhallintaan osallistuvia siviilihenkilöitä koskevia asioita ja sisäministeriö kotimaan valmiuksia koskevia asioita. Ulkoministeriö vastaa kehityspolitiikasta sekä humanitaarisesta avusta ja politiikasta.

Sisäministeriö päättää pelastustoimen avunannosta ulkomaille ja vastaa kansallisesti pelastuspalvelumekanismien mukaisesta kansainvälisen avunannon ja –vastaanottamisen koordinaatiosta. Pelastustoimeen kuuluvaa apua voidaan antaa perustuen avunpyyntöön, joka voi tulla joko kahdenvälisesti tai EU:n pelastus-palvelumekanismien, YK:n humanitaarisen avun toimiston (OCHA) tai NATO:n pelastuspalvelun koordinointi-keskuksen (EADRCC) kautta. Pelastustoimen avunanto kanavoidaan ensisijaisesti EU:n pelastuspalvelumekanismien kautta. Suomella on myös lähialueensa maiden kanssa alueellisia ja kahdenvälisiä sopimuksia, joissa keskinäisestä avunannosta ja menettelyistä on sovittu.

7. Suomalaisten suojelu ja avustaminen ulkomailta

Vastuuministeriö:	UM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Päämääränä on ylläpitää riittävää valmiutta suojella ja avustaa Suomen kansalaisia ja Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia sekä suomalaisia yhteisöjä, heidän tarvitessaan suojelua ja avunantoa maamme rajojen ulkopuolella. Varautumistoimilla tavoitellaan pysyvää valmiutta ryhtyä evakuoitiooperaatioon tai muuhun vaativaan viranomaistoimintaan nopeasti kehittyvissä häiriötilanteissa, erityisesti hauraisissa ja romahtaneissa valtioissa.

Toiminta-ajatus

Ulkoministeriö ylläpitää toimivaa päivystys- ja hälytysjärjestelmää sekä ajantasaista tilannekuvaa eri maiden turvallisuustilanteen kehittymisestä. Konsulipalvelulain edellyttämä toimintakyky rakennetaan riittävien resurssien, työkalujen, säännöllisen koulutuksen ja harjoitusten kautta. Suomen ulkomaanedustustot ylläpitävät valmius- ja evakuoitiusuunnitelmia sekä toimivia yhteyksiä asemaansa viranomaisiin ja kansainvälisten kumppanien edustustoihin. Ulkoministeriö päivittää säännöllisesti tilannetietoihin perustuen matkustustiedotteita matkustajien matkapäätösten tueksi.

Kriisi- ja poikkeustilanteissa yhteydenpito ja tiedottaminen hoidetaan ensisijaisesti matkustusilmoitusjärjestelmän ja sosiaalisen median sekä verkkosivujen kautta. Yksittäisissä hätätapauksissa ja kriisitilanteissa suomalaisia avustetaan konsulipalvelulain mukaisesti. Ulkoministeriö ylläpitää kykyään evakuoida suomalaisia tilanteen vaatiessa ja tarvittaessa yhteistyössä kansallisten ja kansainvälisten kumppanien kanssa. Ulkoministeriössä varaudutaan evakuointi- ja avustustehtäviin myös valtiojohdon erillispäätösten perusteella. Kykyä konsulisuojelun toteuttamiseen varmistetaan ylläpitämällä tehtävän kannalta välttämättömiä tietoliikenneyhteyksiä. Tietoliikenteellisin ratkaisuin varmistetaan, että UM:llä on riittävä kapasiteetti vastaanottaa tietoa ja informoida matkailijoita myös poikkeustilanteissa.

EU-konsulisuojeludirektiivin mukaisesti suomalaiset ja Suomessa pysyvästi asuvat henkilöt voivat saada konsulisuojelua myös toisen EU-maan edustustosta, jos Suomella ei ole edustustoa ko. maassa. Vastaavasti Suomen edustustot voivat avustaa myös muita edustusta vailla olevien EU-maiden kansalaisia.

Toimijat

Ulkomailla tapahtuvan konsulisuojelun vastuuministeriö ja toimivaltainen viranomainen on ulkoministeriö. Muut keskeiset viranomaiset, jotka voivat osallistua kansainväliseen avustustoimintaan ulkoministeriön pyynnöstä, ovat PLM, VNK, SM, STM ja näiden ministeriöiden alaisuudessa toimivat sektoriviranomaiset. Lisäksi pidetään säännöllisesti yhteyttä elinkeinoelämän toimijoihin, matkailualan toimijoihin, sekä järjestöihin, kuten Punaiseen Ristiin, avuntarvitsijoiden avustamisessa. Yhteyttä pidetään kriisitilanteissa tiiviisti myös Pohjoismaihin sekä EU-maihin. Ja tarpeen mukaan myös muiden maiden viranomaisiin. Kansainvälisissä operaatioissa keskeisin yhteistyökumppani on EU.

8. Suomen ulkomaankaupan sujuvuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:	UM, TEM, MMM, SM, LVM, VM, STM, muut viranomaiset vastuualueillaan
--------------------------	--

Päämäärä ja tavoitteet

Ulkomaankaupan turvaaminen on yksi ulkoministeriön tärkeimpiä tehtäviä. Päämääränä on varmistaa kaikissa olosuhteissa väestön elinmahdollisuuksien ja elinkeinoelämän toiminnan kannalta välttämätön vienti ja tuonti. Päämääränä on niin ikään tukea ulkomaan kaupan sujuvuutta ja huoltovarmuuden turvaamista myös häiriötilanteissa. EU:n kauppasopimusten tavoitteena on parantaa suomalaisyritysten markkinoille pääsyä, madaltaa kustannuksia ja tuoda ennakoitavuutta kaupankäyntiin. Kriittisiä raaka-aineita koskevilla strategisilla kumppanuuksilla pyritään turvaamaan näiden yhteiskunnalle (ml. digitaalinen ja vihreä siirtymä, puolustusteollisuus) tärkeiden raaka-aineiden saatavuus.

Toiminta-ajatus

Ulkomaankaupaksi katsotaan Suomen ja muiden maiden välinen kauppa, eli niin sisämarkkinakauppa kuin ulkokauppakin. Ulkomaankaupan turvaaminen tukee Suomen huoltovarmuutta ja sen varmistamista, sekä huoltovarmuustoimijoiden keskinäisesti sopimien ja toimeenpanemien tavoitteiden toteuttamista. Ulkomaankaupan edellytysten turvaamisessa täytyy ennakoida ja huomioida monenlaiset poikkeustilanteet.

Ulkomaan kaupan sujuvuutta ja huoltovarmuuden turvaamista tuetaan osallistumalla aktiivisesti ja oikea-aikaisesti EU:n yhteisen kauppapolitiikan kehittämiseen ja toimeenpanoon sekä kumppanuuksien rakentamiseen. Suomi korostaa markkinalähtöistä, sääntöpohjaista ja avointa kauppapolitiikkaa, joka palvelee Suomen kaltaista pientä maata parhaiten. Laaja sopimuskumppanuusverkosto, joka pitää sisällään eri tyyppisiä EU-tason sopimuksia pienentää häiriötilanteissa riippuvuutta yhdestä tai harvasta toimijasta. Suomi turvaa ulkomaankaupan edellytykset ja erityisesti strategisten tuotteiden saatavuuden noudattaen EU:n yhteistä kauppapolitiikkaa koskevaa sääntelyä, tarvittaessa ulkomaankaupan edellytykset turvataan kansallisin toimin.

Varautumisen keskiössä ovat toimivat yhteistyörakenteet kansallisesti ja ulkomaisten kumppanien kanssa, sekä ennakkoon sovitut kansalliset toimintamekanismit vastuuviranomaisten kesken häiriötilanteiden varalle. Turvallisuustilanteen vaatiessa viranomaiset neuvottelevat Euroopan komission ja muiden

EU-maiden kanssa sellaisista kansallisista toimista, jotka vaikuttavat sisämarkkinoiden toimintaan tai ulkomaankauppaan. Tarvittaessa läheistä yhteistyötä tehdään muiden Pohjoismaiden kanssa. Huomioidaan myös Nato-ulottuvuus. Suomen ulkomaan edustustoverkostolla on analyysityönsä kautta keskeinen rooli ennakoitaessa mahdollisia häiriöitä ulkomaan kaupassa ja tilannekuvan ja hyvien käytänteiden jakamisessa. Toiminnassa huomioidaan Suomen elinkeinoelämän ja suomalaisyritysten keskeiset intressit aktiivisella kanssakäymisellä, neuvonnalla ja konsultoimalla. Ulkoministeriön kansainvälisen kaupan osastolle perustettavalla yrityspalvelulla sujuvoitetaan yritysten tiedonsaantia ja neuvontaa.

Poikkeustilanteissa (ml. mahdollisissa EU:n kauppapolitiikan häiriötilanteissa) ulkoministeriö tukeutuu muihin toimivaltaisiin viranomaisiin ja kansainvälisiin kumppaneihin. Nämä tahot toimivat kiinteässä yhteistyössä varmistaakseen, että Suomen tavoitteet toteutuvat ulkomaankaupan turvaamisessa, noudattaen EU:n yhteistä kauppapolitiikkaa ja sisämarkkinoita koskevaa sääntelyä. Sosiaali- ja terveysministeriö huolehtii tarvittaessa poikkeusolojen vakuutustakuun myöntämisen asianmukaisista järjestelyistä. Tulli varmistaa tavaravirran hallinnan ja näitä koskevien rajoittavien toimenpiteiden toimeenpanon sekä hallinnan ulkomaisen avun vastaanottamiseen liittyen.

Toimijat

Vastuuviranomaiset ovat ulkoministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Tulli ja Ruokavirasto. Ulkoministeriö toimii koordinoivana viranomaisena. Tarvittaessa osallistetaan muita viranomaisia, Finanssialaa, Huoltovarmuuskeskusta sekä muita elinkeinoelämän toimijoita, kuten EK, Keskuskauppakamari ja Suomen yrittäjät.

Kansallisia toimia koordinoidaan EU-tasolla Euroopan komission ja muiden jäsenmaiden kanssa. Läheistä yhteistyötä tehdään tarvittaessa muiden Pohjoismaiden kanssa sekä huomioidaan Suomen NATO-jäsenyys. Kansallisista toimista pidetään tietoisena myös Suomen pysyvät edustustot Euroopan unionissa ja Genevessä sekä EU:n yhteistä kauppapolitiikkaa että Maailman kauppajärjestöä (WTO) koskevan ulottuvuuden takia.

Puolustuskyky

9. Suomen sotilaallinen puolustaminen

Vastuuministeriö: PLM

Päämäärä ja tavoitteet

Valvotaan Suomen alue ja turvataan sen alueellinen koskemattomuus osana Pohjois-Atlantin liiton yhteistä puolustusta. Turvataan kansan elinmahdollisuudet, perusoikeudet ja valtionjohdon toiminnanvapaus, sekä puolustetaan laillista yhteiskuntajärjestystä kaikissa olosuhteissa.

Toiminta-ajatus

Suomen on aina ja kaikissa oloissa varauduttava sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan sekä sillä uhkaamiseen ja poliittiseen painostukseen. Onnistunut ulkopolitiikka ja diplomatia ovat keinoja ylläpitää turvallisuutta normaalioloissa. Viimeisenä keinonaan Suomi takaa alueensa turvallisuuden puolustautumalla sotilaallisesti.

Suomen puolustuskyky perustuu vahvaan kansalliseen puolustukseen ja sotilaalliseen liittoutumiseen sekä sen mukanaan tuomaan pelotteeseen. Suomi on osa Naton yhteistä puolustusta, joka perustuu integroituun sotilaalliseen komentorakenteeseen, yhteiseen puolustussuunnitteluprosessiin sekä harjoitteluun. Suomi ylläpitää ja kehittää liittokunnan jäsenenä kansallista ja liittokunnan yhteistä kykyä puolustautua aseellisia hyökkäyksiä vastaan.

Osana Naton operatiivisia suunnitelmia liittokunnan alueen puolustamiseksi Suomen sotilaallinen puolustaminen kytkeytyy maan rajoja laajempaan kokonaisuuteen. Strateginen kilpailu edellyttää Euroopan unionin yhtenäisyyden ylläpitoa ja itsenäisen toimintakyvyn vahvistamista. Aktiivinen kahden- ja monenvälinen puolustusyhteistyö vahvistaa Suomen ja liittolaistemme kykyä yhteisen puolustuksen toimeenpanoon.

Varautumisen toimenpiteinä painottuvat käyttö- ja toimintaperiaatteiden määrittäminen, resurssien organisointi, riittävä materiaalisen valmiuden rakentaminen, johtamiskyvyn varmistaminen, asevelvollisten ja palkatun henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä tarkoituksenmukaisen infrastruktuurin rakentaminen. Kaikki varautumistoimenpiteet toteutetaan osana liittokuntaa siten, että ne palvelevat samalla Suomea ja Natoa.

Puolustuskykyyn kuuluvat keskeisinä osakokonaisuuksina puolustusjärjestelmän valmiuden säätely sekä aluevalvonta. Puolustushallinto säätelee valmiutta tehostamalla tai kohottamalla sitä. Kansallisten valmiudensäätelymekanismien lisäksi Suomi on integroitunut Naton valmiudensäätelyjärjestelmään. Suunnitelmia testataan järjestelmällisellä harjoitustoiminnalla. Samalla kehitetään ja osoitetaan puolustusvalmiutta sekä kansallisesti että yhdessä liittolaisten kanssa. Kansalaisten korkeaa maanpuolustustahtoa ylläpidetään ja kehitetään osana kokonaisturvallisuutta.

Toimijat

Puolustushallinnon lisäksi Rajavartiolaitoksella on puolustuskyvyn kannalta keskeinen rooli. Elinkeinoelämän toimijoista korostuvat osaamisen kehittämisen, kunnossapidon ja ruokahuollon palveluita tuottavat Puolustusvoimien strategiset kumppanit. Järjestöistä tehtävän toteuttamisen näkökulmasta keskeisiä ovat reserviläisjärjestöt ja maanpuolustuskoulutusta antavat yhdistykset. Kansainvälisistä toimijoista tehtävän toteuttamisen kannalta keskeisin on Nato. Myös EU:lla on merkittävä rooli eurooppalaisen lainsäädännön ja puolustuksen resursoinnin näkökulmasta.

10. Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen

Vastuuministeriö:	PLM, kaikki
-------------------	-------------

Päämäärä ja tavoitteet

Varaudutaan pahimpaan mahdolliseen uhkaan Suomea ja Natoa vastaan: soitaan. Tunnistetaan, koordinoidaan sekä ennakoidaan toimet, joilla varmistetaan.

taan sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytykset kaikissa turvallisuustilanteissa. Varmistetaan yhteiskunnan perustoimintojen ylläpitäminen kokonaistilanteen kannalta tarkoituksenmukaisella tasolla osana kokonaisturvallisuuden toimintamallia.

Toiminta-ajatus

Suomen kokonaismaanpuolustusta kehitetään suhteessa toimintaympäristön muutoksiin ja liittolaisuuden asettamiin vaatimuksiin. Olennaista on varmistaa, että kokonaismaanpuolustuksen suunnittelu perustuu ajantasaiseen ja realistiseen käsitykseen käytettävissä olevista resursseista, ja että yhteiskunnassa on jaettu ymmärrys sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeista ja resurssien jaosta sotilaallisia toimia vaativissa poikkeusoloissa.

Muuttuneessa toimintaympäristössä kokonaismaanpuolustus ja sen yhteensovittaminen edellyttävät resurssien vahvistamista. Sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytykset on huomioitava paitsi poikkeusoloihin varautumisessa myös ennakoivasti normaalioloissa, esimerkiksi säädösvalmistelussa, politiikkatoimissa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Naton resilienssityö kytketään kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamistehtävään.

Kokonaismaanpuolustukseen kuuluvat kaikki ne kansalliset ja kansainväliset sotilaalliset ja siviilialojen toimet, joilla turvataan sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytykset kaikissa turvallisuustilanteissa. Naton jäsenenä kokonaismaanpuolustuksen järjestelyjen on katettava Puolustusvoimien omien joukkojen lisäksi Suomen alueella toimivat liittolaisjoukot, mikä on huomioitava esimerkiksi sairaanhoitokapasiteetin kehittämisessä. Kunkin hallinnonalan lakisääteisenä tehtävänä on varautua omalta osaltaan myös poikkeusoloihin. Varautuminen luo samalla edellytyksiä vastata lievempiin uhka- ja häiriötilanteisiin. Huoltovarmuusjärjestelmä on keskeinen väline, jolla myös kokonaismaanpuolustuksen tavoitteita voidaan kansallisen varautumisen kokonaisuudessa tukea.

Vapaaehtoinen maanpuolustus antaa Suomen kokonaismaanpuolustukselle tehokkaan resurssin. Sillä on kaikkia kansalaisryhmiä yhdistävä ja maanpuolustustahtoa kohottava vaikutus. Vapaaehtoista maanpuolustusta kehitetään yhteiskunnan ja erityisesti puolustusvoimien tarpeiden perusteella, vuonna

2024 laaditun vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitetilassa määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti.

Toimijat

Puolustushallinnon lisäksi ainakin sisäministeriöllä, sosiaali- ja terveysministeriöllä, työ- ja elinkeinoministeriöllä sekä liikenne- ja viestintäministeriöllä on keskeinen rooli kokonaismaanpuolustuksen toteutuksessa kaikissa tilanteissa. Elinkeinoelämän toimijoista korostuvat osaamisen kehittämisen, kunnossapidon ja ruokahuollon palveluita tuottavat Puolustusvoimien strategiset kumppanit. Järjestöistä tehtävän toteuttamisen näkökulmasta keskeisiä ovat reserviläisjärjestöt ja maanpuolustuskoulutusta antavat yhdistykset. Kansainvälisistä toimijoista tehtävän toteuttamisen kannalta keskeisimmät ovat Nato ja Euroopan unioni.

Sisäinen turvallisuus

11. Oikeusjärjestelmän toimintakyvyn turvaaminen

Vastuuministeriö:	OM, SM
-------------------	--------

Päämäärä ja tavoitteet

Oikeusjärjestelmän toimintakyvyn turvaaminen kaikissa oloissa tarkoittaa mm. sitä, että kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään lailla, oikeus- turva toteutuu, ja että viranomaisten toimivaltuudet perustuvat lakiin. Esitutkin- taviranomaiset vastaavat rikosten esitutkinnasta sekä Syyttäjälaitos syytehar- kinnasta ja mahdollisesta syytteen nostamisesta. Riippumaton tuomioistuinlai- tos huolehtii rangaistukseen tuomitsemisesta sekä riitojen ratkaisusta. Julki- nen oikeusapu huolehtii osapuolten avustamisesta rikos- ja riita-asioissa. Ri- kosseuraamuslaitos huolehtii vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamus- ten täytäntöönpanosta. Oikeusrekisterikeskus huolehtii varallisuusrangaistus- ten täytäntöönpanosta ja oikeusministeriön hallinnonalan tietojärjestelmien yl- läpidosta ja kehittämisestä. Ulosottolaitos huolehtii laiminlyötyjen velvoitteiden ja EU- ja YK-pakotteiden täytäntöönpanosta. Oikeusministeriö huolehtii kes- kusviranomaisena kansainväliseen oikeudenhoitoon liittyvistä tehtävistä. Kai- kissa oloissa noudatetaan oikeusvaltion periaatteita ja turvataan perus- ja ih- misoikeudet.

Toiminta-ajatus

Lainvalvonta- ja lainkäyttöviranomaisten toimivaltuudet ja resurssit pidetään muuttuvan toimintaympäristön ja tehtävien vaatimusten mukaisina. Rikospro- sessin eri vaiheisiin ja niiden muodostamaan kokonaisuuteen sekä rikos- ja riita-asioiden nopeaan käsittelyyn on tuomioistuimissa lainsäädännön edellyt- tämien toimintamallien ja tietojärjestelmien muodostama kokonaisuus, jonka käyttövalmiutta ylläpidetään ja varautumista kehitetään koulutuksin ja harjoi-

tuksin. Tähän liittyy muun muassa esitutkintaviranomaisten, syyttäjien, tuomareiden ja oikeudenkäyntiavustajien toimiva yhteistyö sekä valmiudet päivystykseen ja nopeutettuun toimintaan.

Lainvalvonta- ja lainkäyttötoiminnan ja toiminnassa tarvittavien kriittisten tietojärjestelmien turvallisuus, toimivuus ja kriittiset riippuvuudet varmistetaan sekä tietovirrat turvataan kaikissa tilanteissa. Tätä varmistetaan kehittämällä edelleen lainvalvonta- ja lainkäyttöprosessiin kuuluvien viranomaisten ja oikeushallinnon elinten tietojärjestelmiä ja niiden yhteentoimivuutta, valvontaa ja turvallisuutta sekä parantamalla viranomaisten toimitilojen turvallisuutta muun muassa poliisin ja oikeushallinnon toimitilojen suunnittelussa ja toimitilahankkeissa. Esitutkintaviranomaisten, Syyttäjälaitoksen, tuomioistuinten henkilöresursoinnista ja osaamisesta huolehditaan myös häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisessa sekä toiminnan ja tietojärjestelmien kehittämisessä. Lisäksi kehitetään lainvalvonta- ja lainkäyttöprosessissa tarvittavien oikeusapupalvelujen sekä tulkkaus- ja käännöspalvelujen saatavuutta ja laatua. Rikosseuraamuslaitos varautuu uhkiin kehittämällä toimintaansa ja tietojärjestelmiään sekä niiden häiriötilanteiden hallintaa, varautumista ja valmiutta. Vankiloiden sisäisiin riskeihin vastataan osaavalla henkilöstöllä, laitosten turvallisuusjärjestelyillä ja säännöllisellä riskienhallinnalla. Vankien oloja ja kohtelua kehitetään huomioiden kansainvälisten sopimusten velvoitteet. Ulosottolaitos kehittää toimintavalmiuksiaan ja varautuu mahdollisesti nopeastikin tiivistyvään viranomaisyhteistyöhön EU- ja YK-pakotteiden täytäntöönpanossa.

Toimijat

Oikeusjärjestelmän toimintakyvyn turvaamisen vastuuministeriöt ovat oikeusministeriö ja sisäministeriö. Toimintakyvyn turvaamiseen liittyviä viranomaisia ovat oikeusministeriön ja sisäministeriön hallinnonaloilla toimivat viranomaiset. Lisäksi viranomaisilla on omat vastinparinsa kansainvälisesti sekä EU- tai kansainväliset toimielimet muun muassa EU:n virastot (kuten Europol, EPPO, Eurojust ja eu-LISA) ja kansainväliset toimielimet (kuten Interpol ja ICC).

Viranomaisten toiminnan tukena keskeisinä toimijoina ovat erityisesti asianajat sekä kriittisten tietojärjestelmien, toimitilapalveluihin ja käännös- ja tulkkauspalveluihin liittyvät palvelutuottajat ja alihankkijat.

12. Vaalien toimeenpanon ja demokratian edellytysten turvaaminen

Vastuuministeriö:	OM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Päämääränä on turvata yleisten vaalien säännönmukaiseen toimittamiseen tarvittavat toimintaedellytykset kaikissa turvallisuustilanteissa sekä ylläpitää jatkuvaa valmiutta toimittaa ennenaikaiset yleiset vaalit. Vaalien toimittamisorganisaatiota, vaalimateriaalia sekä tarvittavia kriittisiä tietojärjestelmiä ja niiden turvallisuutta ylläpidetään ja kehitetään toimintaympäristön vaatimukset huomioiden (mm. erityiset toiminnallisuus-, aika- ja turvallisuusvaatimukset).

Puolueiden toimintaedellytykset ja puoluetuen maksaminen pyritään turvaamaan myös kriisitilanteissa. Kriisitilanteissa järjestöt voivat luoda yhteiskunnan sisäisiä vetovoimia ja sitä kautta vahvistaa turvallisuutta sekä tukea viranomaisia. Vuoropuhelua viranomaisten ja järjestöjen välillä ylläpidetään, ja järjestöjen toimintaedellytyksiä pyritään turvaamaan kriisitilanteissa. Tämän lisäksi turvataan sähköiset demokratiapalvelut (kuten kansalaisaloitteet) sekä säädösvalmistelun kuuleminen eri tilanteissa. Kansalaisten vaikuttamisedellytykset turvataan pääsyllä ajantasaiseen tietoon, mikä lisää osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia.

Toiminta-ajatus

Tavoitteiden saavuttamiseksi vaalien valmius- ja turvallisuusvaatimukset koskevat oikeusministeriötä, Oikeusrekisterikeskusta, vaalipiirilautakuntia, aluevaalilautakuntia, kunnallisia vaaliviranomaisia sekä Digi- ja väestötietovirastoa. Ulkосуomalaisien ja muiden ulkomailla oleskelevien mahdollisuus vaaleihin osallistumiseen ylläpidetään yhteistyössä ulkoministeriön kanssa. Vaalien järjestämiseen liittyvä rahoitus-, tiedotus- ja tietojärjestelmävalmius ylläpidetään. Ennenaikaisten yleisten vaalien toimittamiseen varaudutaan osana koulutus- ja harjoitustoimintaa. Vaaleihin varaudutaan laajalla yhteistyöllä sekä muun muassa riskikartoituksilla, skenaariotyöllä sekä ohjeistamalla ja kouluttamalla vaaliviranomaisia ja puolueita. Kansalaisten vaikuttamisedellytykset turvataan tuottamalla ja turvaamalla kansalaisten pääsy aina ajantasaiseen tietoon sekä osallistumiskanaviin.

Vaaleihin varautumisessa oikeusministeriön tukena toimii erityinen vaaliturvallisuu den yhteistyöryhmä, joka poikkihallinnollisena viranomaisyhteistyönä varmistaa ja varautuu yleisiin vaaleihin. Vaalien aikaisiin häiriötilanteisiin vastaan harjoitelluilla toimintamalleilla, vaaliturvallisuu den yhteistyöryhmällä, Vaali-VIRT-verkostolla ja varallaolopäivystysjärjestelmillä. Ylläpidetään demokra tiapalveluihin liittyen palveluiden hallinnan ohjeistuksia, viestintäsuunnitel mia häiriötilanteiden varalle sekä jatkuvaa tiedotus- ja tietojärjestelmäval miutta.

Toimijat

Vaalien toimeenpanon ja demokratian edellytysten turvaamisen vastuuminis teriö on oikeusministeriö.

Vaalien toimeenpanoon vaaliviranomaisia ovat oikeusministeriö, ulkoministe riö, Oikeusrekisterikeskus, vaalipiirilautakunnat, aluevaalilautakunnat, kunnal lisia vaaliviranomaiset sekä Digi- ja väestötietovirasto.

Vaaliviranomaisilla on kansainvälisesti yhteistyötä muun muassa EU:n vaa liyhteistyöverkossa ja kansainvälisten järjestöjen ja muiden maiden vaaliviran omaisten kanssa.

Demokratian edellytysten turvaamisessa tehdään laajasti yhteistyötä muiden ministeriöiden ja viranomaisten kanssa sekä kansainvälistä yhteistyötä vas taavien viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Viranomaisten toiminnan tukena keskeisinä toimijoina ovat erityisesti kriittisien tietojärjestelmien ja toimitilapalveluihin liittyvät palvelutuottajat ja alihankkijat.

13. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Vastuuministeriö:	SM
--------------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on osa sisäisen turvallisuuden ydintä ja poliisin keskeisimpiä tehtäviä. Sen avulla varmistetaan yhteiskuntarauha. Yleinen järjestys pitää sisällään vakaan yhteiskunnallisen tilan. Turvallisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa ihmiset ja yhteisöt voivat käyttää perusoikeuksiaan häiriöttä ilman pelkoa henkilökohtaiseen koskemattomuuteen tai omaisuuteen kohdistuvista loukkauksista. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tarkoituksena on luoda ja ylläpitää vakaata elin- ja toimintaympäristöä, torjua ja estää ennakolta oikeudenloukkauksia ja häiriöitä sekä poistaa tapahtuneet häiriöt ja selvittää tapahtuneet oikeudenloukkaukset.

Toiminta-ajatus

Yleinen järjestys ja turvallisuus varmistetaan tietojohtoisesti kohdistetulla valvonnalla, tehokkaalla hälytystehtävien hoitamisella, sekä vaikuttavalla ennalta estävällä työllä. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot, ja kyky torjua yhteiskuntarauhaa vaarantavia häiriöitä tai ulkoista hybrdivaikuttamista turvataan tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Poliisi ja muut turvallisuusviranomaiset ovat toimintavalmiudessa ja tunnistavat ennalta uhkia sekä antavat oikeinmitoitettun vasteen turvallisuusuhkiin kaikissa oloissa. Toimintaympäristön muutuksessa myös yleisen järjestyksen ja turvallisuuden toimijoiden rakenteita, lainsäädäntöä ja toimintatapoja tarkastellaan jatkuvasti olosuhteita vastaaviksi.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on sisäministeriö. Poliisi vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä. Turvallisuusviranomaisten, kuten poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien välinen yhteistyö on vakiintunutta ja sitä edelleen kehitetään huomioiden turvallisuusympäristön muutos. Poliisi toimii tiiviissä yhteistyössä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa.

14. Yhteiskuntajärjestystä vaarantavan rikollisuuden torjunta

Vastuuministeriö:	SM
--------------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Yhteiskuntajärjestystä vaarantavia rikoksia torjutaan ja uhkiin vastataan paljastamalla, ennalta estämällä tai selvittämällä epäillyt rikokset sekä tietojohdolla rikostiedustelulla ja häiriötilanteen hallinnalla. Tavoitteena on, että yhteiskuntajärjestystä vaarantavat rikokset, kuten mahdolliset hybridi-iskut, terrorismi, sabotaasiteot, kyberiskut, väkivaltainen ekstremismi ja radikalisaatio tai jengiytyminen, eivät saa kasvusijaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Pyrkimyksenä on estää ennalta, etteivät muun muassa järjestäytyneet rikollisryhmät laajenna toimintaansa lailliseen talouteen ja yhteiskunnan rakenteisiin tai päätöksentekojärjestelmiin.

Toiminta-ajatus

Rikostorjuntaa vahvistetaan viranomais- ja sidosryhmäyhteistyöllä tietojohdoisesti ja rikoslajineutraalisti turvallisuuden lisäämiseksi. Yhteiskunnan ja yksilöiden kannalta haitallisimmat rikokset ja uhat torjutaan sekä ennalta estetään suunnitelmallisesti ja tehokkaasti laajan keinovalikoiman avulla. Yhteiskuntajärjestystä vaarantavan rikollisuuden torjunnan painopiste on mahdollisimman varhaisessa ennalta estämisessä, joka muodostuu kyvykkyydestä hankkia ja analysoida tietoa, luoda ja jakaa tilannekuva sekä kyvystä antaa tehokas toiminnallinen vaste muun muassa riittävien pakkokeinojen ja laadukkaiden esitutkintatoimien avulla.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on sisäministeriö. Poliisilla on päävastuu yhteiskuntajärjestystä vaarantavan rikollisuuden torjunnasta. Yhteiskuntajärjestystä vaarantavan rikollisuuden torjunta perustuu kaikkien viranomaisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden yhteistyöhön, erityisesti tiedonjakamiseen. Kyky torjua yhteiskuntajärjestystä vaarantavaa rikollisuutta muodostuu ennalta estämisestä ja tehokkaasta toiminnallisesta vasteesta, poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta sekä Suojelupoliisin tiedustelukyvystä.

15. Rajaturvallisuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:	SM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Rajaturvallisuuden ylläpidolla estetään valtakunnan rajan ylittämisestä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävästä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhkat, torjutaan rajat ylittävää rikollisuutta sekä varmistetaan rajaliikenteen turvallisuus ja sujuvuus. Samalla valvotaan ja turvataan Suomen alueellista koskemattomuutta. Rajaturvallisuuden ylläpito vahvistaa Suomen turvallisuutta ja torjuu tehokkaasti Suomeen ja Eurooppaan kohdistuvia turvallisuusuhkia. Kriisinsietokyky ja valmius toimia nopeasti kehittyvissä turvallisuustilanteissa on korkea.

Toiminta-ajatus

Turvallisuusuhkia torjutaan Rajavartiolaitoksen johdolla tehtävällä viranomaisyhteistyöllä. Rajaturvallisuustoiminta perustuu Euroopan yhdenmennyyn rajaturvallisuusmalliin (Integrated Border Management, IBM). Laitonta maahantuloa torjutaan lähtö- ja kauttakulkumaissa yhdyshenkilöillä ja kansainvälisellä yhteistyöllä. Rajanaapureiden ja muiden keskeisten maiden kanssa kehitetään vakaata rajatilannetta parantavia toimenpiteitä.

Riskianalyysiin perustuvassa rajavalvonnassa kehitetään kykyä havaita ja vaikuttaa uusiin turvallisuusuhkiin ja hyödynnetään uusinta tekniikkaa. Rajanylitysliikenteen turvallisuus varmistetaan älykkään rajatarkastustekniikan ja riittävän infrastruktuurin avulla. Itärajan valvontaa vahvennetaan ja rajaturvallisuuden ylläpidossa hyödynnetään täysimääräisesti EU:n käyttöön otettavat tietojärjestelmät. Laittomaan maahantuloon liittyvää vakavaa rikollisuutta torjutaan ja laajaa laitonta maahantuloa tai välineellistettyä maahantuloa hallitaan viranomaisyhteistyön ja varautumistoimenpiteiden avulla. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi ja vahventamiseksi toimeenpannaan maa- ja merialueilla monikanallisia rajaturvallisuuden valvontaoperaatioita. Rajavartiolaitos kehittää strategisia suorituskykyjään ja valvontajärjestelmiään jatkuvasti. Näitä ovat muun muassa ulkovartiolaivat, valvontalentokoneet, monitoimihelikopterit, itärajan esteaita ja muu tekninen valvonta sekä radiotekninen valvonta. Samoin kehitetään toimivaltuuksia, taktiikkaa ja toimintatapoja, operatiivisia tietojärjestelmiä sekä tiedustelu- ja analyysikykyä vastaamaan muuttuvaa ja ennalta-arvaamattomampaa toimintaympäristöä. Myös miehittämättömien järjestelmien käyttö-, valvonta- ja torjuntakykyä kehitetään. Henkilöstön osaamista kehitetään operatiivisten ja teknisten tarpeiden mukaan.

Valmius siirtää voimavaroja, palauttaa sisärajavaivonta, vastata vakaviin rajaturvallisuustilanteisiin ja muihin turvallisuusuhkiin pidetään korkeana. Tavoitteena on myös kehittää rajaturvallisuuden ylläpitämistä sisärajoilla. Kykyä ottaa eurooppalaista apua vastaan, etenkin Frontexin (Euroopan raja- ja merivartiovirasto) rajaturvallisuusoperaatioita, kehitetään. Rajavartiolaitos toimii maalla, merellä ja ilmassa. Rajavartiolaitoksen valmiutta, toimivaltuuksia ja suorituskykyä hyödynnetään alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa sekä erilaisissa valvontatehtävissä talousvyöhykkeellä.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on sisäministeriö. Rajavartiolaitos on operatiivinen vastuutoimija. Muita keskeisiä viranomaisia ovat poliisi ja Tulli. Yhteistyötä tehdään ulkoministeriön, valtiovarainministeriön, puolustusministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, Maahanmuuttoviraston, suojelupoliisin, Liikenne- ja viestintäviraston, Väyläviraston, Puolustusvoimien, aluehallintovirastojen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, kuntien, hyvinvointialueiden ja Suomen Punaisen Ristin kanssa.

16. Ulkomaan tavaraliikenteen toimitusketjujen turvallisuuden ja tavaraturvallisuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:	VM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Varmistetaan ulkomaan liikenteessä kuljetettavien tavaroiden sekä tavaraliikenteen logistiikkaketjuihin osallistuvien toimijoiden säännöstenmukaisuus ja turvallisuus. Tavoitteena on tunnistaa logistiikkaketjun toimijoihin ja tavaroiden rajat ylittävään liikenteeseen liittyvät riskit kattavasti ja tehokkaasti nykyaikaisen teknologian avustamana sekä puuttua tunnistettuihin yhteiskunnalle, kansalaisille, eläin- tai kasvikunnalle taikka ympäristölle vaaraa aiheuttaviin uhkiin viivytyksettä.

Toiminta-ajatus

Toimitusketjujen turvallisuutta ja tavaraturvallisuutta varmistetaan toimijoihin liittyvien riskien tunnistamisella ennakkollisesti sekä tavaraliikenteeseen kohdistuvalla kattavalla tiedonhankinnalla ja analyysityöllä. Riskiarvioita päivitetään jatkuvasti. Toimitusketjujen toimijoihin ja tavaraliikenteeseen tehdään tarkastuksia riskiarvioiden ylläpitämiseksi, tunnistettujen poikkeamien todentamiseksi sekä vaarallisten tai turvallisuutta vaarantavien tavaroiden Suomeen pääsyn estämiseksi. Kattava ja tehokas riskien tunnistaminen edellyttää laajoja tiedonsaantioikeuksia Suomen rajat ylittävästä liikenteestä sekä kerätyn tiedon analyysikyvykkyyksiä. Riskienhallinnalla ja tarkastuksilla pyritään tunnistamaan poikkeamat ja muodostuvat uhat mahdollisimman aikaisin, jotta riskien realisoinnista aiheutuvat vaikutukset pystytään minimoimaan. Jälkikäteisin tarkastuksin ja rikostorjunnallisin toimin pystytään puuttumaan jo realisoituneisiin uhkiin. Suomeen jo päätyneet yhteiskunnalle, kansalaisille, eläin- tai kasvikunnalle taikka ympäristölle vaaraa aiheuttavat tavarat pyritään näillä jälkikäteisillä toimilla tunnistamaan ja poistamaan laillisilta ja laittomilta markkinoilta.

Häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varaudutaan ajantasaisella valmiussuunnitelulla ja sen mukaisin etukäteisvalmisteluin ja harjoituksin. Toiminta häiriötilanteissa perustuu normaaliolojen toimintamalliin. Poikkeusoloissa siirrytään valmiussuunnitelman mukaiseen kriisijohtamismalliin. Henkilöstöressurssien ja valvontavälineistön riittävyys varmistetaan ja henkilöstöä siirretään vallitsevan tilanteen palvelu- ja valvontatarpeen huomioiden niille rajanylityspaikoille, joihin liikenne ohjautuu. Sähkönjakelu ja tietojärjestelmien käytettävyys pyritään varmistamaan ja varamenettelyt varaudutaan ottamaan tarvittaessa käyttöön. Ulkomaanliikenteen analyysi tehdään olosuhteiden sallimalla tietopohjalla ja valvontakohteet priorisoidaan mm. valmiuslain sekä huoltovarmuuden turvaamisen edellyttämällä tavalla. Viranomaisyhteistyötä ja tiedonvaihtoa tehostetaan ja varaudutaan virka-aputoiminnan laajenemiseen mm. henkilöliikenteen tarkastusten osalta.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on valtionvarainministeriö. Toimivaltainen viranomaisena on Tulli, jonka johdolla ja yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa varmistaa tavaraturvallisuutta. Keskeiset yhteistyöviranomaiset ovat Rajavartiolaitos, poliisi, Ruokavirasto, Liikenne- ja viestintävirasto, Puolustusvoimat,

Säteilyturvakeskus ja verohallinto sekä ulkoministeriö, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja kunnat. Tavaraturvallisuuden varmistaminen edellyttää myös laajaa ja tiivistä kansainvälistä viranomaisyhteistyötä, erityisesti eri maiden tulliviranomaisten kanssa.

Elinkeinoelämän toimijoista keskeisiä ovat logistiikkaketjun toimijat (varustamot, lentoyhtiöt, huolitsijat, satamaoperaattorit jne.), erityisesti alan järjestöt. Tavaraturvallisuuden varmistaminen on ensi sijassa ulkomaankaupan ja logistiikkatoimijoiden sekä matkustajien vastuulla, minkä toteutumista Tulli valvoo.

17. Väestön suojaaminen

Vastuuministeriö:	SM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Yhteiskunta pyrkii suojaamaan väestön hengen ja terveyden kaikissa turvallisuustilanteissa. Tavoitteena on, että väestö kyetään suojaamaan normaaliolojen onnettomuus- ja muissa vaaratilanteissa sekä poikkeusoloissa siten, että ihmishenkiä ei menetetä puutteellisen pelastustoiminnan ja suojautumismahdollisuuksien vuoksi. Väestö on kyettävä suojaamaan ja yhteiskunnan toimintakyky turvaamaan myös mahdollisessa sotilaallisen uhan tilanteessa. Aseellisten selkkausten aikaista toimintaa, jolla pyritään suojelemaan siviiliväestöä vihollisuuksien ja onnettomuuksien aiheuttamilta vaaroilta, auttamaan heitä selviytymään näiden välittömiltä vaikutuksilta ja luomaan edellytyksiä eloonjäämiselle kutsutaan väestönsuojeluksi.

Toiminta-ajatus

Valmiutta väestön suojaamiseen onnettomuuksien ja muiden vaaratilanteiden varalta pidetään yllä jatkuvasti. Poikkeusolojen varalta luodaan jo normaalioloissa sellainen perusvalmius, että väestön suojaamisesta uhkakohteissa voidaan huolehtia ja kyetään oikea-aikaisesti kohottamaan valmiutta laajempiin toimiin. Poikkeusolojen uhkien edellyttämiin suojaamisjärjestelyihin varaudutaan realistisesti toteutettavissa olevin järjestelyin ja kustannuksin. Sodan ajan vaaroilta suojaaminen perustuu osaltaan väestönsuojien rakentamis- ja ylläpitovelvoitteeseen. Väestö varaudutaan riskiarvioiden ja uhkatilanteiden

mukaisesti suojaamaan mahdollisimman hyvän suojan antaviin sisätiloihin, väestönsuojiiin ja evakuoimalla. Oikea-aikainen suojautuminen edellyttää nopeaa järjestelmää väestön varoittamiseen.

Viranomaisten toimintamalleja, työnjakoa ja osaamista kehitetään järjestämällä valmiusharjoituksia ja varautumiskoulutusta. Viranomaisten riittävästä normaali- ja poikkeusolojen toimivaltuuksista huolehditaan. Sodan ajan uhkiin varautuminen edellyttää siviiliviranomaisten ja Puolustusvoimien yhteistyötä. Väestön suojaamisen kyvykkyyksiä kehitetään riskejä vastaavasti ja toiminnalliset suunnitelmat, mm. evakuointisuunnittelu, pidetään ajantasaisena. Varoitus- ja johtamisjärjestelmillä on keskeinen merkitys oikea-aikaisessa ja oikein kohdennetussa suojautumisessa ja pelastustoiminnassa. Väestön omatoiminen varautuminen ja turvallisuusosaaminen edistävät suojautumista sekä lisäävät koko yhteiskunnan kriisinsietokykyä.

Toimijat

Toimintamalli perustuu verkostomaiseen ja koordinoituun yhteistyöhön. Sisäministeriöllä ja pelastustoimella on keskeinen rooli. Pelastustoimen viranomaiset huolehtivat niiden vastuulla olevien pelastustoiminnan ja muiden väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta. Kukin ministeriö johtaa, valvoo ja yhteensovittaa varautumista toimialallaan, ml. väestön suojaamiseen liittyvät tehtävät. Viranomaiset vastaavat toimialansa toiminnoista ja niihin varautumisesta. Viranomaisten yhteistyöhön osallistuvat kaikki ne viranomaiset, joilla on väestön suojaamiseen kuuluvia tai siihen olennaisesti liittyviä tehtäviä. Yhteistyötä koordinoi sisäministeriö. Keskeisiä toimijoita ovat ministeriöt, valtion viranomaiset, hyvinvointialueet, kunnat, järjestöt sekä elinkeinoelämä. Keskeisiä kansainvälisiä toimijoita ovat Nato ja EU. Pelastusopisto antaa varautumiseen valmentavaa koulutusta.

18. Meripelastuksen suorituskyvyn varmistaminen

Vastuuministeriö:	SM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Varmistetaan Suomen meripelastustoimen suorituskyky yksittäisistä meripelastustehtävistä suur- ja monialaonnettomuuksiin. Tavoitteena on osoittaa Suomen meripelastustoimen vastuualueella vaarassa olevien ihmisten etsintään ja pelastamiseen tarkoituksenmukaisin apu viivytyksettä, antaa pelastettaville riittävä ensihoito sekä hoitaa tehokkaasti vaaratilanteeseen liittyvä radioviestintä ja tiedottaminen. Pyritään ennakoimaan ja estämään onnettomuuksien laajentuminen ja minimoimaan niistä aiheutuvat vahingot.

Toiminta-ajatus

Rajavartiolaitoksen johdolla tehtävällä aktiivisella viranomaisyhteistyöllä, varautumissuunnittelulla ja vapaaehtoisjärjestöjen hyödyntämisellä varmistetaan tarkoituksenmukainen suorituskyky. Varautumissuunnittelulla luodaan yhtenäiset valtakunnalliset toimintamallit, jotka pohjautuvat MoMeVa-yhteistoimintasuunnitelman (monialaisiin merionnettomuuksiin varautuminen) mukaisiin toimintamalleihin sekä sitä täydentäviin suunnitelmiin. Valtakunnallisen koordinoinnin ja suunnittelun tukena Rajavartiolaitoksella on sisäministeriön asettama meripelastustoimen neuvottelukunta.

Suomen meripelastustoimen vastuualue on jaettu Länsi-Suomen meripelastuslohkoon ja Suomenlahden meripelastuslohkoon. Meripelastustoimesta ja sitä koskevasta alueellisen tason toimijoiden toiminnan yhteensovittamisesta Länsi-Suomen meripelastuslohkolla vastaa Länsi-Suomen merivartioston komentaja ja Suomenlahden meripelastuslohkolla Suomenlahden merivartioston komentaja. Merivartioston komentajalla on meripelastustoimen johtajana apunaan yhteistoiminnan suunnittelussa ja koordinoinnissa meripelastuslohkon johtoryhmä, jossa ovat edustettuina alueellisen tason yhteistoimintatahot. Molemmat meripelastuslohkot ylläpitävät omia lainsäädäntöön, valtakunnallisiin suunnitelmiin ja ohjeisiin perustuvia alueellisia meripelastussuunnitelmiaan.

Meripelastustoimen etsintä- ja pelastustehtäviä johdetaan Länsi-Suomen meripelastuslohkolla Turun meripelastuskeskuksesta (MRCC Turku) ja Suomenlahden meripelastuslohkolla Helsingin meripelastuslokkokeskuksesta (MRSC Helsinki).

Kansainvälisestä yhteistyöstä on sovittu meripelastuksen kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Suomella on valtiosopimukset meri- ja lentopelastuksesta naapurivaltioiden (Ruotsi, Viro ja Venäjä) kanssa. Näihin sopimuksiin

perustuen on laadittu käytännön tason yhteistoimintaa ohjaavat SAR-pöytäkirjat. Naapurimaiden kanssa harjoitellaan meripelastustoimen tehtäviä ja kehitetään yhteistoimintaa. Saariston ulkopuolisissa meripelastustehtävissä hyödynnetään tarvittaessa myös naapurimaiden meripelastusyksiköitä.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on sisäministeriö. Rajavartiolaitos on operatiivinen vastuutoimija ja Suomen johtava meripelastusviranomainen. Meripelastuslaki (1145/2001) määrittelee meripelastukseen osallistuvat toimijat ja heidän roolinsa. Muita keskeisiä meripelastukseen osallistuvia toimijoita ovat Häätäkeskuslaitos, Ilmatieteen laitos, pelastuslaissa (379/2011) tarkoitettu hyvinvointialueen pelastusviranomainen (ml. Helsingin kaupungin pelastuslaitos), Liikenne- ja viestintävirasto, Väylävirasto, poliisi, Puolustusvoimat, sosiaali- ja terveysviranomaiset, Tulli sekä ympäristöviranomaiset. Lisäksi ilmaliikennepalvelun tarjoaja sekä alusliikennepalvelun tarjoaja ja vapaaehtoissektori (Suomen meripelastusseura, Ålands Sjöräddningssällskap ja Suomen punainen Risti) osallistuvat meripelastukseen.

19. Häätäkeskustoiminta

Vastuuministeriö:	SM, STM
-------------------	---------

Päämäärä ja tavoitteet

Hätäkeskustoiminnalla tarkoitetaan hätäkeskuspalveluja ja Häätäkeskuslaitoksen välittämään hätäilmoitukseen tai tehtävään liittyviä pelastustoimen, poliisin, sosiaali- ja terveydenhuollon ja Rajavartiolaitoksen välittömiä toimenpiteitä edellyttävien lakisääteisten tehtävien hoitamista Häätäkeskuslaitoksen tuella. Häätäkeskuslaitos tuottaa hätäkeskuspalvelut koko Suomessa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Häätäkeskuslaitoksen tehtävänä on hätäilmoitusten vastaanottaminen ja arviointi sekä hätäilmoituksen tai tehtävän välittäminen asianomaiselle viranomaiselle tai viranomaisen tehtäviä sopimuksen perusteella hoitavalle.

Hätäkeskustoiminnan tarkoituksena on edistää väestön turvallisuutta, järjestää hätäkeskuspalvelujen tuottaminen ja parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua. Toimintavalmiudella on merkittävä vaikutus ihmisten henkeen ja terveyteen, merkittäviin omaisuusarvoihin tai turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitoon.

Toiminta-ajatus

Hätäkeskuslaitos varmistaa riittävän suorituskyvyn ja hätäkeskuspalvelujen ja niihin liittyvien tukipalvelujen tuottamisen kaikissa olosuhteissa aktiivisella monialaisella viranomaisyhteistyöllä, kehittämistoiminnalla, varautumissuunnittelulla ja teknologian hyödyntämisellä. Hätäkeskustoiminta turvataan kaikissa tilanteissa, myös poikkeusoloissa. Hätäkeskustoiminta on ennen kaikkea hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten välistä yhteistyötä hätätilanteen hoitamiseksi. Yhteisellä suunnittelulla luodaan yhtenevät valtakunnalliset toimintamallit, joilla mahdollistetaan verkostoitunut hätäkeskustoiminta koko Suomessa ja hätäkeskustoiminnassa tarvittava valtakunnallinen tilannekuva. Hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisen yhteiset toimintamallit sekä verkottuneet ja varmistetut tietojärjestelmät ovat verkostoitumisen perusedellytykset. Tällä edistetään rajallisten resurssien tehokkaampaa hyödyntämisestä sekä hädässä olevien yhdenvertaista ja oikea-aikaista palveluiden saantia. Yhteistoimintaprosesseja ja järjestelmiä tilannetietoisuuden muodostamiseen eri viranomaisten kesken kehitetään, jotta hätätilanteiden ennakointi ja hoitaminen yhteistyössä on tehokkaampaa. Hätäkeskustietojärjestelmä muodostaa viranomaisten yhteisen kenttäjärjestelmän (KEJO) kanssa yhteisen toiminnallisuuden kokonaisuuden.

Arvioituihin uhkiin varaudutaan hätäviestintäjärjestelmän suunnitelmallisella kehittämisellä ja hätäkeskustoiminnan häiriönhallintaa harjoitellaan yhteistyössä viranomaisten ja palveluntuottajien kanssa. Hätäkeskuslaitoksen valmiussuunnitelman mukaisia toimia harjoitellaan ja lisäksi toimeenpannaan toimitilojen toimitilaohjelman ja elinkaaren vaatimat toimenpiteet. Hätäkeskustoiminta mahdollistaa sen, että häiriötilanteiden ja onnettomuuksien vaatimat toimialojen vaste on oikea-aikaista ja kohdistettua. Vaadittavat kyvykkyydet pystytään ohjaamaan paikalle keskitetysti ja niin, että häiriötilanteiden ja onnettomuuksien vaikutuksia pystytään lieventämään.

Toimijat

Hätäkeskuspalveluja tuottaa Hätäkeskuslaitos, jonka yleinen ohjaus ja valvonta kuuluvat sisäministeriölle. Sisäministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö vastaavat yhteistyössä Hätäkeskuslaitoksen toiminnallisesta ohjauksesta. Hätäkeskustoimintaan osallistuvia muita viranomaisia ovat pelastustoimi, poliisi, sosiaalihuolto, terveydenhuolto ja Rajavartiolaitos. Muita yhteistyötahoja ovat esimerkiksi VALTORI, järjestelmä- ja palvelutoimittajat, Liikenne- ja viestintäviraston kyberturvallisuuskeskus, ulkoministeriö, Onnettomuustutkintakeskus, Säteilyturvakeskus, Liikenne- ja viestintävirasto, Puolustusvoimat, KELA ja vapaaehtoisjärjestöt sekä ajoneuvovalmistajat.

20. Pelastustoimi

Vastuuministeriö:	SM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Pelastustoimen päämääränä on parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia. Pelastustoimen tehtäviä ovat tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisy, ihmisten, omaisuuden ja ympäristön suojaaminen ja pelastaminen sekä väestönsuojelu ja pelastustoimen varautuminen. Pelastustoimi sisäisen turvallisuuden toimijana ylläpitää osaltaan yhteiskunnan häiriötilannevalmiutta huomioiden myös poikkeusolot.

Pelastustoimen tavoitteena on hyvä turvallisuuskulttuuri, onnettomuuksien vähentäminen ja vahinkojen rajoittaminen, nopea ja tehokas apu, väestönsuojelunvalmiuden ylläpitäminen sekä näihin liittyvien suunnitelmien sekä toimintojen yhteensovittaminen muiden toimijoiden kanssa. Valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle. Tavoitteissa huomioidaan pelastustoimen kansalliset, alueelliset ja paikalliset tarpeet sekä erilaiset onnettomuusuhat.

Toiminta-ajatus

Pelastustoimen palvelut suunnitellaan ja toteutetaan siten, että ne voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ja että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti kaikissa eri turvallisuustilanteissa. Pelastustoimen

palvelutason tulee vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Pelastustoimen viranomaiset varautuvat toimialaansa kuuluvien väestönsuojelutehtävien hoitamiseen riittävin suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvin valmisteluin sekä huolehtii vastuullaan olevien suunnitelmien ja toimien yhteensovittamisesta suunnitelmansa muiden viranomaisten, laitoksien ja liikelaitoksien kanssa. Toimintaa harjoitellaan ja henkilöstöä koulutetaan etukäteen erityisesti erilaisia suuronnettomuuksia varten, mutta myös poikkeusolojen tehtäviin.

Pelastustoimen palvelut perustuvat normaaliolojen riskeihin sekä häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten laadittuihin uhka-arvioihin. Riski- ja uhka-arvioissa huomioidaan myös toimintaympäristön muutoksista johtuvat vaatimukset pelastustoimen suorituskyvyn ylläpitämiselle sekä varautumiselle normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Toiminta poikkeusoloissa perustuu pelastustoimen normaaliolojen aikaisiin järjestelyihin, jota vahvistetaan tai laajennetaan tehtyjen suunnitelmien ja muiden etukäteisvalmisteluiden mukaisesti. Pelastustoimi varautuu myös kansainvälisen avun antamiseen ja vastaanottamiseen esimerkiksi laajojen metsäpalojen sammuttamisessa. Pyrkimyksenä on pelastustoimen resurssien laaja hyödyntäminen yhteiskunnassa sekä muiden viranomaisten tukeminen kansallisesti ja kansainvälisesti.

Toimijat

Sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo pelastustointia. Hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki vastaavat pelastustoimen järjestämisestä alueellaan päätöksiensä mukaisesti, jossa pelastustoimen palvelut tuottaa alueen pelastuslaitos. Hyvinvointialue voi hankkia pelastustoimintaan kuuluvia palveluita myös sopimukseen perustuen sopimusalokunnalta tai muulta pelastusalalla toimivalta yhteisöltä. Pelastustoimen palveluja ja varautumista tukevia toimijoita ovat muun muassa Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen Meripelastusseura, Suomen Punainen Risti, Suomen Lentopelastusseura, pelastuskoirajärjestöt ja Vapepa (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu). Aluehallintovirasto valvoo pelastustoimea sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan. Pelastusopisto ja Helsingin Pelastuskoulu antavat pelastustoimen koulutusta.

21. Maahanmuuton prosessien turvaaminen

Vastuuministeriö: SM, UM, TEM

Päämäärä ja tavoitteet

Toimivat maahanmuuttoprosessit ovat edellytys kansainvälisen työvoiman ja investointien saamiselle Suomeen sekä Suomen yritys- ja innovaatiotoiminnan kasvulle, tuottavuudelle ja kansainvälistymiselle samoin kuin väärinkäytösten ehkäisylle. Ulkomaisen työvoiman saatavuudella on keskeinen vaikutus myös Suomen huoltovarmuuteen.

Toimivilla maahanmuuton prosesseilla torjutaan laitonta maahan tuloa ja maassa oleskelua. Vapaaehtoinen paluu ja palauttaminen ovat olennaisia väli-
neitä laittoman maassa oleskelun ehkäisyssä ja torjunnassa. Laittomasti maassa olevat ovat vaarassa ajautua tekemään rikoksia ja joutua itse rikollisten hyväksikäyttämiksi tai ihmiskaupan uhreiksi.

Maahanmuuttajien hyvä kotoutuminen Suomeen on tärkeää sekä yhteiskunnan että maahanmuuttajien itsensä kannalta. Onnistunut kotoutuminen ehkäisee syrjäytymisestä johtuvia yhteiskunnallisia ongelmia.

Toiminta-ajatus

Oleskelulupahakemusten käsittelyprosessin laadusta ja tehokkuudesta huolehditaan kaikissa tilanteissa. Samalla estetään väärinkäytökset ja havaitaan mahdolliset turvallisuushat ja puututaan niihin. Varmistetaan tarvittavin käytännön ja lainsäädännön toimin, että huoltovarmuuskriittiset toimialat saavat välttämättömän työvoiman.

Kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneet tai muutoin laittomasti maassa oleskelevat poistuvat tai heidät poistetaan maasta. Viranomaiset tekevät tehokasta yhteistyötä paluiden ja palautusten täytäntöönpanossa. Myös EU:n tuki ja resurssit paluiden toimeenpanossa hyödynnetään täysimääräisesti.

Hyvät väestösuhteet, vuorovaikutus, myönteiset asenteet sekä turvallisuuden ja osallisuuden tunne edistävät kaksisuuntaista kotoutumista niin yhteisöissä kuin yhteiskunnassa laajemmin. Vahvistetaan viranomaisten ja kolmannen

sektorin yhteistyöllä tekemää väestösuhteita edistävää työtä sekä valtakunnallisella että paikallistasolla.

Toimijat

Maahanmuuton prosessien turvaaminen on yksi sisäasiainhallinnon tehtävistä. Työ- ja elinkeinoministeriö tulosohjaa työ- ja koulutusperusteisia maahanmuuton prosesseja yhdessä sisäministeriön kanssa. Lisäksi maahanmuuton prosessien turvaamiseen osallistuvat erityisesti ulkoministeriö edustustoi-
neen sekä oikeusministeriön hallinnonala. Myös alue- ja paikallishallinnolla sekä järjestöillä on omat tehtävänsä maahanmuuton kokonaisuudessa. Prosessien sujuvuus edellyttää sekä viranomaisten että koko toimijakentän saumatonta yhteistyötä.

Lisäksi tarvitaan EU- ja kansainvälistä yhteistyötä. Maahanmuuton prosessien hallinta edellyttää toimivaa EU-lainsäädäntöä ja tiiviitä yhteyksiä paitsi lähialueisiin, myös maahantulijoiden lähtö- ja kauttakulkumaihin. Hyvät operatiiviset yhteistyösuhteet korostuvat esimerkiksi maasta poistamisen yhteydessä.

22. Laajamittaisen tai välineellistetyn maahantulon hallinta

Vastuuministeriö:	SM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Laajamittaisella maahantulolla tarkoitetaan tilannetta, jossa Suomeen tulee lyhyessä ajassa paljon kolmansien maiden kansalaisia tai unionin kansalaisia. Se voi syntyä myös esimerkiksi äkillisen konfliktin puhkeamisen aiheuttaman joukkopakotilanteen myötä. Välineellistetyllä maahantulolla tarkoitetaan tilannetta, jossa jokin kolmas maa ohjaa Suomeen sellaisia maahantuli-
joita, joilla ei ole maahantulon edellytyksiä, tavoitteenaan horjuttaa Suomen vakautta tai painostaa Suomea tai Euroopan unionia. Välineellistetty maahantulo ei välttämättä ole laajamittaista.

Laajamittaisen tai välineellistetyn maahantulon tilanteessa tärkeimpinä tavoitteina on pitää tilanne hallittuna rajalla ja rajanylityspaikoilla, pitää turvapaikka-

ja vastaanottojärjestelmä toimintakykyisenä kaikissa tilanteissa ja huolehtia yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta koko yhteiskunnassa.

Toiminta-ajatus

Kyky hallita sekä laajamittaisen että välineellistetyn maahantulon tilannetta perustuu viranomaisten riittäviin toimivaltuuksiin. Kyvykkyys rakennetaan kattavalla valmiussuunnittelulla, yhteisellä harjoittelulla ja riittäväillä resursseilla. Yhteinen tilannekuva, analyysi ja tilanteen kehittymisen ennakointi muodostavat perustan varautumisen suunnittelulle ja tilanteen hallinnalle.

Rajaturvallisuus ylläpidetään ja maahantulo hallitaan valtakunnan rajalla ja sen läheisyydessä kaikissa oloissa. Maahantulijat rekisteröidään ja maahantulon edellytykset selvitetään. Tarvittavat turvapaikka- ja oleskelulupaprosessit toteutetaan ja maahantulijoiden vastaanotosta huolehditaan. Oleskeluluvan saaneet kotoutetaan kuntiin ja kielteisen päätöksen saaneet palautetaan. Tilanne- ja riskiarvioiden perusteella kohdennetaan ilmiötä hillitseviä toimenpiteitä lähtö-, kauttakulku- ja kohdemaihin. Viranomaiset toimivat kukin oman toimivaltansa mukaisesti, mutta yhteistyötä tiivistetään ja toimintaa skaalataan tilanteen mukaan. Tarvittaessa hyödynnetään Euroopan unionin operatiivista ja taloudellista tukea. Hallinnon yhtenäinen ja oikea-aikainen viestintä on välttämätöntä yhteiskunnan normaalin toiminnan jatkumiseksi ja luottamuksen ylläpitämiseksi.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on sisäministeriö, joka ohjaa varautumista sekä johtaa toimintaa laajamittaisen tai välineellistetyn maahantulon tilanteessa. Maahanmuuttovirasto, Rajavartiolaitos ja poliisi ovat keskeisimmät viranomaiset tilanteen hoitamisessa. Maahanmuuttovirasto vastaa oleskelulupahakemusten käsittelystä ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämisestä. Maahanmuuttovirastolla on yhdessä poliisin kanssa valmius perustaa järjestykeskuksia maahantulijoiden rekisteröimistä varten, jos se on maahantulijoiden suuresta määrästä johtuen tarpeen. Poliisi ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Rajavartiolaitos ylläpitää rajaturvallisuutta ja huolehtii maahantulijoiden hallinnasta rajalla. Alueellista yhteistyötä tehdään yhteistyöryhmissä, joissa on mukana poliisin ja Rajavartiolaitoksen lisäksi Tulli, Puolustusvoimat,

kuntia, aluehallintovirastot ja sosiaali-, terveys- sekä pelastusviranomaiset. Viranomaistahojen lisäksi yhteistyössä on mukana järjestöjä kuten Suomen Punainen Risti, sekä seurakuntia ja muita uskonnollisia yhteisöjä.

23. Ympäristövahinkojen torjunta ja ennaltaehkäisy

Vastuuministeriö: SM, YM, LVM, TEM, PLM

Päämäärä ja tavoitteet

Ennaltaehkäistään, torjutaan ja rajoitetaan maa- ja vesialueiden öljy- ja kemikaalionnettomuuksista, aluksista aiheutuvista onnettomuuksista, päästöistä sekä vaarallisista jätteistä aiheutuvia vahinkoja. Varautumisen ja ympäristövahinkojen torjuntakyvyn säilyttämiseksi turvataan toimijoiden rahoitus ja muut resurssit. Osallistutaan alusten turvallisuusvaatimusten ja meriliikenteen seuranta-, valvonta- ja ohjausjärjestelmien kehittämiseen.

Toiminta-ajatus

Ympäristövahinkoja ennaltaehkäistään ja torjutaan monen viranomaisen ja muun toimijan yhteistyönä. Edistetään valtioneuvoston periaatepäätöksenä 16.2.2023 hyväksytyssä ”Ympäristövahinkojen torjunnan kansallinen strategia vuoteen 2035” -asiakirjassa vahvistettuja periaatteita ympäristövahinkojen torjuntatoimien edelleen kehittämiseksi. Strategia tukee viranomaisia varautumisessa, asettaa vaatimuksia toiminnan suunnittelulle ja osoittaa kansallisen tahtotilan resurssien suunnittelun tueksi.

Maa-alueiden öljy- ja kemikaalionnettomuuksien syntymistä ennaltaehkäistään tehokkaalla riskienhallinnalla sekä kuljetusketjun aikana että laitoksissa. Toimijoille asetetaan lupamääräyksiä, joiden toteutumista tarkastetaan ja valvotaan määräjoiin. Vaarallisia kemikaaleja varastoivat ja käyttävät laitokset sekä satamat hankkivat kalustoa onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi sekä laativat suunnitelman torjuntajärjestelyistä. Suunnitelman toimitusta harjoitellaan. Viranomaisten ja yritysten välistä yhteistyötä lisätään ja kehitetään edelleen, jotta vaarallisten aineiden onnettomuuksien hallinta parane.

Tehokkaalla meriliikenteen ohjausjärjestelmällä vähennetään aluksista aiheutuvaa öljy- ja aluskemikaalionnettomuuksien riskiä merellä. Kehitetään toimintaympäristöön perustuen kykyä rajoittaa ja torjua ympäristövahingon seuraukset nopeasti ja ylläpidetään jatkuvaa valmiutta ympäristövahinkojen torjuntaan. Näin edistetään myös Suomen huoltovarmuudelle tärkeän meriliikenteen toimivuutta. Avomerialueen ympäristövahinkojen torjuntavalmius järjestetään Rajavartiolaitoksen ja merivoimien monitoimialuksilla sekä sopimusalusjärjestelyin yksityisten toimijoiden kanssa. Öljysuojarahaston toiminnan päättyminen ja ulkopuolisen tulorahoituksen väheneminen kompensoidaan talousarviovalmistelussa ja valtion sekä hyvinvointialueiden alus- ja kalustohankintojen suunnittelussa siten, että strategian mukainen tavoite öljyntorjunnan tasosta toteutuu.

Kansainvälisen yhteistoiminnan osalta kehitetään Itämeren alueella erityisesti naapurivaltioiden kanssa onnettomuustilanteiden hallintaa. Yhteistyötä Euroopan meriturvallisuusviraston (EMSA) kanssa kehitetään edelleen pohjoisen Itämeren tarpeiden nykyistä paremmaksi huomioimiseksi EU-tasolta jäsenvaltioille kohdennettavassa tuessa.

Toimijat

Sisäministeriö vastaa öljy- ja kemikaalionnettomuuksien torjunnan johtamisesta, ohjauksesta ja valvonnasta. Rajavartiolaitos on operatiivisessa johtovastuussa Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä tapahtuneiden alusöljyvahinkojen ja aluskemikaalivahinkojen torjuntatoimista. Rajavartiolaitoksen vartiolaivoja sekä valvontalentokoneita käytetään ympäristövahinkojen torjuntaan. Lisäksi Rajavartiolaitos sovittaa yhteen varautumista ympäristövahinkojen torjuntaan merialueella. Pelastuslaitokset vastaavat osana pelastustoimintaa öljy- ja kemikaalivahinkojen kiireellisestä torjunnasta vastuualueellaan.

Ympäristöministeriö vastaa ympäristövastuulainsäädäntöön sekä jälkitorjunnan, ennallistamisen, kunnostamisen ja eritystilanteiden jätehuollon ohjaamiseen liittyvistä tehtävistä. Hyvinvointialueet huolehtivat, että niiden pelastuslaitosten öljyvahinkojen torjuntavelvoite säilyy ja torjuntavalmius pysyy hyvällä tasolla.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Väylävirasto ja Puolustusvoimat osallistuvat öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaan. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto

(Tukes) luvittaa ja valvoo laajamittaisia kemikaali- ja räjähdelaiteita. Aluehallintovirastot vastaavat ympäristöluvista. Vastaavasti pelastusviranomainen valvoo vaarallisten kemikaalien vähäistä teollista käsittelyä ja varastointia ja käsittelee toimintaa koskevat ilmoitukset.

Kuljetuksien yhteydessä tapahtuvien ympäristövahinkojen ennaltaehkäisyn yleinen ohjaus kuuluu liikenne- ja viestintäministeriölle. Kunta vastaa tarvittaessa alueensa öljyvahinkojen jälkitoimista. Järjestöt osallistuvat rantatorjuntaan kolmannen sektorin öljyntorjuntaonnettomuuksien toimintamallin mukaisesti.

24. Biologisiin uhkiin varautuminen

Vastuuministeriö:

STM, MMM, PLM, YM, UM, SM

Päämäärä ja tavoitteet

Biologisella uhalla tarkoitetaan mikrobin tai biologisen materiaalin aiheuttamaa riskiä joukkosairastumiselle, johon ei pystytä vastaamaan terveydenhuollon normaaleilla toimenpiteillä ja resursseilla. Kyseessä voi olla mikrobin tai toksinin eli biologisen organismin tuottaman myrkyllisen aineen tahaton tai tahallinen levitys (biohäiriköinti, bioterrorismi tai biologinen sodankäynti). Varautumisen tavoitteena on biologisten uhkien ennaltaehkäiseminen, tunnistaminen ja torjunta, sekä uhkien realisoituessa niihin vastaaminen.

Toiminta-ajatus

Suurin osa tunnetuista ja uusista vakavia epidemioita ja pandemioita aiheuttavista mikrobeista on peräisin villieläimistä, joista ne tarttuvat tuotantoeläimiin ja ihmisiin. Osa taudinaiheuttajista leviää myös ympäristöstä tai esimerkiksi elintarvikkeiden ja veden välityksellä. Siksi uhkiin varautumista ja vastaamista koskeva yhteistyö ihmis-, eläin- ja ympäristöterveyssektoreiden välillä on tärkeää. Epidemiat kuormittavat erityisesti terveydenhuoltojärjestelmää, mutta muiden viranomaisten tuki on välttämätöntä mm. huoltovarmuuden tai kontaminoituneiden materiaalien puhdistamisen ja jätehuollon turvaamiseksi. Mikrobin tai toksiinin tahalliseen levitykseen varautumisessa ja vastaamisessa on

oma roolinsa poliisitoimella ja Tullilla (VM), ulkoministeriöllä (kaksikäyttötuotteiden vientivalvonta) sekä puolustusviranomaisilla (asevienti ja varautuminen biologisen aseiden käyttöä vastaan).

Monet kansainväliset sopimukset ja sitoumukset ohjaavat biologisiin uhkiin varautumista. Kansainvälinen terveysäännöstö (IHR 2005) velvoittaa mm. havaitsemaan ja torjumaan biologisia, kemiallisia, säteilystä johtuvia ja tuntemattomia uhkia, jotka voivat aiheuttaa vaaraa ihmisten tai eläinten terveydelle. Jos terveysuhka on vaarassa levitä maan rajojen ulkopuolelle, siitä tulee ilmoittaa vuorokauden sisällä muille maille. YK:n alainen biologisten aseiden kieltosopimus kieltää sopijamailta mikrobien ja toksiinien muun kuin rauhanomaisen käytön. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1540 velvoittaa valtiollisia tahoja estämään joukkotuhoaseiden ja niiden käyttöön liittyvän tietämyksen leviämistä ei-valtiollisille rikollisille tahoille, kuten terroristeille.

Maailmanlaajuisissa epidemioissa ja pandemioissa sairastuneiden ja kuolleiden määrä voi olla hyvinkin suuri, mistä aiheutuu uhka yhteiskunnan elintärkeille toimintoille. Valmiussuunnittelu sekä varmuus- ja varustevarastointi ovat keskeisessä asemassa epidemioihin varautumisessa kaikilla hallinnonaloilla ja -tasoilla niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on sosiaali- ja terveysministeriö, joka toimii yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Ensisijainen toimivaltainen viranomais on Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, joka mm. ylläpitää Puolustusvoimien kanssa Biologisten uhkien osaamiskeskusta. Julkisen sektorin muita toimijoita ovat Ruokavirasto, jonka alaisuudessa toimii Zoonosikeskus, sekä mm. pelastustoimi, Suomen ympäristökeskus (Syke), poliisi, Tulli, Puolustusvoimat, yliopistot ja Suomen bioturvaverkosto. Kansainvälisistä toimijoista tehtävän toteuttamisen kannalta keskeisimpiä ovat Maailman terveysjärjestö (WHO) ja Euroopan tartuntatautiehtäisy- ja valvontakeskus (ECDC).

25. Säteilyvaaratilanteisiin varautuminen

Vastuuministeriö:

STM, SM, MMM, YM, PLM, TEM

Päämäärä ja tavoitteet

Säteilyvaaratilanne voi syntyä Suomessa tai lähialueilla ydinvoimalaitos- tai muun vakavan säteilyonnettomuuden, tavanomaisen onnettomuuden, terroristisen teon (esim. likainen pommi) tai ydinaseen käytön seurauksena. Vakava säteilyvaaratilanne on yhteiskunnan kaikkiin elinikäisiin toimintoihin vaikuttava uhka, joka koskettaa kaikkia hallinnonaloja. Varautumisen tavoitteena on estää säteilyvaaratilanteiden syntyminen ja kyetä hallitsemaan säteilyvaaratilanteen aikaisia ja siitä seuraavia vaikutuksia. Laajamittainen säteilyvaaratilanne merkitsee valtakunnallista häiriötilannetta, jonka johtovastuiden on oltava kaikilla tasoilla selvät, tilannekuvan yhteinen ja yhteistyön toimivaa.

Toiminta-ajatus

Säteilyvaaratilanteeseen varautumisen keskeisin toiminto on säteilyvalvonta. Säteilyturvakeskus ylläpitää valtakunnallista mittausverkkoa. Samoin se valvoo ydinenergian ja säteilyn käyttäjien toimintaa ja varautumisjärjestelyjä.

Säteilyvaaratilanteessa ensisijainen ihmisten altistusta pienentävä suojelutoimi on sisätiloihin suojautuminen, jota tarvittaessa täydennetään ottamalla joditabletteja. Alkuvaiheen pelastustoiminnan aikana yleisjohtovastuu on pelastusviranomaisella. Ympäristöviranomaiset vastaavat elinympäristön, alkutuotannon sekä talousveden suojaamisesta ja heillä on jälkivaiheen johtovastuu. Toipumisvaiheessa tehtävät toimet perustuvat viranomaisten ja asiantuntijoiden suosituksiin ja neuvontaan sekä paikallisiin ja sosiaalisiin olosuhteisiin. Oikea-aikaisella ja luotettavalla viranomaisviestinnällä on keskeinen rooli säteilyvaaratilanteen kaikissa vaiheissa.

Radioaktiivisista aineista syntyvä säteilyvaaratilanne aiheuttaa paikallisen häiriötilanteen, joka on yleensä hallittavissa alkuvaiheessa alueellisten pelastusviranomaisten johdolla muiden toimijoiden tukemana. Ydinaseista tai ydinvoimalaitoksista syntyvä säteilyvaaratilanne merkitsee aina valtakunnallista häiriötilannetta, jonka hallitsemiseksi tarvitaan selkeä johtovastuu, ministeriöiden ja muiden toimijoiden etukäteen suunniteltua yhteistyötä sekä yhteinen tilannekuva. Tilanteen alkuvaiheesta alkaen pitkän aikavälin toipumiseen asti yhteistyö lukuisten eri viranomaisten, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan välillä on tärkeää, jotta käyttöönotetut suojelu- ja muut tilanteen hallitsemiseksi tarvittavat toimet ovat oikein mitoitettuja ja tehokkaita ihmisten ja yhteiskunnan

kannalta, säteilyaltistusta rajoitetaan tehokkaasti ja tilanteen haittavaikutukset yhteiskunnalle ovat mahdollisimman pienet.

Toimijat

Keskeiset ministeriöt tilanteessa ovat sosiaali- ja terveysministeriö (terveydensuojelu ja ympäristöterveys), sisäministeriö (pelastustoiminta ja yleinen järjestys ja turvallisuus), ulkoministeriö (kansainväliset suhteet), maa- ja metsätalousministeriö (elintarviketurvallisuus) sekä ympäristöministeriö (jätehuolto). Keskeisiä toimijoita ovat Säteilyturvakeskus (säteilytilannekuva ja -valvonta, toimenpidesuosituksien), Ilmatieteenlaitos (leviämisenustukset), Valvira (terveydensuojelu kunnissa), THL (terveydensuojelu, laboratoriot toiminta), poliisi ja rajavartiolaitos (yleinen järjestys ja turvallisuus, oleskelu- ja liikkumisrajoitukset sekä rajaturvallisuus), Tulli ja Puolustusvoimat (säteilyvalvonta; virka-apu muille viranomaisille) sekä ruokavirasto (elintarviketurvallisuus). Käytännön toimet toteuttavat hyvinvointialueet (sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi) sekä ympäristöterveydenhuolto. Kansainvälinen yhteistyö (IAEA, EC, NEA) on merkittävää. Tilanteessa tarvitaan myös vapaaehtoistoimijoita.

26. Kemikaaliuhkiin varautuminen

Vastuuministeriö:	STM, SM, YM, PLM, TEM
--------------------------	-----------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Kemiallisilla aineilla tarkoitetaan kaikkia teollisuuskemikaaleja sekä kemiallisia taisteluaaineita. C-tilanteilla tarkoitetaan kaikkia onnettomuuksia sekä tahallisia tekoja, joihin liittyy tai niissä on osana kemiallisia aineita. C-tilanteet voivat olla itsenäisiä tilanteita tai osana muuta onnettomuutta tai tahallista tekoa. Varautumistoimenpiteiden päämääränä on tunnistaa, ennaltaehkäistä ja torjua C-tilanteita sekä varautua mahdollisimman tehokkaaseen toimintaan uhkien realisoituessa. Toteutuessaan kemikaaliuhkilla voi olla pitkäaikaisia ja laajoja vaikutuksia yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin.

Toiminta-ajatus

Kemikaalisten uhkien todennäköisyyttä tulee pyrkiä vähentämään erilaisin toimenpitein. Keskeistä on sisäisen turvallisuuden- ja ympäristöviranomaisten suorituskykyjen ylläpitäminen ja kehittäminen. C-onnettomuuksien todennäköisyyksiä vähennetään pääasiassa kemikaaliturvallisuusviranomaisten toteuttamalla valvonnalla. Tahallisten C-tilanteiden todennäköisyyksiä vähennetään riskiarvioilla, valvonnalla ja tiedustelutoiminnalla.

Ensisijaisia varautumistoimenpiteitä C-tilanteisiin ovat laaja viranomaisyhteistyö ja yhteisten toimintamallien ja tilannekuvatoimintojen muodostaminen. Kemikaaliuhkien osalta on erityisesti huomioitava riittävä materiaalisen valmiuden rakentaminen sekä osaamisen jatkuva ja suunniteltu kehittäminen. Järjestelmällinen harjoitustoiminta on olennainen osa C-tilanteiden tunnistamista, hallintaa, vaikutusten vähentämistä sekä toipumisen edistämistä. Harjoitustoiminnalla testataan ja kehitetään suunnitelmia ja toimintaohjeita sekä edistetään viranomaisyhteistyötä sekä elinkeinoelämän kanssa tehtävää ja kehitettävää yhteistyötä.

C-onnettomuuksissa pelastustoiminnan johtaja johtaa pelastustoimintaa sekä toimii yleisjohtovastuullisena viranomaisena. Tahallisesti aiheutetussa C-tilanteessa johtovastuu jakautuu poliisin ja pelastustoimen välillä tilanteen vaiheesta ja kehittymisestä riippuen. C-tilanteiden ja onnettomuuksien hoitaminen edellyttää useiden viranomaisten resursseja, joihin ensivaiheessa edellä mainittujen lisäksi kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuolto- sekä ympäristöviranomaiset. Toimivaltaiset viranomaiset vastaavat asiantuntijatahojen sekä substanssiministeriöiden aktivoinnista ja tiedottamisesta.

Toimijat

Keskeiset ministeriöt ovat sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, puolustusministeriö ja liikenne- ja viestintäministeriö. Keskeiset asiantuntijavirastot ovat Työterveyslaitos (työsuojelu ja suojautuminen, OVA-ohjeet), THL (terveydensuojelu, laboratoriot toiminta), C-osaamiskeskus, Tukes, Tullilaboratorio, keskusrikospoliisi, Ruokavirasto, Myrkytystietokeskus, Elintarviketurvallisuusvirasto ja Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Keskeisiä toimijoita ovat hyvinvointialueet, poliisi, suojelupoliisi, Euroopan pelastuspalvelumekanismi ja yritykset.

VNK TÄYTTÄÄ, MINISTERIÖN JULKAISUSARJAN NIMI JA JULKAISUN VUOSI : SARJANUMERO.

Talous, infrastruktuuri, huoltovarmuus

27. Taloudellisten voimavarojen hankkiminen ja kohdentaminen

Vastuuministeriö:	VM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Varmistetaan julkisen sektorin toimintakyvyn edellyttämien taloudellisten resurssien saatavuus. Päämääränä on julkisen talouden rahoituksen turvaaminen. Tavoitteena on valtion velanoton, kassanhallinnan, maksuliikkeen, verotuksen (ml. Tulli), taloudellisten voimavarojen uudelleenkohdennuksen sekä talouden toiminta-, taloussuunnittelu- ja talousarvioprosessien toiminnan varmistaminen kaikissa olosuhteissa.

Toiminta-ajatus

Keskeinen osa normaalioloissa tapahtuvaa varautumista on julkisen talouden rahoitusasemasta huolehtiminen. Laajasti ymmärrettynä kyse on talouden kasvuedellytysten vahvistamisesta sekä julkisen talouden menojen ja tulojen mitoittamisesta velkaantumiskehityksen kannalta kestäväällä tavalla. Tällä luodaan edellytykset sille, että valtiolla on myös kriisitilanteessa pääsy velkamarckkinoille. Velanoton merkitys rahoituslähteenä korostuu kriiseissä. Sijoittajien luottamus Suomen kykyyn ja haluun vastata velvoitteistaan rakennetaan normaalioloissa pitkäjänteisellä talouspolitiikalla, joka ottaa huomioon julkisen talouden kantokyvyn. Mitä vahvempi julkisen talouden rahoitusasema on kriisin kohdatessa, sitä paremmat ovat valtion toimintaedellytykset. Valtiontalouden kehysjärjestelmä muodostaa keskeisen välineen pitkäjänteisen finanssi-politiikan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Valtion rahoituspalvelujen, kuten velan- ja kassanhallinnan ja maksuliikkeen sekä niiden kannalta kriittisten järjestelmien varautumista kehitetään erityisesti kyberuhkien asettamien vaatimusten mukaisesti. Lisäksi kehitetään menetelmiä, joilla voidaan varmistaa verojen maksuliikenne ja perintä. Valtiolla on käytössään kaksi maksuliikepankkia, joiden kautta voidaan maksaa menoja ja

vastaanottaa tuloja. Lisäksi valtion maksuliikkeen toimivuutta varmistetaan huoltovarmuuspankin kanssa tehdyn sopimuksen avulla. Huoltovarmuuspankki voidaan ottaa käyttöön kriittisten maksujen osalta yhdessä pankkipäivässä ja muiden osalta kolmessa pankkipäivässä.

Häiriötilanteissa lähtökohtana on toimiminen normaalien talousarviomenettelyiden mukaisesti ja tarvittavien lisäresurssien kattamisessa voidaan hyödyntää lisätalousarviovarausta.

Taloudellisten voimavarojen hankkimiseen ja kohdentamiseen liittyvä poliittinen päätöksenteko tapahtuu osana talousarvion laadintaprosessia, jonka yhteydessä käytettävissä olevat resurssit kohdennetaan kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Kriisitilanteessa määrärahoja joudutaan priorisoimaan varmistettaessa valtion toimintakyky kriittisten tehtävien osalta. Tämä edellyttää yhteistyötä kaikkien hallinnonalojen kanssa osana talousarvioiden laadintaa. Kriisitilanteessa rahoituksen turvaamiseksi hyödynnettäisiin mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälistä yhteistyötä esim. EU:n, kumppanimaiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa.

Toimijat

Strategisen tehtävän hoitamisesta vastaa Valtiovarainministeriö. Tehtävä toteutetaan yhteistyössä kaikkien ministeriöiden, Valtiokonttorin, Palkeiden, Verohallinnon, Tullin, Suomen Pankin ja valtion maksuliikkeestä vastaavien maksuliikepankkien kanssa. Tehtävän hoitamisessa korostuu kansainvälinen yhteistyö esim. EU:n, kumppanimaiden ja erilaisten kansainvälisten järjestöjen kuten IMF:n kanssa liittyen mm. rahoituksen saatavuuden turvaamiseen.

28. Rahoitusjärjestelmän toiminnan turvaaminen

Vastuuministeriö:	VM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Päämääränä on turvata yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien rahoitusmarkkinapalvelujen jatkuvuus kaikissa olosuhteissa. Tavoitteena on turvata rahoituksen saatavuus, maksuliikenne ja arvopaperimarkkinoiden toiminta. Tavoitteena on turvata erityisesti huoltovarmuuden kannalta keskeiset toiminnot sekä kansalaisten vähimmäistoimeentulo ja päivittäistavarakaupan maksujen välitys. Lisäksi tavoitteena on varmistaa valtion taloudenpitoon, maksuvalmiuteen ja maksuliikenteeseen liittyvät toiminnot.

Toiminta-ajatus

Rahoitusmarkkinoiden toiminta on kansainvälistä ja perustuu rahoitusalan yritysten ylläpitämiin palveluihin ja järjestelmiin. Julkinen valta turvaa osaltaan toimintaa keskuspankkitoiminnalla, sääntelyllä ja valvonnalla ja ylläpitämällä kriisinhallintavalmiutta. Keskeisiä rahoitusmarkkinapalveluja tarjoaville yrityksille on Suomen kansallisessa lainsäädännössä asetettu varautumisvelvollisuus myös poikkeusolojen varalta. Lisäksi päivittäismaksamisen varajärjestelmästä on säädetty vuonna 2022 laki eräistä huoltovarmuuden turvaamisen järjestelyistä rahoitusosalalla (666/2022). Sen perustalla on luotu päivittäismaksamisen varajärjestelmä, jonka toimeenpanoviranomaisina toimivat Rahoitusvakausvirasto ja Suomen Pankki. Rahoitusmarkkinoiden häiriönhallintaan on asetettu yhteistyöryhmä, jonka tavoitteena on tukea viranomaisia ja yksityisiä yrityksiä rahoitusmarkkinoiden varautumisen edistämässä sekä varmistaa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa yhteistoiminta ja yhteisen tilannekuvan muodostaminen.

Suomi kuuluu EU:n pankkiunioniin, jossa toimivalta luottolaitosten vakavaraisuuden valvonnassa ja taloudellisten kriisitilanteiden hallinnassa on siirretty EU:n yhteiselle pankkivalvontamekanismille ja yhteiselle kriisinhallintamekanismille. Näiden osana Suomessa toimii Finanssivalvonta ja Rahoitusvakausvirasto.

Yksittäisten jäsenvaltioiden omat toimet korostuvat varautumisessa muihin rahoitusmarkkinoita koskeviin uhkiin kuin taloudellisiin häiriötilanteisiin. Jäsenvaltioiden viranomaiset kantavat myös päävastuun operatiivisista toimista mahdollisessa häiriötilanteessa yhdessä rahoitusmarkkinapalveluja tuottavien yritysten kanssa. Rahoitusmarkkinoiden kannalta kriittiseen infrastruktuuriin on oltava käytössä riittävät, ennalta rakennetut toimintamallit ja varajärjestel-

mät. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen kaikissa olosuhteissa ja turvallisuustilanteissa edellyttää, että kriittisten rahoitusmarkkinapalvelujen saatavuus on turvattu myös sen varalta, että kansainvälisten järjestelmien käytettävyys estyy. Tämä edellyttää yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien rahoitusmarkkinapalveluiden turvaamista kansallisin resurssein.

Rahoitusmarkkinapalvelut ovat täysin riippuvaisia tietoliikenneyhteyksien ja ICT-järjestelmien toimivuudesta ja näihin liittyvästä sähkösaunnasta, joten häiriötilanteiden hallinta edellyttää vahvaa yhteistyötä ICT- ja kyberturvallisuustoimijoiden kanssa.

Toimijat

Rahoitusmarkkinoiden toiminnassa vastuuministeriö on valtiovarainministeriö. Rajapintoja on myös sosiaali- ja terveysministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalojen kanssa. Rahoitusmarkkinoiden toimintaan liittyviä viranomaisia ovat Suomen Pankki, Finanssivalvonta, Rahoitusvakausvirasto ja valtion rahoitustoimien osalta Valtiokonttori.

Toimialan keskeiset toimijat ovat pankki- ja rahoitusalan yritykset ja näiden kumppanit ja alihankkijat sekä arvopaperimarkkinan osalta Nasdaq Helsinki ja Euroclear Finland ja päivittäistavarakaupan maksamisen osalta kaupan alan yritykset.

Kansainvälisiä viranomaistoimijoita ovat Euroopan komissio, Euroopan keskuspankki, EU:n kriisinratkaisuneuvosto ja Euroopan pankkiviranomainen. Kansainvälisiä markkinatoimijoita ovat mm. eurooppalaiset maksu- ja arvopaperijärjestelmät (TARGET-palvelut, EBA-Clearing ja tietyt keskusvastapuolet).

29. Julkisen hallinnon toimintaedellytysten ja palvelujärjestelmän toiminnan turvaaminen

Vastuuministeriö:	VM, SM, kaikki
-------------------	----------------

Päämäärä ja tavoitteet

Päämääränä on varmistaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta keskeisten viranomaisten toimintakyky ja kansalaisten sekä elinkeinoelämän toiminnan kannalta tärkeiden viranomaispalveluiden jatkuvuus. Tavoitteena on ennaltaehkäistä häiriö- ja kriisitilanteiden syntyminen, vahvistaa yhteiskunnan kriisinsietokykyä ja säilyttää kansalaisen ja elinkeinoelämän luottamus viranomaisiin ja palvelujärjestelmän toimintaan.

Toiminta-ajatus

Viranomaisten varautumisen ja kriisitilanteiden johtamisen yhteensovittamisen vastuut määräytyvät toimialoittain. Hallinnon toiminta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa perustuu normaaliolojen rakenteille ja toimintamalleille. Kriiseissä olemassa olevat rakenteet aktivoidaan seuraamaan tilannetta, tuottamaan tilannekuvaa, käynnistämään tehtävien jatkuvuuden varmistavat toimet sekä arviomaan kriisin tulevia vaikutuksia ja tarvittavia varautumistoimia.

Normaalioloissa varautumisella sekä lainsäädännön ja toiminnan kehittämisellä huolehditaan siitä, että laajoissa normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa hallinnon toimintaa voidaan jatkaa kriisien vaikutukset minimoiden. Painopiste on niissä viranomaisten tehtävissä ja palvelujärjestelmän palveluissa, joiden jatkaminen on kaikissa turvallisuustilanteissa välttämätöntä kansalaisten toimeentulon, maan talouselämän, oikeusjärjestyksen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi.

Kriisien laaja-alaisuus ja vaikutusten ulottuminen usealle yhteiskunnan sektorille edellyttävät jo normaalioloissa yhteistyötarpeiden ja -rakenteiden tunnistamista sekä toimintatapojen luomista eri viranomaisten ja yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeiden toimijoiden välille. Julkisen hallinnon yhteisistä palveluista vastaavat viranomaiset huolehtivat järjestämisvastuullaan olevien palveluiden ja palvelutuotannon jatkuvuudesta ja siihen liittyvän yhteistoiminnan järjestämisestä alihankkijoiden kanssa, hankkimansa palvelun laajuudessa.

Hallinnon toiminnan ja palvelujärjestelmän turvaamiseen ja yhteiskunnan kriisinsietokyvyn pitkäjänteisen kehittämisen edellytys on julkisen talouden kantokyvystä huolehtiminen. Julkisen hallinnon vastuulla olevat yhteiskunnan elintärkeille toimintoille välttämättömät tiedot, digitaaliset palvelut ja tietojärjestel-

mät, niiden tarvitsema infrastruktuuri sekä palveluntoimittamisen ketjut varmistetaan yhtenäisin perustein. Viranomaistoiminnassa käytettävien tietojen tietoturva varmistetaan tarpeita vastaavasti säädöksiin ja ohjeistukseen perustuen. Johtaminen, viranomaisten välinen yhteydenpito ja kansalaisviestintä varmistetaan uhkamalleja ja toiminnan vaatimuksia vastaavilla toimitilajärjestelyillä. Yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeimmille toiminnoille valmistellaan suoja-tilat ja varmistetut johtamisjärjestelmät sekä tietoliikenneyhteydet.

Henkilöresurssit varmistetaan tarvittaessa valmiuslain valtuuksilla tai muulla poikkeuslainsäädännöllä. Poikkeuksellisia järjestelyjä voivat olla muun muassa säännöllisistä työajoista ja vuosilomista poikkeaminen sekä valtion palveluksessa olevien henkilöiden siirtäminen hallinnonalalta toiselle. Henkilöstön osaamista kehitetään varmistamalla edellytykset henkilöstön joustavaan käyttöön kriisitehtävissä.

Myös NATO-jäsenyyden vaikutukset ja EU:n yhteiset kriisinsietokyvyn varmistamiseen liittyvät säädökset huomioidaan hallinnon toiminnan varmistamisessa.

Toimijat

Kukin ministeriö vastaa julkisen hallinnon toimintaedellytysten ja palvelujärjestelmän turvaamisesta ja varautumisen yhteensovittamisesta omalla toimialallaan. Valtio-, alue- ja paikallishallinnon varautumista ja toimintaa häiriötilanteissa yhteensovitetaan normaaliolojen johtamisen ja yhteistoiminnan rakenteissa.

Valtiovarainministeriö ohjaa aluehallintovirastoja ja vastaa julkisen hallinnon ICT-palvelujen ja palvelutuotannon varautumisen, valmiuden ja turvallisuuden yleisestä ohjauksesta sekä kuntien ja hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden yleisestä ohjauksesta ja toimintaedellytyksistä. Sisäministeriö vastaa aluehallinnon yhteisestä varautumisesta poikkeusoloihin ja häiriötilanteisiin.

30. Vakuutustoiminnan turvaaminen

Vastuuministeriö:	STM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Tavoitteena on turvata vakuutusalan toiminta ja siten yhteiskunnan häiriötön toiminta ja väestön toimeentulo. Työeläketurva on suuren väestöosan toimeentulon lähde. Lisäksi vakuutukset ovat osa väestön ja yritysten riskienhallintaa. Vakuutusturvan saatavuus on edellytys liiketoiminnan harjoittamiselle ja siten myös yhteiskunnan häiriöttömälle toiminnalle. Vakuutustoiminnan turvaamisen osalta on huomioitava myös, että esimerkiksi työeläkelaitoksilla on Suomen mittakaavassa hyvin merkittävä sijoitusvarallisuus. Häiriöttömällä toiminnalla tuetaan sijoitustoimintaa ja vakuutusyhtiöiden vakavaraisuutta.

Toiminta-ajatus

Vakuutusalan mahdollisimman vakaa ja häiriötön toiminta turvataan kaikissa olosuhteissa tehokkaalla valvonnalla, sääntelyllä ja ylläpitämällä varautumisvalmiutta. Vakuutusalan varautumisen kannalta maksuliikenteen ja tietoliikenteen toimivuus sekä sähköenergian saanti ovat elintärkeitä. Vakuutusalan toimijoiden tulee lain mukaan jo ennakolta, normaalioloissa varautua erilaisiin tilanteisiin, sillä vakuutusetuudet tulee pystyä maksamaan kaikissa tilanteissa. Tätä varten kukin toimija on varautunut jatkuvuussuunnitelman mukaisilla toimenpiteillä (varajärjestelmät, poikkeustilanteiden prosessit jne.) erilaisiin häiriötilanteisiin. Vakuutustoiminnan turvaaminen edellyttää myös tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä sekä vakuutusosalalla että koko rahoitusosalalla. Huoltovarmuuskeskuksen alaisuudessa toimiva vakuutusalan pooli on keskeinen viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyöfoorumi.

Mahdollisessa häiriötilanteessa vakuutusalan toiminta pyritään pitämään normaalina toimijoiden etukäteisvarautumisen avulla mahdollisimman pitkään. Esimerkiksi tietoliikenneyhteyksien häiriöitä varten on käytössä vaihtoehtoisia menetelmiä, joilla maksuja varten tarvittavat maksutiedot saadaan toimitettua pankkiin ja väestön toimeentulo turvattua. Poikkeuksellisissa tilanteissa viranomaisilla on jo normaalilainsäädännön nojalla toimivaltuuksia tehdä turvaamistoimenpiteitä vakuutusalan toimijoiden osalta. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi lisäajan antaminen vakavaraisuuspääomavaatimusten täyttämiseksi. Äärimmäisessä tilanteessa valmiuslaki antaa laajempia mahdollisuuksia turvata vakuutusalan toimintaa sekä toimijoiden että väestön näkökulmasta.

Toimijat

Vakuutustoiminnan turvaaminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön tehtäviin siltä osin kuin kysymys on vakuutuksia koskevan lainsäädännön valmistelusta ja vakuutustoiminnan turvaamiseen liittyvästä yleisestä ohjauksesta. Vakuutustoiminnan turvaaminen kuuluu ensisijaisesti vakuutusyhtiöille ja muille vakuutus- ja eläkelaitoksille. Lisäksi keskeisiä yhteistyöelimiä ovat Eläketurvakeskus ja Työllisyysrahasto. Vakuutuslaitosten varautumista valvoo Finanssi- ja eläkelaitos. Järjestöistä tehtävän toteuttamisen näkökulmasta keskeisiä ovat Finanssiala ry ja Työeläkevakuuttajat TELA ry. Kansaneläkelaitos on yksi työeläkevakuuttajien toimijoista.

31. Energihuollon turvaaminen

Vastuuministeriö:	TEM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Turvataan polttoaineiden saatavuus ylläpitämällä laaja polttoaineiden ja hankintalähteiden kirjo edistämällä kotimaisten polttoaineiden hankintaa, huoltovarmuusvarastoinnilla ja varautumissuunnittelulla. Varmistetaan riittävä sähkön, lämmön ja kaasun hankinta, siirron ja jakelun sekä muun infrastruktuurin kapasiteetti sekä järjestelmien toimivuus ja palautuvuus. Energian saatavuus vaikuttaa yhteiskunnan kaikkiin toimintoihin ja häiriöt voivat vaarantaa kriittiset toiminnot ja väestön hyvinvoinnin.

Toiminta-ajatus

Polttoainehuollon varmuus perustuu yritysten tuontipolttoaineiden velvoitevarastointiin ja valtion varmuusvarastointiin. Varastojen hyödyntäminen edellyttää toimivaa jakelu- ja kuljetuslogistiikkaa. Kriittisen energainfrastruktuurin turvaamiseksi varmistetaan valtion osake-enemmistö ja määräysvalta sähkön kantaverkonhaltijassa ja maakaasun siirtoverkonhaltijassa sekä suuren kokoluokan LNG-terminaalia operoivassa yhtiössä.

Sähkön siirto- ja jakeluverkoston merkitys on kriittinen. Energian tuotanto ja käyttö on maantieteellisesti laajalle hajautettu, siirtoetäisyydet ovat pitkiä ja energian siirto tapahtuu verkoissa, jotka ovat usein fyysisesti suojaamattomia sekä lumelle ja myrskyille alttiita. Sähköninfrastruktuurin ja viestintäverkkojen

välillä on voimakas keskinäisriippuvuus. Verkko-yhtiöt edistävät sähkönjakelun toimitusvarmuutta maakaapeloimalla keskijänniteverkkooan sekä lisäämällä verkostoautomaatiota ja rengasmaisia yhteyksiä. Sähköverkkojen ohjausjärjestelmät ovat automatisoituja ja niihin voi kohdistua kyberuhkia. Ylikuormitus-tilannetta hallitaan kierrättämällä lyhyitä sähköntoimituskatkoa. Laaja toimitushäiriö voi vaatia valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönottoa. Poikkeusoloissa voidaan sähkön käyttöä rajoittaa tai kokonaan kieltää muihin kuin huoltovarmuuden kannalta välttämättömiin tarkoituksiin. Voimahuollon varmuus perustuu normaaliaikojen järjestelyihin, joiden avulla voidaan toimia pitkään myös kriisiaikana. Kaukolämpöalalla varaudutaan sähkökatkoksiin sekä polttoaineiden saatavuushäiriöihin. Tuotantolaitoksien käytössä tulee olla riittävät polttoainevarastot. Kotimaisten polttoaineiden hyödyntäminen edellyttää riittävää korjuu- ja kuljetuskalustomäärää ja kaluston polttoainehuollon turvaamista sekä osaavaa työvoimaa.

Toimijat

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa energiahuollon turvaamisesta. Käytännön toimet toteutetaan alan yrityksissä. Varautumista ohjataan Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusorganisaation energiahuoltosektorin ja sen alaisten poolin toiminnan kautta.

Sähkön kantaverkonhaltija Fingrid Oyj ja kaasun siirtoverkonhaltija Gasgrid Finland Oy vastaavat siirtojärjestelmien toimivuudesta. Sähkö- ja maakaasumarkkinoiden toimivuutta sekä sen osana siirtoverkkotoimintaa ja varautumista valvoo Energiavirasto.

Valtiovarainministeriö vastaa valtion osake-enemmistön ja määräysvallan turvaamisesta sähkön kantaverkonhaltijassa ja maakaasun siirtoverkonhaltijassa sekä suuren kokoluokan LNG-terminaalia operoivassa yhtiössä.

32. Sää- ja olosuhdepalvelujen saatavuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:	LVM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Yhteiskunnan turvallisuuden ja toimivuuden edellyttämien sää- ja olosuhdepalvelujen saatavuus varmistetaan häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Sää- ja olosuhdepalvelujen häiriöttömällä tuotannolla tuetaan erityisesti viranomais-ten, kriittisen infrastruktuurin ylläpitäjien sekä muiden elinkeinoelämän toimijoi-den häiriötilanteiden ennakoimista ja niihin varautumista, häiriötilanne- ja tilan-nekuvatoimintaa sekä häiriötilannejohtamista. Kansainvälinen yhteistyö on edellytys sää- ja olosuhdepalvelujen tuottamiselle ja kehittämiselle.

Toiminta-ajatus

Ilmatieteen laitos tuottaa ja kehittää sää- ja olosuhdepalveluja ja ottaa huomi-oon palveluja tarvitsevien tarpeet. Velvoitteita Ilmatieteen laitoksen varautumi-sesta on asetettu lainsäädännössä. Sen toiminnassa painottuu vaaraa ja hait-taa aiheuttavien olosuhteiden vaikutusten ennakointi.

Ilmatieteen laitoksen valmius palvelujen tuotanto häiriötilanteissa ja poikkeus-oloissa on varmistettu suunnittelulla, etukäteisvalmisteluin, varautumisella ja harjoittelulla. Tarvittaessa palvelujen tuotantoa pystytään jatkamaan varajär-jestelyin.

Luonnononnettomuuksien varoitusjärjestelmä (LUOVA) on viranomaisille suunnattu palvelu, joka antaa varoituksia Suomessa ja ulkomailla tapahtuvista vaarallisista luonnonilmiöistä. Järjestelmän tiedontoimittajia ovat Ilmatieteen laitos, Helsingin yliopiston Seismologian instituutti sekä Suomen ympäristö-keskus. Tiedotettavia ilmiöitä ovat mm. vaaralliset sääilmiöt, tulvat ja maanjä-ristykset Suomessa ja ulkomailla.

Ilmatieteen laitos voi varoittaa säähän ja olosuhteisiin liittyvistä vaaroista vaara- ja viranomaistiedotteilla. Laitos osallistuu toimialansa kansainväliseen yhteistyöhön, tiedonvaihtoon sekä seuraa vaaraa tai haittaa aiheuttavia luon-nonilmiöitä myös kansainvälisesti.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on liikenne- ja viestintäministeriö. Tehtävän vastuu-viranomainen on Ilmatieteen laitos.

Ilmatieteen laitos on tuottaa havainto- ja tutkimustietoa ilmakehästä ja meristä sekä sää-, meri- ja ilmastopalveluita yleisen turvallisuuden, elinkeinoelämän ja kansalaisten tarpeisiin. Ilmatieteen laitos tuottaa sääpalvelut maapuolustuksen turvaamiseksi ja puolustusvoimien muun toiminnan varmistamiseksi.

Liikenne- ja viestintävirasto varmistaa, että säähavaintopalveluiden tuottamiseen tarvittavien radiojärjestelmien käytettäväksi on osoitettu tarvittavia taajuuksia.

Sisäministeriön ja puolustusministeriön hallinnonalan viranomaiset turvaavat tarvittaessa fyysisen infrastruktuurin koskemattomuutta.

Sää- ja olosuhdepalveluiden tuottamiseen liittyvässä yhteistyössä ovat mukana myös mm. valtioneuvoston tilannekeskus, Puolustusvoimat, sisäministeriön pelastusosasto ja pelastuslaitokset, Hätäkeskuslaitos, Rajavartiolaitos, Suomen ympäristökeskus ja Säteilyturvakeskus.

33. Liikenneverkkojen ja -palveluiden sekä huoltovarmuuteen liittyvien kuljetusten varmistaminen

Vastuuministeriö:	LVM, TEM, VM, STM, SM, PLM
-------------------	----------------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Päämääränä on turvata yhteiskunnan tarvitsemat liikenneverkot, markkinaehtoisesti toimivat liikennepalvelut ja huoltovarmuuden edellyttämät kriittiset kuljetukset. Liikenneverkot ja -palvelut ovat edellytys yhteiskunnan toiminnalle. Liikennejärjestelmä tukee Suomen kansallista puolustusta ja kansainvälistä puolustusyhteistyötä.

Varautumisessa hyödynnetään riskiarvioita ja uhkamalleja. Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin on osa toimialan normaalia toimintaa.

Kriittisiä liikenneverkkoja ovat liikennejärjestelmän keskeiset solmukohtat, kuten satamat ja lentokentät sekä kriittinen väylästä. Kriittisiä liikennepalveluita

ovat mm. ovat muun muassa väestön toimeentulolle ja elinkeinoelämälle kriittiset kuljetukset, työssäkäyntiliikenne sekä yhteiskunnan tuottamat kuljetuspalvelut. Merikuljetusten toimivuus on Suomen huoltovarmuudelle kriittistä.

Toiminta-ajatus

Varautuminen on toteutettu asettamalla lainsäädännössä varautumisvelvoitteita alan toimijoille yhteiskunnan asettamien palvelutasovaatimusten mukaisesti. Toimijat, joilla ei ole lakisääteisiä varautumisvelvollisuuksia, varmistavat toimintansa muilla perusteilla.

Tarvittaessa julkisen palvelun velvoitteella varmistetaan riittävät meriliikenneyhteydet. Suomen valtiolla on valmius antaa tarvittaessa valtioneuvoston vahinkovakuutukselle: tulla jälleenvakuuttajan sijaan tilanteissa, joissa kaupallisia vakuutuksia ei ole saatavissa.

Lainsäädäntöä kehitetään. Suomi osallistuu sääntelyn kehittämiseen Euroopan unionissa, Nato-yhteistyössä ja muilla kansainvälisillä foorumeilla. Liikennejärjestelmä on globaali. Kansainvälinen toimintaympäristö huomioidaan varautumisessa.

Viranomaiset varautuvat poikkihallinnollisessa yhteistyössä ottamaan käyttöön valmiuslain lisätoimivaltuudet ja poikkeusjärjestelyt.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriöitä ovat liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, sisäministeriö ja puolustusministeriö. Toimivaltaisia viranomaisia ovat mm. Liikenne- ja viestintävirasto, Tulli, Rajavartiolaitos ja Puolustusvoimat. Myös työ- ja elinkeinoministeriön alaisella Huoltovarmuuskeskuksella on rooli varautumisessa sekä häiriö- ja kriisitilanteiden hoidossa.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla Liikenne- ja viestintävirasto ohjaa tarvittavilla ohjeilla ja määräyksillä liikennetoimialaa. Virasto myös valvoo määräysten noudattamista. Hallinnonalan pysyvä valmiuden ja varautumisen yhteistyöryhmä muodostaa rungon poikkihallinnollisen yhteistoiminnan organisoimiseksi normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla Tulli valvoo maahan saapuvia ja maasta lähteviä tavaravirtoja. Tulli toimeenpanee tarvittavan ulkomaankaupan sääntelyn ja varmistaa osaltaan kuljetusketjun häiriöttömyyden.

Työ- ja elinkeinoministeriö ja sen alainen Huoltovarmuuskeskus edistävät ja tukevat toimialan vapaaehtoista varautumista. Elinkeinoelämä ja kolmas sektori osallistuvat varautumisyhteistyöhön rooliensa mukaisesti.

Sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvä kuljetukset kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön vastuualueeseen. Koulukuljetukset kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriön vastuualueeseen.

Poikkeusolojen vakuutustakuita hallinnoi sosiaali- ja terveysministeriön asettama poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunta. Se toimii ministeriön tukena vakuutustakuulain soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Sisäministeriön hallinnonala ulkorajat ylittävien henkilöiden valvonnasta ja rajanylitysten sujuvuudesta. Sisäministeriön hallinnonalan vastuulla on myös liikennejärjestelmän toimintaan liittyvän pelastustoiminnan järjestäminen. Sisäministeriön ja puolustusministeriön hallinnonalan viranomaiset turvaavat tarvittaessa fyysisen infrastruktuurin koskemattomuutta.

Puolustusvoimat vastaa alueellisen koskemattomuuden turvaamisesta. Merivoimat osana Puolustusvoimia vastaa merialueen koskemattomuuden turvaamisesta. Rajavartiolaitos osallistuu alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen. Puolustusvoimat varmistaa toiminnallaan kriisitilanteissa edellytykset merireittien käyttämiselle.

34. Viestintäverkkojen ja palveluiden saatavuuden, turvallisuuden ja toimintavarmuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:	LVM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Päämääränä on turvata yhteiskunnan tarvitsemat viestintäverkot- ja palvelut. Viestinnän kriittisten toimintojen jatkuvuus turvataan myös valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa.

Varautumisessa hyödynnetään riskiarvioita ja uhkamalleja. Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin on osa toimialan normaalia toimintaa.

Kriittisiä viestintäverkkoja ovat mm. koti- ja ulkomaan tietoliikenneyhteydet, matkaviestinverkko sekä joukkoviestintäverkot. Kriittisiä viestintäpalveluja ovat mm. hätäpuhelut ja joukkoviestintä.

Toiminta-ajatus

Varautuminen on toteutettu asettamalla lainsäädännössä varautumisveloituksia alan toimijoille yhteiskunnan asettamien palvelutasovaatimusten mukaisesti. Toimijat, joilla ei ole lakisäätteisiä varautumisvelvollisuuksia, varmistavat toimintansa muilla perusteilla.

Lainsäädäntöä kehitetään. Suomi osallistuu sääntelyn kehittämiseen Euroopan unionissa, Natoyhteistyössä ja muilla kansainvälisillä foorumeilla.

Liikenne- ja viestintävirasto on asettanut häiriötilanteiden yhteistoimintaryhmän. Ryhmän tehtävä on tukea häiriötilanteiden hoitamista ja niihin varautumista.

Valtioneuvoston asettama verkkoturvallisuuden neuvottelukunta arvioi kokonaisvaltaisesti kansallisen turvallisuuden toteutumista viestintäverkoissa.

Viranomaiset varautuvat poikkihallinnollisessa yhteistyössä ottamaan käyttöön valmiuslain lisätoimivaltuudet ja poikkeusjärjestelyt.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on liikenne- ja viestintäministeriö. Toimivaltainen viranomainen on Liikenne- ja viestintävirasto. Liikenne- ja viestintävirasto ohjaa tarvittavilla ohjeilla ja määräyksillä toimialaa. Virasto myös valvoo mää-

räysten noudattamista. Hallinnonalan pysyvä valmiuden ja varautumisen yhteistyöryhmä muodostaa rungon poikkihallinnollisen yhteistoiminnan organisoimille normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain mukaisen häiriötilanteiden yhteistoimintaryhmän jäseniä ovat teleyritykset, sähkömarkkina- (588/2013) tarkoitetut verkon- ja jakeluverkonhaltijat, edellä mainittujen lukuun toimivat urakoitsijat ja muut toimijat, joiden osallistuminen katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. (Laki sähköisen viestinnän palveluista 917/2014, 276 §)

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain mukaisessa verkkoturvallisuuden neuvottelukunnassa ovat edustettuina liikenne- ja viestintäministeriön, sisäasiainhallinnon, puolustushallinnon, ulkoasiainhallinnon, työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden viestintäverkkojen turvallisuuden kannalta keskeisten hallinnonalojen edustajat sekä keskeisten teleyritysten edustajat ja edunvalvojat. (Laki sähköisen viestinnän palveluista 917/2014, 244 b §)

Valtiovarainministeriöllä on keskeinen rooli valtion johtamisen kannalta kriittisten viestintäpalveluiden määrittäjänä, tilaajana ja sääntelijänä sekä Suomen Erillisverkot Oy:n tulosohjaajana.

Työ- ja elinkeinoministeriö ja sen alainen Huoltovarmuuskeskus edistävät ja tukevat toimialan vapaaehtoista varautumista. Elinkeinoelämä ja kolmas sektori osallistuvat varautumisyhteistyöhön rooliensa mukaisesti.

Sisäministeriön ja puolustusministeriön hallinnonalan viranomaiset turvaavat tarvittaessa fyysisen infrastruktuurin koskemattomuutta.

35. Kyberturvallisuuden yhteistoimintamallin ylläpitäminen

Vastuuministeriö:	LVM, kaikki
-------------------	-------------

Päämäärä ja tavoitteet

Yhteistoiminnan tavoitteena on varmistaa kaikissa oloissa yhteiskunnan keskeisten toimijoiden tiivis yhteistyö varautumisessa. Yhteistyössä varmistetaan

kyky ennakoida, ennaltaehkäistä ja havainnoida kyberhäiriöitä sekä sietää niitä ja toipua niistä.

Kyberturvallisuuden kansallinen yhteistoimintamalli Suomessa vastaa periaatteiltaan kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallia. Jokaisessa tämän strategian tehtävässä otetaan huomioon kyberturvallisuus.

Kyberhäiriötilanteisiin varaudutaan ja niihin reagoidaan tiiviissä yhteistyössä julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Toiminta-ajatus

Varautumisen perustana ovat lainsäädännöstä johtuvat toimijoiden velvoitteet, oikeudet ja tehtävät sekä hankinnat ja yhteistyösopimukset.

Kyberhäiriötilanteissa toimivaltaiset viranomaiset johtavat häiriötilanteen hallintaa kukin tehtävänsä ja toimivaltansa puitteissa.

Toimivaltaiset viranomaiset, toiminnan yhteensovittaminen sekä tukeminen määritetään tarvittaessa yhteiskunnan kriisijohtamisen mallin mukaisesti.

Toimijat

Kyberhäiriötilanteisiin varaudutaan ja niihin reagoidaan tiiviissä yhteistyössä julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Liikenne- ja viestintäministeriöön sijoitettu Valtion kyberturvallisuusjohtajan toimisto vastaa kansallisesti kyberturvallisuuden kehittämisen, suunnittelun, varautumisen ja kriittisen tieto- ja viestintäteknisen infrastruktuurin varautumisen koordinaatiosta ja yhteensovittamisesta.

Liikenne ja viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskus tukee asiantuntemuksellaan toimivaltaisia viranomaisia ja tuottaa kyberturvallisuuden tilannekuvaa. Se kerää ja analysoi tietoa Suomessa tapahtuvista tietoturvauhkista ja –loukkauksista, sekä selvittää osaltaan Suomeen kohdistuvia teknisiä tietoturva- poikkeamia. Kyberturvallisuuskeskuksen ylläpitämät vapaaehtoisuuteen perustuvat tiedonvaihtoryhmät muodostavat laajan kansallisen verkoston. Sillä

on merkittävä rooli elinkeinoelämän kyberturvallisuuden tilannekuvan tuottamisessa.

Poliisi tutkii tietoverkkorikoksia ja pyrkii estämään niitä ennalta. Poliisi ylläpitää tietoverkkorikosten tilannekuvaa.

Tiedusteluviranomaisten tehtävänä on hankkia tietoa, analysoida ja raportoida sitä turvallisuusviranomaisten ja valtionjohdon tueksi. Tiedustelutiedot auttavat ennakoimaan Suomeen kohdistuvia kyberuhkia ja torjumaan niitä.

Yhteiskunnan keskeisten toimijoiden on EU:n kyberturvallisuusdirektiivin mukaisesti arvioitava riskejä, joita kohdistuu niiden käyttämien viestintäverkkojen ja tietojärjestelmien turvallisuuteen. Toimijoiden on myös hallittava näitä riskejä ja ilmoitettava toimialansa valvoville viranomaisille merkittävistä poikkeamista viestintäverkoissa ja tietojärjestelmissä.

Henkilötietoja rekisteröivien ja käsittelevien on tietoturvan varmistamiseksi toteutettava oikeusministeriön hallinnonalan tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet. Henkilötietoihin kohdistuvista tietoturvaloukkauksista on ilmoitettava Tietosuojavaltuutetulle, joka valvoo henkilötietojen käsittelyyn liittyviä säännöksiä.

Julkishallinnon toimijoiden velvollisuutena on huolehtia tietoaineistojensa ja tietojärjestelmiensä tietoturvaluuua julkisen hallinnon tietohallinnosta annetun lain mukaisesti. Valtiovarainministeriö ohjaa julkisen hallinnon tiedonhallintaa.

Valtion kyberturvallisuusjohtajan johdolla toimiva kyberturvallisuuden koordinaatioryhmä varmistaa, että kansallisilla kyberturvallisuudesta, kyberpuolustuksesta ja kyberdiplomatiasta vastaavilla ministeriöillä ja kyberturvallisuusviranomaisilla on yhdenmukainen strateginen tilannekuva kyberturvallisuuden tilasta ja siihen vaikuttavista tapahtumista sekä kyberturvallisuusympäristön muutoksesta. Ryhmä varmistaa, että viranomaisten ja elinkeinoelämän tilannekuvaa tuotetaan niin, että se tukee valtionjohdon tietotarpeita ja päätöksentekoa.

Sisäministeriön ja puolustusministeriön hallinnonalan viranomaiset turvaavat tarvittaessa fyysisen infrastruktuurin koskemattomuutta.

Suomessa yritykset omistavat suurelta osin kriittisen infrastruktuurin. Yritysten rooli Suomen kyberympäristön turvaamisessa on olennainen.

36. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien toimivuuden sekä keskeisten tarvikkeiden saatavuuden turvaaminen

Vastuuministeriö:	STM, TEM, VM, LVM
--------------------------	-------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminta on riippuvainen sosiaali- ja terveydenhuollon keskeisistä tarvikkeista, kuten lääkinnällisistä laitteista, lääkkeistä, lääkinnällisestä hapesta ja verituotteista sekä toimintaa tukevista tietojärjestelmistä. Tavoitteena on turvata sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen jatkuvuus, sosiaali- ja terveydenhuollon keskeisten tarvikkeiden ja lääkkeiden saatavuus ja saavutettavuus sekä tietojärjestelmien toimintavarmuus. Sosiaali- ja terveydenhuollon tarvikkeiden ja lääkkeiden saatavuus kaikissa olosuhteissa on keskeistä väestön hyvinvoinnin ja toimintakyvyn säilyttämisen näkökulmasta.

Toiminta-ajatus

Sosiaali- ja terveydenhuollon kriittisten tarvikkeiden saatavuus ja saavutettavuus perustuvat toimiviin globaaleihin ja kansallisiin markkinoihin. Osana varautumista on huolehdittava Suomen markkinoiden ja logististen ketjujen toimivuudesta ja kriisinkestävyydestä. Lääkkeiden velvoitevarastointi turvaa osaltaan lääkkeiden saatavuutta. Varautumisessa huomioidaan, että häiriötilanteissa tarvikkeiden käyttötarve voi olla huomattavasti normaaliolojen kulu- tusta suurempi. Varautuminen edellyttää Suomen osallistumista EU- ja kansainväliseen yhteistyöhön ja kansallista varautumista täydentävät EU:n yhteiset valmiusvarastot. Lisäksi tarvittaessa ylläpidetään valmiutta tehdä täydentäviä hankintoja. Verituotteiden osalta turvataan verenluovutusketjun toiminta ja skaalataan luovutuksia yhteiskunnan tarpeisiin. Varautumista kyberhäiriöihin tehostetaan kaikilla hallinnon tasoilla korkeatasoisen kyberturvallisuuden

kansallisilla ja EU:n laajuisilla riskienhallintavelvoitteilla (NIS2). Diagnostisten ja muiden potilas- ja asiakastietojen siirto ja digitaaliset palvelut sekä verkkoihin kytkeytyvien sosiaali- ja terveydenhuollon laitteiden kyberturvallisuus varmistetaan. Kotiin vietävän hoidon laajentumisen myötä uhat ulottuvat tältä osin myös sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden ulkopuolelle.

Häiriötilanteissa lääkkeiden saatavuusongelmiin voidaan kansallisesti puuttua osana apteekkien normaalia toimintaa tehtävän apteekkvaihdon sekä viranomaistoimenpiteiden avulla, samoin kuin varmistamalla tarvittavan viranomaistiedon saatavuutta. Poikkeusoloissa ja vakavissa häiriötilanteissa tarvittavien ja harvinaisten ns. kriisispesifisten lääkevalmisteiden (ml. rokotteet) sekä lääkinnällisten laitteiden osalta tarvitaan kotimaista ja EU-tason varmuusvarastointia sekä EU:n yhteishankintamekanismeja. Verituotteiden saatavuuden turvaamiseksi voidaan järjestää esimerkiksi täsmärekytointia tai liikkuvia verenluovutusposteja. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien ja digitaalisten palveluiden toimintavarmuus on turvattava kaikissa olosuhteissa varajärjestelyin. Asiakas- ja potilastietojen tulee olla käytettävissä. Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden (Kanta-palvelut) merkitys kasvaa kriisitilanteissa, jos paikalliset tietojärjestelmät eivät ole käytettävissä. Lisäksi mm. Reseptikeskus, kansalliset tietovarannot sekä muut kansalliset rekisterit, kuten rokotus- ja tartuntatautirekisterit ja ammattihenkilörekisteri ovat tärkeä osa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintavarmuutta kaikkina aikoina.

Toimijat

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista. Käytännön varautumistyöstä vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä eli hyvinvointialueet. Muita keskeisiä ministeriöitä ovat valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä liikenne- ja viestintäministeriö. Toimivaltaisia viranomaisia ovat Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Kansaneläkelaitos, Huoltovarmuuskeskus, Suomen Punaisen Ristin Veripalvelu, aluehallintovirastot, Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen Findata, Liikenne- ja viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskus ja Finanssivalvonta sekä EU-tasolla Euroopan komission alainen terveyshätätilanteiden valmiusviranomainen (HERA) ja Euroopan lääkevirasto (EMA).

Keskeisimpiä elinkeinoelämän toimijoita ovat mm. tarvikkeiden ja tietojärjestelmien valmistajat ja jakelijat sekä alan kansalliset ja kansainväliset edunvalvontajärjestöt.

37. Ympäristön muutosten, luontokadon ja ilmastonmuutoksen havainnointi ja seuranta sekä niistä aiheutuvien uhkien torjunta ja muutoksiin varautuminen

Vastuuministeriö:	YM, MMM, kaikki ministeriöt
-------------------	-----------------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Myös häiriö- ja poikkeustilanteissa ylläpidetään valmiutta havaita, seurata ja ennakoita ympäristönmuutoksia ja ilmastonmuutosta, sekä yhteiskunnan valmiutta torjua niistä aiheutuvia uhkia ja sopeutua muutoksiin. Rajat ylittävien ympäristömuutosten vaikutusten vuoksi tähän liittyy laajasti Suomen osallistuminen kansainvälisten ympäristö-, ilmasto- ja biodiversiteettisopimusten tekemiseen ja toimeenpanoon.

Toiminta-ajatus

Kansallisella tasolla ympäristöuhkat, kuten ilmastonmuutos ja luontokato voivat aiheuttaa vaaraa ihmisille, merkittäviä omaisuus- ja ympäristövahinkoja sekä heikentää taloudellisen toiminnan edellytyksiä. Toimivat havainnointi- ja seurantajärjestelmät mahdollistavat haitallisten ympäristön muutosten ja ilmastonmuutoksen havaitsemisen ja ennakoimisen niin, että niiden negatiivisia vaikutuksia voidaan ehkäistä ja aiheutuneet vahingot korjata mahdollisimman nopeasti.

Ympäristön tilan seuranta ja tietorekistereitä sekä säähavaintoverkoston pidetään yllä. Ympäristön tilan seurannan avulla varaudutaan myös ympäristöonnettomuuksien havaitsemiseen ja hallintaan. Seurantatietojen avulla voidaan esimerkiksi nopeasti mallintaa ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia ympäristöonnettomuustilanteissa. Sää- ja olosuhdehavaintoja hyödynnetään muuttuvan ilmaston seurantaan ja tulevan ilmaston arvioinnissa. Seuranta- ja

arviointitiedon avulla kehitetään toimenpiteitä, joilla pienennetään ympäristön muutoksista aiheutuvia riskejä eri hallinnonaloilla

Suomen osallistumista kansainväliseen ympäristö-, ilmasto- ja biodiversiteetti-yhteistyöhön jatketaan. Samoin jatketaan kansainvälistä yhteistyötä Itämeren tilan parantamiseksi sekä muiden meneillään olevien haitallisten ympäristön muutosten hallintaan saamiseksi.

Toimijat

Ympäristöministeriön tehtävänä on ohjata yleisesti ja kehittää ympäristön tilan seurantaa sekä ohjata yleisesti ympäristön muutoksiin varautumista yhdessä maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Maa- ja metsätalousministeriön vastuulla on koordinoida kansallisella tasolla ilmastonmuutokseen sopeutumista. Ilmatoriskeihin varautuminen ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen on lisäksi kaikkien ministeriöiden vastuulla omalla hallinnonalallaan.

Valtion viranomainen seuraa ympäristön tilaa alueellaan, aluehallinto huolehtii veden, ilman, maaperän ja eliöstön seurannan järjestämisestä ja toteuttamisesta alueellisesti ja kunnan tehtävänä on huolehtia ympäristön tilan seurannasta alueellaan.

Suomen ympäristökeskus ja Luonnonvarakeskus seuraavat ja arvioivat ympäristön tilaa ja kuormitusta, tutkivat ympäristössä tapahtuvia muutoksia ja niiden syitä sekä kehittävät keinoja haitallisten ympäristömuutosten ehkäisemiseksi. Keskukset tuottavat tietoa luontokadon hidastamiseksi ja pysäyttämiseksi. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalaan kuuluva Ilmatieteen laitos vastaa säähavainnoista, ilmastonmuutoksen etenemisen seurannasta ja tulevan ilmaston skenaarioista. Tutkimuslaitokset tuottavat tietoa ilmastonmuutoksen hillinnästä ja ilmastonmuutokseen sopeutumisesta. Ympäristön säteilytilanteen havainnoinnista ja seurannasta vastaa Säteilyturvakeskus. Keskukset osallistuvat asiantuntijoina kansainväliseen yhteistyöhön.

38. Jätehuollon turvaaminen

Vastuuministeriö:	YM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Jätehuollon turvaamisen tarkoituksena on varmistaa jätehuollon toimintavarmuus, jätehuollon kapasiteetin riittävyys ja mahdollisimman häiriötön toiminta häiriötilanteissa sekä edistää ja ylläpitää siihen liittyvää varautumista. Varautumistoimenpiteillä pyritään varmistamaan, että erilaisissa häiriötilanteissa jätehuolto toimii mahdollisimman häiriöttömästi ja laadultaan ja määrittään poikkeuksellisten jätteiden keräys, kuljetus ja käsittely kyetään järjestämään hallitusti ja suunnitelmallisesti ympäristö- ja terveysturvallisuus huomioiden. Lisäksi edistetään kykyä toipua uhkista tekemällä etukäteissuunnittelua jätteiden sijoituspaikoista sekä ylläpitämällä valmiutta järjestää vaihtoehtoista jätteen keräys-, kuljetus ja käsittelykapasiteettia.

Toiminta-ajatus

Ympäristöministeriö vastaa jätehuollon yleisestä ohjauksesta, seurannasta ja kehittämisestä. Lisäksi ministeriön vastuulla on mm. häiriötilanteiden jätehuollon järjestämistä koskevan lainsäädännön valmistelu. Häiriötilanteiden jätehuoltoa koskevalla sääntelyllä tullaan varautumaan muun muassa poikkeuksellisen suuren öljy- tai muun kemikaalivahingon ja säteily- ja ydinonnettomuuden jätehuollon järjestämiseen, missä jätteen määrä ja/tai laatu vaarantaa jätehuollon toimintavarmuuden.

Sääntelyllä tarkennettaisiin viranomaisten toimivaltuuksia ja vastuita, jotta toiminta häiriötilanteessa olisi sujuvaa. Riittävä varautumisen taso varmistettaisiin suunnittelemalla etukäteen vahingosta syntyvän jätteen sijoituspaikat ja ylläpitämällä valmiutta järjestää vaihtoehtoista jätteiden keräys-, kuljetus- ja käsittelykapasiteettia esim. hyödyntämällä sopimuksellista varautumista. Mahdollistamalla tavanomaisesta ympäristölupamenettelystä poikkeaminen häiriötilanteessa voitaisiin turvata mahdollisimman joustava ja nopea reagointi häiriötilanteissa syntyvien jätteiden vastaanottamiseksi ja käsittelemiseksi.

Kierrätyslaitosten toiminta pyritään varmistamaan lannoite- ja muun raaka-ainetuotannon säilyttämiseksi. Lisäksi ympäristöministeriö tukee hallinnon-alansa osallistumista huoltovarmuusorganisaation työhön. Viranomaisten ja yritysten välinen yhteistyö on tehokasta ja ennakoivaa.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on ympäristöministeriö. Julkisen sektorin toimijoista mm. ELY-keskusten ja kuntien ympäristö- ja jätehuoltoviranomaisilla sekä sosiaali- ja terveysministeriöllä on tärkeä rooli. Jätehuollon toiminnan turvaaminen häiriötilanteissa edellyttää lisäksi mm. eläintautiviranomaisten, säteily- ja ydinturvallisuudesta vastaavien viranomaisten, terveydenhuoltoviranomaisten, pelastustoimen, kuntien ja yksityisten sekä kunnallisten jätehuoltoyritysten yhteistyötä. Huoltovarmuusorganisaatiossa toimivalla jätehuoltopoolilla on keskeinen rooli varmistettaessa jätealan huoltovarmuus eriasteisissa häiriötilanteissa.

39. Rakentamisen turvaaminen

Vastuuministeriö:	YM
--------------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Rakentamisen resurssien turvaamisella rakentamisen resurssit suunnataan välttämättömään rakentamiseen valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa sekä normaaliolojen häiriötilanteissa. COVID19-pandemia osoitti rakennustuotteiden riittävyyden tarpeen myös muissa tilanteissa kuin aseellisessa hyökkäyksessä tai sen uhkassa. Jatkossa varautuminen voi olla tärkeää esimerkiksi ilmastonmuutoksesta aiheutuvien tulvavahinkojen vuoksi.

Toiminta-ajatus

Välttämätöntä rakentamista ovat Puolustusvoimien hankkeet sekä väestön suojaamisen ja huollon sekä turvallisuuden vaatimat rakennustyöt, liikenne- ja viestintäyhteyksien turvaaminen, energiahuollon vaatimat rakennustyöt sekä

vesi- ja viemäriverkostojen ylläpitämisen edellyttämät rakennustyöt. Näitä voivat olla myös keskeneräisten hankkeiden loppuun saattaminen ja kiireelliset korjaustyöt.

Rakentamista säännösteltäessä rakennushankkeet keskeytetään. Käynnissä olevia hankkeita voidaan jatkaa, jos niille myönnetään jatkamislupa. Uudet hankkeet edellyttävät aloituslupaa. Luvat annetaan ensisijaisesti välttämättömään rakentamiseen.

Rakennustuotteiden säännöstelyssä rakennustuotteita myyvä elinkeinonharjoittaja saa myydä tai muutoin luovuttaa rakennustuotteita vain ostolupaa vastaan. Ostolupaa ei tarvita myytäessä tai luovutettaessa rakennustuotteita tukku- tai vähittäiskaupalle, Puolustusvoimien hankkeisiin eikä rakennustuotteiden hankkimiseen ulkomailta. Rakennustuotteiden ostoluvan myöntää sen kunnan rakennusvalvontaviranomainen, jonka alueella hanke pääosin toteutetaan.

Koska kynnys valmiuslain käyttämiseen on korkea, normaaliolojen häiriötilanteista johtuvia sekä Puolustusvoimien rakennushankkeita varten tarvittavia resursseja turvataan puolustusvoimien ja rakennusalan yritysten välisin yksityisoikeudellisin aie- ja valmiussopimuksin. Huoltovarmuuskriittiset yritykset eli rakennusurakoitsijat voivat varata kalustoa ja henkilöitä aiesopimuksin sovittujen rakentamissuoritteiden toteuttamista varten. Sopimuksella yritys sitoutuu ylläpitämään valmiutta tietyn rakennushankkeen toteuttamiseen määrättyssä ajassa tukipyynnön saatuaan. Aiesopimuksella määritellään rakennussuorituksen materiaallinen sisältö ja suoritus aika. Sitovan aiesopimuksen täytäntöönpano alkaa, jos puolustusvoimat antaa toteutusilmoituksen. Valmiussopimuksella urakoitsija sitoutuu ylläpitämään valmiutta toteuttaa aiesopimuksessa määritelty rakennussuoritus. Valmiussopimuksessa määritellään työn aloittamista koskeva valmiusaika. Rakennuspooli on rakennusalan yritysten keskinäinen sekä niiden, puolustusvoimien ja muiden viranomaisten välinen yhteistoimintaelin, joka käsittelee normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen rakennustoimintaa koskevia asioita.

Toimijat

Ympäristöministeriö seuraa häiriö- ja poikkeustilanteiden vaikutusta rakentamiseen. Poikkeusoloissa perustetaan rakennustuotannon neuvottelukunta rakennusteollisuuden, rakennuttajatahojen ja julkisen sektorin edustajista. Tehtävänä on seurata rakentamisen tarpeen ja tuotantotekijöiden kehittymistä. Neuvottelukunta tekee tarvittaessa ympäristöministeriölle esityksen säännöstelyvaltuuksien käyttöön ottamisesta ja säännöstelystä luopumisesta. Rakentamisen säännöstelyn aikana aloitus- tai jatkamisluvan myöntää kunnan rakennusvalvontaviranomainen. Alueellisesti merkittäviä voimavaroja sitovalle rakennushankkeelle aloitus- ja jatkamisluvan myöntää kuitenkin ELY-keskus ja valtakunnallisesti merkittävälle hankkeelle ympäristöministeriö. Alueellisesti ja valtakunnallisesti merkittävät hankkeet määritellään valtioneuvoston asetuksella.

40. Asumisen turvaaminen

Vastuuministeriö:	YM
-------------------	----

Päämäärä ja tavoitteet

Asumisen turvaamisella tarkoitetaan valmiuslain toimivaltuuksien mukaista asuntokannan käytön säännöstelyä ja varautumista tähän. Päämääränä on asumisen turvaaminen poikkeusoloissa, jossa väestöä joudutaan asuttamaan suuria määriä paikkakunnalta toiselle. Valmiuslain mukaiseen asuntokannan käytön säännöstelyyn voitaisiin joutua turvautumaan tilanteessa, jossa suuri määrä ihmisiä olisi asutettava muualle esimerkiksi heidän asuinseutujensa muututtua asuinkelvottomiksi ja vaarallisiksi. Asumisen turvaamisen toiminto tulee ajankohtaiseksi, kun väestö on majoitettu tilapäisesti ja käy selväksi, että he eivät voi palata asuinseudulle. Asumisen turvaaminen on tärkeää väestön toimintakyvyn, turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta.

Toiminta-ajatus

Perustuslain mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Normaalioloissa asumisen turvaamista voidaan edistää asuntopolitiikalla edistämällä tasapainoisia asuntomarkkinoita, riittävää ja laadukasta asuntotuotantoa sekä ehkäisemällä asunnottomuutta. Ympäristöministeriölle kuuluu asunto-olojen kehittäminen.

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa asumisen turvaamista voidaan edistää erilaisin tuki- tai avustusjärjestelmin.

Poikkeusolojen mukaiseen asuntokannan säännöstelyyn varaudutaan viranomaisten valmiussuunnitelmilla ja harjoittelemalla poikkeusoloja säännöllisin väliajoin. Valmiuslain 7 luvussa säädetään asuntokannan käytön säännöstelystä poikkeusoloissa. Ensisijaisesti asukkaat järjestävät asumisensa omatoimisesti myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, ja viranomaiskeinoja tai tukitoimia otetaan käyttöön vain siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä. Asumisen turvaamiseksi asuntokannan käyttöä voidaan säännöstellä aseellisen hyökkäyksen tai sen uhkan sekä erityisen vakavan suuronnettomuuden jälkitilan aikana. Asuntokannan käytön säännöstelyssä on kolme tasoa vuokralaisen osoittamista varten: 1) vuokrattaviksi tarjottavien asuntojen ilmoittaminen säännöstelyviranomaiselle, 2) vapautuvien ja vapaiden asuinhuoneistojen sekä muiden asunnoksi sopivien tilojen ilmoittaminen säännöstelyviranomaiselle ja 3) ylimääräisten huoneiden ilmoittaminen. Myös vuokrankorotusten enimmäismäärää ja vuokrasopimusten irtisanomista voidaan säännellä asetuksella.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on ympäristöministeriö, sillä ympäristöministeriölle kuuluu asunto-olojen kehittäminen. Ympäristöministeriö ohjaa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa asuntomarkkinoihin vaikuttavien ja asuntokannan säännöstelyyn tarvittavien toimenpiteiden toteutusta sekä seuraa vaikutuksia asuntomarkkinoihin ja asuntorakentamiseen. Poikkeusoloissa kunta määrää jonkin toimielimensä hoitamaan asuntokannan säännöstelyn tehtäviä tai perustaa asuntokannan säännöstelyviranomaisen tehtävää varten.

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa laaja yhteistyö viranomaisten ja muiden keskeisten toimijoiden kuten yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin välillä on tärkeää. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa asuntomarkkinatietoja voivat tuottaa ja toiminnan järjestämisessä voivat avustaa asuntomarkkinatoimijat ja asuntomarkkinatoimijoita edustavat järjestöt. Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskus Aralla on rooli valtion tukeman asuntokannan ohjaamisessa ja asuntomarkkinatiedon tuottamisessa.

41. Vesihuollon turvaaminen

Vastuuministeriö:	MMM, STM, YM
-------------------	--------------

Päämäärä ja tavoitteet

Vesihuolto on välttämättömyyspalvelu. Päämäärä on varmistaa puhtaan talousveden saatavuus sekä terveyden ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen jätevesihuolto. Tämä edellyttää vesihuollon toimintakyvyn ja omaisuuden pitkäjänteistä hallintaa, julkista omistajuutta sekä toimialan rakennemuutosta. Vesihuoltolaitokset ja -verkot ovat yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittistä infrastruktuuria, ja vesihuollon palveluista ovat riippuvaisia muut elintärkeät toiminnot, kuten terveydenhuolto ja elintarvikehuolto. Vesihuollon varautumisella tavoitellaan häiriöttömiä ja toimintavarmoja vesihuoltopalveluja varautumalla äkillisiin tilanteisiin fyysisessä ja kyberympäristössä, sekä ilmastomuutoksen myötä lisääntyviin sään ääri-ilmiöihin.

Toiminta-ajatus

Vesihuoltolaitosten ja viranomaisten yhteisillä varautumis- ja vastatoimilla turvataan vesihuolto. Talousveden laadun turvaaminen perustuu ennalta varautumiseen ja riskienhallintaan, jonka tavoitteena on minimoida talousveden laatua heikentäviä vaikutuksia häiriötilanteissa. Talousveden tuotantoketjun riskienhallintasuunnitelma laaditaan vähintään kuuden vuoden välein, mikäli talousvettä toimitetaan yli 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin. Vesihuoltolaitoksen on kohdistettava riskienhallintaa koko vedentuotantoketjuun alkaen raakaveden muodostumisesta talousveden toimitukseen saakka. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on oltava ajantasainen häiriötilannesuunnitelma talousveden laadun turvaamiseksi toimialueellaan. Suunnitelmassa esitetään viranomaisten ja vesihuoltolaitosten toiminnan yhteensovittaminen häiriön vaikutusten rajaamiseksi ja häiriöstä toipumisen käynnistämiseksi.

Vesihuoltolaitokset vastaavat verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Palveluiden turvaamiseksi laitosten on tehtävä yhteistyötä ja ylläpidettävä ajantasainen suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta sekä ryhdyttävä suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Toimenpiteillä ehkäistään tai vähennetään häiriöstä aiheutuvaa

haittaa vesihuoltolaitoksen asiakkaille. Vesihuoltolaitoksen tulee järjestää yli 24 tuntia kestävien vedentoimituksen katkosten ajaksi asiakkaille mahdollisuus veden ottamiseen tilapäisistä vedenottopisteistä. Ympäristöluvanvaraisen jätevedenpuhdistamon on laadittava riskinarviointiin perustuva varautumissuunnitelma, laadittava toimintaohje, sekä harjoiteltava toimia häiriötilanteita varten. Vesihuoltolaitokset vastaavat omaisuuden hallinnasta ja kriittisen infrastruktuurin kunnosta, sekä laitoksen tietoturvasta.

Toimijat

Vastuuministeriöt ovat maa- ja metsätalousministeriö vesihuollon yleisen järjestämisen osalta, sosiaali- ja terveysministeriö talousveden laadun osalta ja ympäristöministeriö jäteveden puhdistamisen osalta. Etelä-Savon ELY-keskus vastaa vesihuoltolain mukaisen varautumissuunnittelun valvonnasta. Kuntien terveydensuojeluviranomaiset valvovat talousveden laatua ja talousveden riskinarvioinnin laadintaa. ELY-keskukset valvovat ympäristöluvanvaraisten jätevedenpuhdistamojen toimintaa ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset valvovat kiinteistökohtaista jätevesien käsittelyä. Kunta vastaa vesihuollon huolehtimisesta ja vesihuoltolaitokset vastaavat palvelun järjestämisestä. Vesivälitteisten epidemioiden selvittämisestä ja epidemian hallintaan tähtäävien toimenpiteiden yhteensovittamisesta vastaa kunnan nimeämä monijäseninen selvitystyöryhmä. Huoltovarmuuskeskuksen Vesihuoltopooli koordinoi vesihuollon huoltovarmuutta. Suomen Vesilaitosyhdistys edustaa noin 300 vesihuoltolaitosta.

42. Tulva- ja kuivuusriskien hallinta ja patoturvallisuuden valvonta

Vastuuministeriö:	MMM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Tulva- ja kuivuusriskien hallinnan tavoitteena on vähentää tulvia, ehkäistä ja lieventää tulvista ja kuivakausista aiheutuvia menetyksiä sekä edistää varautumista. Patoturvallisuustoiminnan tarkoituksena on varmistaa valvonta padon elinkaaren kaikissa vaiheissa sekä ennalta ehkäistä padoista aiheutuvat onnettomuustilanteet eli estää patoja sortumasta.

Toiminta-ajatus

Tulvariskeihin varautumista ohjaavat laki ja valtioneuvoston asetus tulvariskien hallinnasta, joiden perusteella arvioidaan valtakunnallisesti kattavasti tulvariskit, laaditaan tunnistetuille alueille tulvavaara- ja riskikartat sekä laaditaan koko vesistö- tai rannikkoalueen kattavat hallintasuunnitelmat toimenpiteineen riskien vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi sekä tulvatilannetoiminnasta. ELY-keskukset edistävät tulva- ja kuivuusriskien hallinnan toimenpiteitä alueellaan. Riskiarviot sekä tarvittaessa kartat ja suunnitelmat tarkistetaan kuuden vuoden välein. Suomen ympäristökeskuksen ja Ilmatieteenlaitoksen yhteinen Tulvakeskus ennustaa ja varoittaa tulvista ja kuivakausista sääennusteita, hydrologista seurantatietoa ja vesistömallijärjestelmää hyödyntäen. Pelastuslaitoksilla ja kunnilla on lisäksi yksityiskohtaisempia tulvatilannetoiminnan suunnitelmia.

Patoturvallisuuden viranomaistehtävät perustuvat patoturvallisuuslakiin ja patoturvallisuudesta annettuun valtioneuvoston asetukseen, jotka sisältävät mm. säännökset padon suunnittelusta, rakentamisesta, kunnossapidosta ja käytöstä, onnettomuustilanteisiin varautumisesta sekä patoturvallisuuden valvonnan. Patoturvallisuuslakia ja -asetusta sovelletaan kaikkiin patoihin: vesistöpatoihin, tulvapenkereisiin, jätepatoihin ja kaivospatoihin. Valvonta ja velvoitteet kohdistuvat patoihin suhteessa niistä aiheutuvaan vahingonvaaraan. Patojen omistajat vastaavat patojen kunnosta ja turvallisuudesta. Vahingonvaaraluokkaan 1 kuuluville ja muille viranomaisen määräämille padoille laaditaan vahingonvaaraselvitykset. Patoturvallisuuslain ja -asetuksen lisäksi on laadittu patoturvallisuusopas. Kaikille luokitelluille padoille tulee laatia ja pitää ajan tasalla turvallisuussuunnitelma toimenpiteistä onnettomuus- ja häiriötilanteissa. Lisäksi pelastusviranomaisen laatii pelastussuunnitelman niille padoille, joilla katsoo sen pelastustoimen kannalta tarpeelliseksi. Padon omistaja vastaa padon häiriötilanteesta aiheutuvien vahinkojen rajoittamisesta, tarvittavien tietojen antamisesta sekä tarvittavien ilmoitusten tekemisestä pelastusviranomaiselle ja valvovalle viranomaiselle.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on maa- ja metsätalousministeriö. Patojen turvallisuutta valvoo patoturvallisuusviranomaisen, Kainuun ELY-keskus. Padon

omistajat vastaavat patojensa turvallisuudesta. Tulviin ja kuivuuksiin varautuminen on kiinteistöjen omistajien ja asukkaiden omalla vastuulla. ELY-keskus huolehtii viranomaisten yhteistyöstä ja ohjaa toimenpiteitä vesistöissä sekä yhdessä Tulvakeskuksen kanssa seuraa vesitilannetta. Tulvatilanteessa pelastuslaitos johtaa tilannetta.

43. Työvoiman saannin turvaaminen

Vastuuministeriö:	TEM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Työvoimaa ja tarvittaessa lisätyövoimaa varaudutaan ohjaamaan, jotta turvataan riittävä osaava työvoima yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeille yrityksille, julkiselle hallinnolle, maanpuolustukselle ja väestön perusturvaan liittyville aloille. Työvoiman saannin turvaaminen tukee huoltovarmuutta. Ammatillisessa koulutuksessa ja korkea-asteella varmistetaan, että huoltovarmuuteen liittyviin ja muihin kriittisten alojen osaamistarpeisiin vastataan riittävästi.

Toiminta-ajatus

Nyky-yhteiskunnan toiminnot perustuvat entistä enemmän sähköisiin toimintaympäristöihin. Tämä lisää voimakkaasti erikois- ja asiantuntijaosaamisen merkitystä ja tarvetta, mikä korostuu etenkin häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Pyrkimyksenä on työvoiman käytön säänteleminen ensin normaalein työnvälityksen keinoin myös poikkeusoloissa. Valmiuslain poikkeusoloiksi määrittelemissä tilanteissa voidaan työvoiman ohjaamiseksi ottaa käyttöön myös työnvälityspakko, irtisanomisoikeuden rajoittaminen sekä yleinen työvelvollisuus.

Työvoiman saannin turvaamiseksi on olennaista, että kaikki hallinnonalat, yhteiskunnan kriittiset toiminnot ja palvelut sekä huoltovarmuuskriittiset yritykset kiinnittävät omassa varautumisessaan huomiota avainhenkilöidensä ja muun työvoiman tarpeisiin eri häiriö- ja poikkeustilanteissa. Koulutustarpeiden arviointi ja työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointi huomioidaan jatkuvana varautumistoimenpiteenä.

Toimijat

Työ- ja elinkeinoministeriö koordinoi viranomaisten yhteistoimintaa työvoiman hankinnassa ja ohjaamisessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Keskushallinnossa työ- ja elinkeinoministeriön keskeisiä kumppaneita ovat mm. sosiaali- ja terveysministeriö terveydenhuoltohenkilöstöön liittyvien tietojen osalta. Muita yhteistyökumppaneita ovat mm. Digi- ja väestötietovirasto, Tilastokeskus sekä elinkeinoelämän ja yrittäjien keskeiset järjestöt. Alueellisesti ja paikallisesti vastuutahoina ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset), ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus) sekä työ- ja elinkeinotoimistot.

Poikkeusoloissa toimintamalli perustuu valmiuslakiin. Tilanteen mukaan työ- ja elinkeinoministeriö voi perustaa työvelvollisuusrekisterin yhteistyössä KEHA-keskuksen kanssa. Rekisteriä käyttävät erityisesti alueilla toimivat työvoimaviranomaiset, jotka tuntevat alueen tuotanto- ja palvelutoimialojen tilanteen ja joilla on kokemusta työnvälityksestä ja työvoimapalvelujen organisoimisesta.

44. Elintärkeän teollisuus- ja palvelutuotannon turvaaminen

Vastuuministeriö:	TEM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Kriittisen teollisuus- ja palvelutuotannon tarkoituksena on tuottaa hyödykkeitä ja palveluja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Keskeistä varautumisen ja huoltovarmuuden kannalta on välttämätön tuotanto ja jakelu, vientiteollisuuden toimintaedellytykset, kyky huoltaa ja korjata puolustusvoimien materiaaleja ja järjestelmiä, kriittisimpien raaka-aineiden, komponenttien ja muiden tuotantopanosten varmuusvarastointi, julkisen ja yksityisen sektorin välinen kumppanuus sekä kansainvälinen taloudellinen yhteistyö. Valmiuslain olosuhteissa korostuu tarvittavien toimenpiteiden ensisijaisuus-, kiireellisyys- ja muu täärkeysjärjestely sekä viimesijassa säännöstelymekanismit.

Toiminta-ajatus

Varautuminen perustuu lainsäädäntöön, sopimuksiin ja yritysten omaehtoiseen toimintaan. Valtion viranomaisilla ja liikelaitoksilla sekä kunnilla on lakisääteinen velvoite varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Valmistavan teollisuuden yrityksillä ei ole yleistä lakiin perustuvaa velvoitetta. Niiden osalta varautuminen perustuu alan järjestöjen ja Huoltovarmuuskeskuksen välisiin sopimuksiin. Sopimusperusteista varautumista täydentää tiettyjen kriittisten hyödykkeiden (tavarat, materiaalit) lakisääteinen velvoitevarastointi. Poikkeusolojen toimivaltuuksien käyttöä tulisi harjoitella normaalioloissa hallinnon eri tasoilla.

Häiriötilanteissa yhteiskunnan etujen mukaista on pyrkiä varmistamaan kaikissa tilanteissa huoltovarmuuden kannalta tärkeiden yritysten ja verkostojen toiminta. Verkottuneessa yhteiskunnassa korostuvat toimintojen keskinäisriippuvuudet. EU:n asetus kriittisten raaka-aineiden turvallisista sekä kestävästä toimitusketjuista sisältää eräitä toimia, joilla pyritään edistämään jäsenvaltioiden ja niiden alueella toimivien yritysten varautumista raaka-aineiden toimitusketjujen häiriöihin esimerkiksi parantamalla tietoisuutta toimitusketjuihin liittyvistä riskeistä. Merkittävä osa kriittisen tuotannon parissa tehtävästä huoltovarmuustyöstä koostuu yritysten jatkuvuudenhallinnan kehittamisestä. Eräistä keskeisistä raaka-aineista ja tuotteista pidetään varmuus- ja turvavarastoja. On tärkeää tiivistää keskeisten toimijoiden yhteydenpitoa sekä koota ja ylläpitää keskitettyä tilannekuvaa kilpailulainsäädännön mahdollistamissa puitteissa. Huoltovarmuuskeskus käsittelee säännöllisissä tilannekuvan päivityksissään tarpeen mukaan myös raaka-aineiden ja muiden hyödykkeiden toimintuhäiriöihin liittyviä riskejä. Toimenpiteet häiriötilanteissa voidaan toteuttaa mahdollisimman pitkään markkinaehtoisesti, huoltovarmuusorganisaation puitteissa, hakemalla alan toimijoiden ja asiantuntijoiden sekä viranomaisten kesken kokonaisuuden kannalta optimaalisin ratkaisu. Vaikeimmissa ja pitkäkestoisissa tilanteissa raaka-aineiden maahantuontia ja maastavientiä sekä käyttöä teollisuudessa ohjataan valmiuslain säännösten mukaisesti.

Toimijat

Kriittisen tuotannon varautumista ohjaavat ja koordinoivat ministeriöt, Huoltovarmuuskeskus sekä huoltovarmuusorganisaation teollisuussektori ja -poolit. Huoltovarmuuden kehittäminen ja varautumistoimien yhteensovittaminen kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle. Ministeriöt kehittävät huoltovarmuutta omalla toimialallaan. Huoltovaltuusorganisaation poolit ohjaavat ja tukevat

oman alansa yritysten ja toimipaikkojen varautumista, edistävät yhteistoimintaa yritysten ja viranomaisten välillä, laativat ja ylläpitävät tietoja poolin toimialan huoltovarmuuskriittisistä yrityksistä sekä järjestävät varautumiseen liittyviä harjoituksia ja koulutustilaisuuksia. Tulli toimeenpanee tarvittavan ulkomaankaupan tavaraliikenteen ja tavaroiden sääntelyn yhdessä muiden vastuuviranomaisten ja yritysten kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriö sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset vastaavat niille säädetyistä erityisistä poikkeusolojen tehtävistä liittyen hyödyketuotannon ja -jakelun varmistamiseen.

45. Elintarvike- ja päivittäistavara huollon turvaaminen

Vastuuministeriö:	MMM, TEM, LVM, STM, UM
--------------------------	------------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Elintarvikehuollon turvaamisella varmistetaan väestön ravinnon saatavuus, sen laatu ja turvallisuus. Elintarvikehuollolla tarkoitetaan alkutuotannon, elintarvike- ja rehuteollisuuden sekä päivittäistavara kaupan ja jakelun muodostama kokonaisuutta. Kaikissa turvallisuustilanteissa varmistetaan väestön hyvinvoinnin kannalta tärkeiden elintarvikkeiden ja eräiden muiden perustarvikkeiden saatavuus sekä joukkoruokailun toimintaedellytysten jatkuvuus. Häiriötön tuonti ja vienti ovat osa elintarvikehuollon turvaamista. Kalatalouden toimintaedellytykset turvataan huomioimalla kalavarojen kestävä käyttö ja hoito.

Toiminta-ajatus

Elintarvikehuolto sopeutetaan ilmastonmuutoksen myötä muuttuviin olosuhteisiin. Tuotantojärjestelmien resilienssiä kehitetään mm. uusiutuvia ja kierrätettäviä tuotantopanoksia hyödyntämällä. Tuotannon jatkuvuus turvataan varmuusvarastoinnilla ja varmistamalla tuotannossa tarvittavien kriittisten ulkomaisten tuotantopanosten ja elintarvikekontaktimateriaalin saatavuus, ml. työvoiman saatavuuden ja maahanpääsyn varmistaminen. Varmuusvarastointia tarkastellaan uhkakuviin ja markkinaolosuhteisiin nähden. EU:n maatalouspolitiikkaan vaikutetaan siten, että maataloudella on pohjoisissa oloissa taloudelliset toimintaedellytykset riittävän omavaraisuuden turvaamiseen. Kehittämällä

alkutuotannon ja päivittäistavara- huollon kannattavuutta, toimintavarmuutta ja jatkuvuudenhallintaa varmistetaan elintarvikkeiden saatavuus kaikissa tilanteissa. Tilaus-toimitusketjut varmistetaan (ml. ulkomaankauppa) yhteistyössä viranomaisten ja elinkeinoelämän kanssa. Vaikutuksia elintarvikehuollolle arvioidaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, kuten kaavoituksessa, maaseutualueiden elinvoimaisuuden ylläpidossa ja lakisääteisissä vaatimuksissa. Väestön omatoimista varautumista kehitetään. Normaaliolojen varautumisjärjestelyillä luodaan edellytyksiä poikkeusolojen varalle.

Päivittäistavara- huolto perustuu toimiviin markkinoihin, kotimaassa toimivaan elintarviketeollisuuteen ja sen jalostuskykyyn sekä elintarvikelogistiikan ja kaupan toimintakykyyn. Keskeistä on markkinoiden, logistiikan, maksujärjestelmien, tietojärjestelmien ja -yhteyksien sekä sähkön- ja vedenjakelun toimivuus. Elintarvikehuollossa viranomaiset yhteistyössä elinkeinoelämän ja kaupan toimijoiden kanssa turvaavat EU:n kilpailuoikeuden puitteissa markkinoiden toimintaedellytykset, resurssien käytön ja toimijoiden ohjauksen kaikissa turvallisuustilanteissa. Ensisijainen toimintatapa on toimijalähtöinen varautuminen, keskitetyn tilannekuvan muodostaminen ja tiivis yhteistyö ml. EU:n piirissä tapahtuva ja kansainvälinen viranomaisyhteistyö. Alkutuotannon jatkuvuuden turvaaminen, elintarvike- ja rehuteollisuuden keskittyminen tärkeimpien perustuotteiden valmistukseen, raaka-aineiden käytön sekä tuotteiden jakelun ohjaaminen koordinoitusti ovat keinoja sopeutua mahdollisiin niukkenevien resurssien tilanteisiin. Kunnat turvaavat vastuullaan olevien ruokapalvelujen jatkuvuuden vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Viranomaisten, järjestöjen ja elinkeinoelämän välinen tiedonkulku ja yhteistyö varautumisen ja osaamisen kehittämisessä sekä tilannekuvan muodostamisessa ovat keskeisessä asemassa.

Toimijat

Alkutuotannon ja elintarvike- ja rehuturvallisuuden turvaaminen kuuluvat maa- ja metsätalousministeriölle. Toimeenpanotehtävistä vastaavat Ruokavirasto, ELY-keskukset, aluehallintovirastot ja kunnat. Elintarvikkeiden jalostamisen, jakelun ja päivittäistavara- huollon turvaaminen kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle. Kuljetusten jatkuvuuden turvaaminen ja kyberturvallisuus kuuluvat liikenne- ja viestintäministeriölle ja ulkomaankaupan turvaaminen ulkoministeriölle. Eläinlääkkeiden ja -rokotteiden turvaaminen kuuluu sosiaali- ja terveystoiminnalle.

nisteriölle. Tulli valvoo muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden ja elintarvikkekontaktimateriaalien maahantuontia ja edistää kuljetusten sujuvuutta. Yhteistyötahoina ovat Ahvenanmaan maakuntahallinto, Fimea, Tukes, huoltovarmuusorganisaatio ja järjestöt.

46. Avaruuspalveluiden saatavuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:	TEM, LVM, PLM, SM, UM, MMM, YM, OKM
--------------------------	-------------------------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Päämääränä on varmistaa, että yhteiskunnan toimintaan ja viranomaistyöhön tarvittavat avaruuspohjaiset palvelut ovat kaikissa tilanteissa turvallisuus-, puolustus ja huoltovarmuustoimijoiden käytettävissä, potentiaaliin häiriötilanteisiin on varauduttu ja häiriöiden vaikutukset viranomaisten ja yhteiskunnan toimintaan kyetään minimoimaan. Tätä varten tarvitaan kansallista kyvykkyyttä, kansainvälistä yhteistyötä, sekä kansallisten erityispiirteidemme vahvistamista ja hyödyntämistä.

Toiminta-ajatus

Suomi kehittää kansallista kykyä vahvistamalla omaa kansallista kykyä erityisesti satelliittisignaalien käsittelyssä ja maanpäällisen infrastruktuurin operoinnissa. Avaruudessa sijaitsevien kyvykkyyksien kehittämisessä kansainvälinen yhteistyö on avainasemassa. Suomi toimii aktiivisesti Euroopan unionissa, Euroopan avaruusjärjestössä ja Natossa tarvittavien kyvykkyyksien saavuttamiseksi.

Yhteiskunnan varautumista ja turvallisuutta parannetaan laaja-alaisesti muun muassa kehittämällä kansallinen kyvykkyys avaruustilannekuvan ylläpitämiseen. Lisäksi tunnistetaan avaruuspalveluiden hyödyntämiseen liittyvät arvoketjut ja infrastruktuurit sekä varaudutaan niiden toiminnan jatkuvuutta uhkaaviin riskeihin. Kansainvälistä yhteistyötä vaativien kyvykkyyksien saatavuutta ylläpidetään ja varmennetaan yhteistyösopimuksilla, aktiivisella osallistumisella satelliittijärjestelmien kehittämiseen ja operatiivisella yhteistyöllä.

Ollaksemme kiinnostava ja haluttu yhteistyökumppani, meillä on oltava tarvittava osaaminen ja resurssit yhteistoimintaan. Lisäksi meillä on oltava myös tarjottavaa vastineeksi saamistamme kyvykkyyksistä. Tässä voidaan hyödyntää kansallisia erityispiirteitämme kuten satelliittien operoinnin kannalta mielenkiintoista pohjoista sijaintiamme arktisella vyöhykkeellä sekä tiettyjä tutkimuksen huippuosaamisalueita.

Kansallisessa avaruusstrategiassa vuosille 2024–2030 kuvataan Suomen päämäärät, tavoitteet ja toimenpiteet avaruustoimintaan liittyen neljässä pilarissa:

- Avaruuspalveluiden hyödyntäminen yhteiskunnassa (ml. puolustus, turvallisuus ja huoltovarmuus)
- Avaruustoimintaympäristön kehittäminen
- Kyvykkyydet
- Kansainvälinen yhteistyö

Avaruuspalveluiden merkitys huomioidaan myös valmistelussa olevassa valtioneuvoston päätöksessä Huoltovarmuuden tavoitteista.

Toimijat

Suomessa on hajautettu avaruushallinto, jonka toimintaa työ- ja elinkeinoministeriö koordinoi. Substanssivastuut on jaettu eri ministeriöille ja virastoille hallinnonalojen tehtäviä mukaillen (LVM, PLM, SM, UM, MMM, YM, OKM).

Liikenne- ja viestintävirasto toimii maa-asemien ja avaruustutkatoiminnan lupaviranomaisena, sopii taajuuksien käytöstä kansainvälisesti, edistää maa-asematoiminnan turvallisuus näkökohtien huomioimista. Se vastaa myös Galileo-paikannusjärjestelmän julkisesti säännellyn palvelun (Public Regulated Service, PRS) viranomaistehtävistä.

Helsingin, Turun, Oulun, Vaasan ja Aalto-yliopistot tuottavat avaruustoimintaan liittyvää koulutusta ja tutkimustoimintaa. Ilmatieteen laitos, Maanmittauslaitos, Suomen ympäristökeskus ja Teknologian tutkimuskeskus VTT tekevät kaukokartoitukseen ja satelliittinavigointiin liittyvää tutkimusta ja merkittävää operatiivista toimintaa. Business Finland hallinnoi suomalaisten toimijoiden

osallistumista Euroopan avaruusjärjestö ESA:n ohjelmiin rahoitussitoumuk-
siemme puitteissa.

Suomen avaruusteollisuus on voimakkaassa kasvussa. Keskeiset osaamis-
alueet ovat piensatelliittien ja niiden osajärjestelmien suunnittelu ja rakentami-
nen, satelliittidatan analysointi, turvallisuuskriittiset ohjelmistoratkaisut sekä
turvalliset tietoliikennetkaisu. Suomalaiset satelliittioperaattorit tarjoavat pal-
veluitaan globaalisti siviilitoimijoiden lisäksi myös turvallisuus- ja puolustus-
sektorille.

Väestön toimintakyky ja palvelut

47. Sosiaaliturva: toimeentulon turvaaminen

Vastuuministeriö:	STM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Sosiaaliturvan tarkoituksena on turvata riittävä toimeentulo ja huolenpito kaikissa elämäntilanteissa. Sillä ehkäistään myös köyhyyttä ja syrjäytymistä. Henkilöllä on oikeus toimeentuloa turvaaviin sosiaaliturvaetuuksiin niissä tilanteissa, joissa hänen mahdollisuutensa hankkia toimeentuloa on lakannut, keskeytynyt tai alentunut elämäntilanteen muuttumisen vuoksi. Oikeudesta eri etuuksiin säädetään laeilla, joissa on säädetty niistä edellytyksistä (esimerkiksi tietty ikä, asumismuoto, jokin vamma tai sairaus, opiskelu tai työttömyys), joiden tulee täytyä, jotta henkilö voi saada kyseistä etuutta. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa voi syntyä kasvavaa tarvetta toimeentulon turvaamiselle ja erilaisten etuuksien saajien määrä voi häiriötilanteissa kasvaa huomattavasti hyvin nopeasti. Toimijoilla tulee olla valmius kasvattaa toiminnan määrää ja sujuvoittaa palvelua ja päätöksentekoa.

Toiminta-ajatus

Etuuksien maksaminen kriisitilanteissa turvataan varmistamalla valtakunnallisesti kattava palveluverkko sekä kriisiolosuhteisiin sopeutetut palvelukanavat. Varautuminen perustuu etukäteen valmisteltuun sosiaaliturvaa toimeenpanevien tahojen yhteistyöhön, jota valtionhallinnon toimijat tukevat oman toimialueensa puitteissa. Häiriö- ja poikkeustilanteissa pyritään toimimaan pääosin niin normaalisti kuin mahdollista ja kaikkien etuuksien maksatusta jatketaan normaalisti niin kauan kuin asiointi- ja maksujärjestelmät toimivat. Kansaneläkelaitos huolehtii viimesijaisen etuuden, perustoimeentulotuen, käsittelystä ja maksatuksesta. Myös hyvinvointialueet varautuvat heidän vastuulleen kuuluvan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen maksuun kriisi- ja häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Etuuksien maksamiselle on olemassa varamenettelyt tietojärjestelmähäiriöiden sekä laaja-alaisen pankki- ja maksujärjestelmän häiriöiden varalle. Sosiaaliturvaetuuksia maksavien toimijoiden on tärkeää huolehtia myös palvelus- teiden valtakunnallisesta kattavuudesta sekä toimivien palvelukanavien ole- massaolosta. Koska toimivien palvelukanavien määrä kriisitilanteessa voi olla rajoitettua, on huolehdittava siitä, että toimivat kanavat ovat tarvittaessa kaik- kien sosiaaliturvaa toimeenpanevien tahojen käytössä. Yhteistyössä voidaan soveltaa joustavasti poikkeusolosuhteiden edellyttämiä toimintatapoja. Väes- tön välttämättömän maksukyvyn ja toimeentulon turvaamiseksi Kansaneläke- laitos huolehtii poikkeusoloissa tuen jokaiselle, joka ei maksuliikenteen häiriön vuoksi voi käyttää varojaan välttämättömien hyödykkeiden hankkimiseen.

Etuuksien maksajien yhteistyötä varten on olemassa toimintamalli väestön toi- meentulon turvaamiseen laajamittaisissa häiriötilanteissa. Poikkeusoloissa etuuskien tasoon ja maksatukseen voidaan tehdä muutoksia valtioneuvoston asetuksella.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on sosiaali- ja terveysministeriö. Keskeisiä toimi- joita ovat Kansaneläkelaitos, hyvinvointialueet ja eläkelaitokset. Tietoliiken- teen varajärjestelyjen toiminnan varmistamiseksi on sovittu peruseräpäätöksiä keskitetysti mm. työeläkelaitosten, Kansaneläkelaitoksen, Eläketurvakeskuk- sen, Valtiokonttorin, pankkien, verottajan sekä Digi- ja väestötietoviraston kes- ken.

48. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen

Vastuuministeriö:	STM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuus kaikissa olosuhteissa on kriittistä väestön hyvinvoinnin ja toimintakyvyn turvaamiseksi. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitaan myös muiden viran- omaisten toiminnan tukena. Varautumistoimenpiteiden tavoitteena on turvata

sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen jatkuvuus sekä asiakkaiden ja potilaiden tarvitsema hoito ja huolenpito kaikissa tilanteissa. Toimijoiden tulee myös varautua häiriötilanteiden synnyttämään kasvavaan palvelutarpeeseen, ja niihin liittyviin erityisiin hoidon ja tuen tarpeisiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa voidaan häiriötilanteesta riippuen joutua suuntaamaan uudelleen merkittävästi.

Toiminta-ajatus

Hyvinvointialueet varautuvat ennakkoon tehtävillä valmiussuunnitelmilla sekä toimenpiteillä yhteistyössä alueensa kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisalueensa kanssa häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Hyvinvointialueet varmistavat palvelujen jatkuvuuden myös silloin, kuin palveluja tuottaa yksityinen palveluntuottaja. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista kehitetään viiden yhteistyöalueen mallilla niin että erilaisiin uhkakuviin voidaan vastata kansallisena kokonaisuutena. Varautumisessa on huomioitu sosiaali- ja terveydenhuollon riippuvuus toimivasta infrastruktuurista, tukipalveluista, diagnostiikasta, digitaalisista tietovarannoista ja järjestelmistä, koulutetusta henkilöstöstä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon materiaaleista, laitteista ja lääkkeistä. Tilannekuvaa muodostetaan ja valmiussuunnittelua tehdään yhtenäisellä mallilla, jossa on huomioitu erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon muodostama kokonaisuus. Varautumistyössä on huomioitu myös kansainvälinen yhteistyö erityisesti muiden pohjoismaiden kesken, mutta myös EU:ssa ja Natossa.

Suomessa on viisi sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskusta, joiden tehtävänä on yhteistyöalueellaan koota ja analysoida tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteista ja niiden uhkista sekä muodostaa ja ylläpitää palvelujärjestelmän valmiutta kuvaavaa tilannekuvaa. Kahta tai useampaa hyvinvointialuetta koskevassa häiriötilanteessa sosiaali- ja terveysministeriö (STM) voi määrätä yhden kyseisistä hyvinvointialueista johtamaan ja koordinoimaan tilannetta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Erityisen merkittävässä häiriötilanteissa STM voi ottaa sosiaali- ja terveydenhuollon johto- ja koordinaatiovastuun itselleen. Yhtenäiseen tilannekuvaan perustuvalla päätöksenteolla varmistetaan yhdenmukaiset toimenpiteet ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvitsema osaaminen ja resurssit asiakkaiden ja potilaiden hoidon ja palvelujen turvaamiseksi. Tämä voi tarkoittaa käytännössä kiireellisen hoidon priorisoin-

tia ja sosiaali- ja terveydenhuollon resurssien siirtoa tai uudelleen suuntaamista. Eri häiriötilanteet edellyttävät myös erilaista osaamista henkilöstöltä ja asiantuntijatukea, mahdollisesti myös kansainvälisesti.

Toimijat

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin johtaa, valvoo ja yhteensovittaa sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuussa ovat hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on merkittävää yksityistä palveluntuotantoa. Ympäristöterveydenhuollon järjestämisvastuu on kunnilla. Myös sosiaali- ja terveysalan järjestöt tuottavat merkittävän määrän sosiaali- ja terveyspalveluja. Lisäksi keskeisiä toimijoita ovat Valvira, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Lääkealan turvallisuus ja kehittämiskeskus Fimea, Säteilyturvakeskus STUK ja Työterveyslaitos. Yhteistyötä tehdään myös mm. SPR:n, Mieli ry:n, Rikosuhripäivystyksen ja muiden järjestöjen kanssa. Aluehallintovirastot toimivat valvovina viranomaisina.

49. Kasvatus-, koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen

Vastuuministeriö:	OKM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen sekä korkeakoulutuksen jatkuminen turvataan häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varhaiskasvatusta, koulutusta, korkeakoulutusta ja tutkimustoimintaa ylläpitämällä varmistetaan varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen toimintakyky, osaamisen laajuus ja monipuolisuus sekä ammattitaitoisen työvoiman riittävä saanti tarjonnan ja tarpeiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen ja opetuksen häiriötön jatkuvuus mahdollistaa yhteiskunnan kriittisten toimintojen ylläpitämisen häiriö- ja poikkeusoloissa. Kansallisella tutkimusjärjestelmällä tuotetaan tietoa yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi.

Kasvatus, koulutus ja osaamisen ylläpitäminen tukevat väestön psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia edistämällä yksilöiden kykyä käsitellä ja

kohdata häiriö- ja poikkeustilanteita. Kasvatus- ja koulutuspalvelut ylläpitävät kansakunnan henkistä ja sosiaalista eheyttä, lisäävät väestön luottamusta yhteiskunnan toimintaan ja vahvistavat maanpuolustustahtoa. Kasvatus-, koulutus- ja tutkimusjärjestelmän avulla rakennetaan henkistä kriisinkestävyyttä.

Toiminta-ajatus

Kuntien opetus- ja sivistystoimen sekä korkeakoulujen varautuminen ja valmiussuunnittelun vahvistaminen ovat keskeisiä kasvatus-, koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitämiseksi ja turvaamiseksi häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus yhteensovittavat ja tukevat edellä mainittujen tahojen varautumista.

Varaudutaan tilanteisiin, joissa palvelujen tarve saattaa muuttua. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa voimavaroja kohdennetaan tilanteen edellyttämällä tavalla sekä työvoiman tarjonnan ja tarpeiden mukaan eri koulutusasteille ja -aloille. Varmistetaan huoltovarmuuden kannalta kriittisen osaamisen saataavuus. Mahdollisuus siirtyä koulutusasteelta toiselle turvataan. Ylioppilaskirjotukset, yhteishaku, valintakokeet sekä opintososiaaliset edut ja oppilas- ja opiskeluhuolto järjestetään lainsäädännön mukaisesti kaikissa turvallisuustilanteissa.

Kasvatus ja koulutus välittävät suomalaisen yhteiskunnan arvomaailmaa, tietoa väestön ja yhteiskunnan turvallisuudesta ja vastuullisesta käyttäytymisestä sekä vahvistaa kansalaisten medialukutaitoa. Tutkimuksesta huolehditaan riittävässä määrin. Oman tutkimustoiminnan ja tutkimusinfrastruktuurin merkitys korostuu poikkeusoloissa. Ministeriöt vastaavat oman hallinnonalansa toimijoiden ohjauksesta sekä tutkimuksen ja tutkimusrahoituksen käytön muutoksista häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on opetus- ja kulttuuriministeriö. Keskeisiä toimijoita ovat lisäksi Opetushallitus, kunnat varhaiskasvatukseen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjinä, korkeakoulut ja muut tiede- ja tutkimuslaitokset sekä kansallisen ICT-tutkimusinfrastruktuurin ylläpitäjät. Varhaiskasvatukseen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjinä voivat toimia myös yksityiset toimijat.

Henkinen kriisinkestävyys

50. Kulttuuripalvelujen ylläpitäminen ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen

Vastuuministeriö:	OKM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Kulttuuri- ja kirjastopalvelujen ylläpitäminen sekä kulttuuriperinnön suojeleminen tukevat tiedollisten oikeuksien toteutumista, henkisen hyvinvoinnin säilyttämistä ja osallisuutta yhteiskuntaan ja varmistavat oikeuden omaan kulttuuriin. Niiden kautta myös vahvistetaan avoimen ja demokraattisen yhteiskunnan toimintaa ja sananvapautta.

Kulttuuriperinnöllä ja kansalliseen kulttuuriomaisuuteen luettavilla kohteilla on suuri merkitys yksilöiden ja yhteisöjen identiteetin ja itsetunnon säilyttämiselle ja yhteenkuuluvuuden tunteelle. Kulttuuriperintötietovarannot ja muu kulttuuriomaisuus turvaavat kansakunnan muistin, joka ei ole palautettavissa kerran kadottuaan. Kulttuuritoiminta parantaa hyvinvointia sekä tarjoaa mahdollisuuden kokemusten jakamiseen ja vaikeaksi koettujen asioiden ja tunteiden käsittelemiseen. Taiteellisen ja luovan työn ja toiminnan turvaaminen kriisitilanteissa on tärkeää, jotta voidaan mahdollistaa kulttuuripalvelut koko maassa. Mediakasvatuksen keinoin vahvistetaan väestön kriittistä medialukutaitoa ja aktiivista kansalaisuutta.

Toiminta-ajatus

Varautuminen kulttuuripalveluiden ylläpitämiseen ja kulttuuriomaisuuden suojelemaan toteutetaan huolehtimalla kulttuuri- ja kirjastopalveluiden kattavasta saatavuudesta koko maassa sekä aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristöjen suunnitelmallisesta ja pitkäjänteisestä suojelesta. Kulttuuripalveluiden suunnittelussa ja tuottamisessa otetaan huomioon mahdollisuudet tarjota niitä kaikissa turvallisuustilanteissa, varmistetaan henkilöstön riittävä osaaminen, tuetaan taiteilijoiden ilmaisunvapautta ja mahdollisuuksia ottaa kantaa yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä suunnitellaan fyysiset ja

digitaaliset infrastruktuurit toimintavarmiksi. Kulttuuriomaisuuden suojelussa korostuu varautuminen kulttuuriperinnön turvallisiin säilytysolosuhteisiin, suunnitelmat kulttuuriomaisuuden siirtojen varalta sekä digitaalinen dokumentointi ja digitaalisessa muodossa olevan kulttuuriperinnön pitkäaikaisen säilymisen varmistaminen. Väestön digitaalisesta informaatiolukutaidosta ja kriittisestä medialukutaidosta huolehditaan, jotta ollaan varautuneita esimerkiksi hybridi-vaikuttamiseen. Keskeistä varautumisessa on taiteen ja kulttuurin toimialan virastojen ja kulttuuriorganisaatioiden varautumissuunnitelmat sekä toimijoiden välinen yhteistyö.

Palveluiden tuottamiseen on valmius sekä fyysisissä että digitaalisissa ympäristöissä ja palveluiden muotoja ja sisältöjä voidaan varioida tilanteen mukaisesti. Valtakunnalliset ja alueelliset viranomaiset varmistavat, että rakennettua kulttuuriympäristöä ja muita kulttuuriomaisuuskohteita koskeva paikka- ja ominaisuustieto on ajantasaista, saatavilla ja jaettavissa eri tahoille. Informaatio-vaikuttamista torjutaan yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyöllä kriittisen medialukutaidon aktiivisella ylläpitämisellä. Erityistä huomiota kiinnitetään heikommassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseen, kulttuuristen ryhmien vuorovaikutuksen ja kohtaamisten edistämiseen sekä tiedontuotantoon suurimpien vähemmistöjen kielillä oikean ja luotettavan tiedon perille saamiseksi. Valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset kulttuurilaitokset ja muut toimijat tekevät yhteistyötä keskenään ja muiden yhteiskunnan toimijoiden kanssa varmistaakseen palveluiden tarkoituksenmukaisen tuottamisen.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on opetus- ja kulttuuriministeriö. Toimivaltaisia viranomaisia ovat rakennetun kulttuuriympäristön osalta ympäristöministeriö kulttuurin toimialan virastot, aluehallintovirasto, ELY-keskukset ja kunnat. Keskeisiä toimijoita ovat kansalliset kulttuurilaitokset, valtakunnalliset kulttuurialan järjestöt sekä muut kulttuuripalveluita tuottavat toimijat.

51. Hengellisen toiminnan edellytysten turvaaminen

Vastuuministeriö:	OKM
-------------------	-----

Päämäärä ja tavoitteet

Hengellinen toiminta tukee osaltaan väestön henkistä tasapainoa ja hyvinvointia. Uskonnollisten yhteisöjen tarjoama henkinen huolto on osa henkistä ja psykososiaalista tukea häiriötilanteissa. Evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnat ja seurakuntayhtymät ovat lisäksi vastuussa yleisten hautausmaiden ylläpidosta. Tavoitteena on tukea uskonnollisten yhteisöjen edellytyksiä hengellisen toiminnan ja henkisen huollon järjestämiseen sekä turvata hautaustoimen palvelut kaikissa turvallisuustilanteissa.

Toiminta-ajatus

Uhkien toteutumistodennäköisyyttä pyritään vähentämään huolehtimalla siitä, että uskonnollisilla yhteisöillä on mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja antaa näkemyksensä valmisteilla olevista asioista. Pyritään myös tukemaan uskonnollisten yhdyskuntien toimintaa sekä uskontojen vuoropuhelun edistämistä. Kannustetaan uskonnollisia yhteisöjä laatimaan omia varautumissuunnitelmiaan. Evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnat varautuvat hautaustoimen tehtävien hoitamiseen kaikissa turvallisuustilanteissa.

Uskonnolliset yhteisöt voivat tarjota jäsenilleen kriisiapua itse tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Yhteisöt järjestävät mahdollisuuksia esimerkiksi keskusteluapuun ja kohtaamiseen. Uskonnolliset yhteisöt järjestävät hartaushetkiä ja muita hengellisiä tilaisuuksia, jotka vahvistavat väestön henkistä hyvinvointia. Monilla uskonnollisilla yhteisöillä on myös aineellisen avun antamiseen liittyvää toimintaa ja niiden kautta voidaan ohjata väestölle esimerkiksi ruokaan, vaatteisiin ja asumiseen liittyvää apua. Vastatoimenpiteet edistävät väestön toipumista helpottamalla vaikeiden tunteiden käsittelemistä, tuomalla merkityksellisyyden kokemuksia ja antamalla toivoa. Vainajien hautaaminen asianmukaisella tavalla myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa tukee omaisten ja koko yhteiskunnan toipumista.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on opetus- ja kulttuuriministeriö. Oikeusministeriö vastaa mm. uskonnollisten yhteisöjen toiminnan kannalta merkittävästä, julkisia kokoontumisia koskevasta lainsäädännöstä sekä koordinoi kansallista perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa.

Keskeisiä toimijoita ovat evankelis-luterilainen ja ortodoksinen kirkko, niiden seurakunnat sekä muut uskonnolliset yhdyskunnat. Evankelis-luterilaisessa kirkossa tuomikapitulit yhteensovittavat seurakuntien ja seurakuntayhtymien varautumista ja johtavat henkisen huollon suunnittelua alueellaan.

52. Nuorisotyön ja -toiminnan sekä liikunnan kansalaistoiminnan ylläpitäminen

Vastuuministeriö: OKM

Päämäärä ja tavoitteet

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on nuorisotyön ja -toiminnan sekä liikunnan kansalaistoiminnan ylläpitämisen tarkoitus tukea väestön, erityisesti nuorten, henkistä kriisinkestävyttä ja edistää kokonaisturvallisuutta. Nuorisotyö ja kansalaistoiminta tukevat kansalaisten henkistä ja sosiaalista eheyttä, lisäävät väestön luottamusta yhteiskunnan toimintaan ja vahvistavat yhteiskuntarauhaa.

Järjestöt ja niiden laajat vapaaehtoisen kansalaistoiminnan muodot ovat suomalaisen yhteiskuntajärjestelmän erityispiirre ja merkittävä voimavara. Ne edistävät ja ylläpitävät kansalaisten hyvinvointia, terveyttä ja fyysistä kuntoa. Kansalaistoimijoiden muodostamien sosiaalisten verkostojen ylläpito ja hyödyntäminen ovat yhteiskuntarauhan ja -luottamuksen sekä kansalaisten toimintakyvyn kannalta keskeistä kriisivalmiutta.

Toiminta-ajatus

Nuorisotyö ja kansalaistoiminta tarjoavat kansalaisille ihmisten läsnäoloa, nuorille erityisesti aikuisten ja vertaisten läsnäoloa. Ne luovat turvallisia toimintaympäristöjä ja mielekkäitä ja merkityksellisiä yhteisöllisiä toimintavaihtoehtoja, ylläpitävät ja vahvistavat kansalaisten voimavaroja sekä tietoja, taitoja ja valmiutta osallistua lähiyhteisöissä ja yhteiskunnassa ja edistävät valmiuksia kohdata kriisitilanteita sekä tukevat niiden käsittelyssä ja selviytymisessä. Perinteisten toimintamallien rinnalla ovat liikkuvat ja jalkautuvat työtävät sekä digitaaliset työmuodot.

Liikunnan kansalaisjärjestöillä on laajat muodolliset ja epämuodolliset verkostot, sekä valmius ja kyky näiden verkostojen hyödyntämiseen myös kansalais-tiedottamisen ja -vaikuttamisen kanavana. Liikunnan kansalaisjärjestöt kykenevät omalta osaltaan tukemaan ja täydentämään myös koulutus-, pelastus- ja vapaa-aikatoiminnan jatkuvuutta.

Toimijat

Tehtävän vastuuministeriö on opetus- ja kulttuuriministeriö. Keskeisiä toimijoita ovat aluehallintovirastot, kunnat, järjestöt ja seurakunnat.

53. Viestintä

Vastuuministeriö:	Kaikki ministeriöt
--------------------------	--------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Henkisen kriinkestävyyden näkökulmasta viestinnän päämääränä on kansalaisten luottamuksen, osallisuuden kokemuksen ja tulevaisuudenuskon vahvistamiseen. Viestinnän tavoitteena on suojata häiriötilanteissa väestöä, vahvistaa yhteiskunnan kriinkestävyyttä, tukea tilanteesta toipumista ja kohentaa valmiutta uusien häiriötilanteiden varalle.

Toiminta-ajatus

Informaatioympäristön analyysiin ja ymmärrykseen perustuvalla strategisella viestinnällä voidaan vahvistaa henkistä kriinkestävyyttä ja ihmisten luottamusta hallinnon toimintaan sekä heikentää hybridioperaatioiden vaikutuksia yhteiskunnassa. Strategisen viestinnän tarve korostuu Suomeen kohdistuvan vihamielisen vaikuttamisen tai ulkoisen uhkan tilanteissa. Informaatioympäristön ymmärtävä viestintä tulee suunnata kohderyhmittäin.

Mediankäyttö ja tapa tulkita informaatiota ovat pirstoutuneet ja viestinnän kohdeyleisöt moninaistuneet. Informaatioympäristöjen eriytyminen lisääntyy yhteiskunnan polarisaation kasvaessa. Sosiaalisen median ja verkon keskusteluryhmien merkitys mielipiteenmuodostuksessa on kasvanut.

Yleiseen viestinnälliseen varautumiseen kuuluu erilaisten väestöryhmien, median ja sidosryhmien viestintätapojen tunteminen sekä näiden käsitysten, asenteiden, tiedon ja tiedontarpeiden ymmärtäminen. Vuorovaikutteisella viestinnällä tuetaan väestön mahdollisimman hyvää selviytymistä niin fyysisesti kuin henkisesti.

Toimijat

Viestintä kuuluu kaikkien ministeriöiden ja niiden toimialojen toimintaan, varautumiseen ja kriinkestävyyteen. Viranomaisviestinnän on annettava fakta-pohjainen ja totuudenmukainen kuva tilanteesta. Sanat ja teot on oltava linjassa keskenään. Kaikessa vaikutusarvioinnissa on huomioitava päätöksenteon ja strategisen viestinnän vaikutukset väestön henkiseen kriinkestävyyteen yhtenä yhteiskunnan elintärkeänä toimintona.

Järjestöillä on keskeinen rooli henkisen kriinkestävyyden vahvistamisessa. Järjestöillä on verkostojensa kautta keinoja tavoittaa suuri joukko ihmisiä ja erityisiä kohderyhmiä. Järjestökenttä toimii kaksisuuntaisesti ja välittää väestön tunteja viranomaisten suuntaan.

54. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen

Vastuuministeriö:	STM, OKM, TEM
--------------------------	---------------

Päämäärä ja tavoitteet

Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisy ja vähentäminen on välttämätöntä yhteiskunnan vakauden ja turvallisuuden varmistamiseksi. Syrjäytymistä ja eriarvoisuutta vähentämällä vahvistetaan kansalaisten luottamusta päätöksentekoon ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen. Lisäksi vähennetään margi-

naaleissa ilmenevien ääri-ilmiöiden syntyä. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisyn toimenpiteiden tavoitteena on vähentää huono-osaisuuden kasaantumista yksilöille, perheelle, ryhmälle tai tietylle väestöosalle sekä vahvistaa osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan. Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutukset kohdistuvat usein erityisen voimakkaasti haavoittuvassa asemassa oleviin, mikä voi entisestään vahvistaa syrjäytymistä ja eriarvoisuutta.

Toiminta-ajatus

Syrjäytymiseen ja eriarvoisuuteen voidaan vaikuttaa kuntien, hyvinvointialueiden, järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen toimin sekä viranomaisten, yritysten ja järjestöjen yhteisillä toimenpiteillä. Keskeisessä roolissa on riittävä toimeentulo, toimivat peruspalvelut, varhainen tuki sekä ennaltaehkäisevä työote, joka edistää ihmisten hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja henkistä kriisinsietokykyä erilaisissa elämäntilanteissa. Oikeudenmukainen kohtelu sekä tasaisesti jakautunut hyvinvointi, terveys ja toimintakyky estävät ihmisten eriarvoisuuden kokemusta, syrjäytymistä ja yhteiskunnan polarisoitumista.

Syrjäytymistä ja eriarvoisuutta voidaan vähentää kiinnittämällä huomiota entistä enemmän yhdenvertaisuuteen palveluiden suunnittelussa, strategioiden laadinnassa ja toiminnan arvioinnissa. Kuntien ja hyvinvointialueiden on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätöksensä vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen, asetettava tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, määriteltävä näitä tavoitteita tukevat toimenpiteet ja vastuutahot sekä valmistettava hyvinvointikertomus.

Koulutus, merkityksellinen tekeminen ja kokemus arvostetuksi tulemisesta lisäävät osallisuutta. Suomalainen koulutusjärjestelmä perustuu koulutukselliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Varhaiskasvatuksessa, koulutuksessa ja osaamisen ylläpitämisessä tuetaan lasten, nuorten ja aikuisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Kaikilla koulutustasoilla ehkäistään syrjäytymistä, kannustetaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä edistetään kansalaisten toimintavalmiuksia häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Työelämäosallisuutta vahvistetaan edistämällä yksilöiden työllistymisvalmiuksia ja kuntoutumista työmarkkinoille sekä vaikuttamalla työmarkkinoiden toimintaan. Järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen vapaaehtoistoiminta sekä palvelut tarjoavat ihmisille sosiaalisen viitekehysten, joka rakentaa luottamusta, aktivoi

ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja ehkäisee syrjäytymistä. Organisaatioiden kannustaminen sisäiseen monimuotoisuuteen lisää kontakteja erilaisten ihmisten välille ja vähentää näin syrjiviä asenteita.

Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ennaltaehkäisy huomioidaan niin varautumisessa, valmiussuunnittelussa kuin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin liittyvässä päätöksenteossa ja toimenpiteissä.

Toimijat

Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisy on kaikkien hallinnonalojen tehtävä. Sosiaali- ja terveysministeriö yhteensovittaa toimia, joilla lisätään väestön hyvinvointia ja sosiaalista osallisuutta sekä terveyttä ja toimintakykyä. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on yleinen ohjaus- ja valvontavastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisyyn vaikutetaan kuntien, hyvinvointialueiden, järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen toimin sekä viranomaisten, yritysten ja järjestöjen yhteisillä toimenpiteillä. Lisäksi keskeisiä toimijoita ovat Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, Työterveyslaitos, AVIt ja Kuntaliitto. Yhteistyötä tehdään myös järjestöjen kanssa.

55. Vapaaehtoistoiminnan edistäminen

Vastuuministeriö:

Kaikki hallinnonalat ja järjestöt

Päämäärä ja tavoitteet

Vapaaehtoistoimintaa edistämällä parannetaan yhteiskunnan kriisinsietokykyä ja tuetaan varautumista. Tarjoamalla monimuotoisia, kaikille avoimia toimintamahdollisuuksia vahvistetaan kansalaisten toimijuutta yhteiskunnassa ja varautumisessa sekä varmistetaan elintärkeiden toimintojen kannalta tärkeiden vapaaehtoisresurssien elinvoimaisuus. Vapaaehtoistoiminnalla tuetaan kriisien ennaltaehkäisyä sekä kriisien aikaista sekä palautumisvaiheen toimintaa.

Toiminta-ajatus

Elinvoimainen ja kestävä vapaaehtoistoiminnan edistäminen edellyttää tukea yhteiskunnan eri tasoilla. Vapaaehtoistoiminnan jatkuvuus varmistetaan tuke-
malla sitä organisoivien järjestöjen ja vapaaehtoisina toimivien kansalaisten
toimintamahdollisuuksia.

Järjestöjen organisoiman vapaaehtoistoimintaa edistetään kehittämällä sää-
döspohjaa sekä resursoinnin ennakoitavuutta kokonaisturvallisuuden yhteis-
toimintamallin mukaisesti. Erilaiset strategiat ja ohjaavat asiakirjat tukevat va-
paaehtoistoimijoiden ja järjestöjen roolia osana elintärkeiden toimintojen tur-
vaamista ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta.

Vapaaehtoistoimijoiden rooli osana paikallista turvallisuutta ja hyvinvointia
edistävässä toiminnassa on tärkeää. Vapaan ja avoimen kansalaistoiminnan
mahdollistaminen ennaltaehkäisee syrjäytymistä ja ulkopuolisuuden koke-
mista. Vapaaehtoistoiminnan ja ansiotyön yhteensovittaminen edellyttää lain-
säädännön tarkastelua ja työnantajille suunnattujen kannustavien toimintamal-
lien luomista.

Vapaaehtoisresurssien saatavuus ja vapaaehtoisten osaamisen ylläpito voi-
daan varmistaa yhteistoiminnasta sopimalla ja luomalla rekisteri, josta sopivat
henkilöt voidaan tunnistaa normaaliolojen häiriötilanteissa.

Viranomaisten ja järjestöjen hallintoalojen rajoja ylittävää yhteistyötä kehite-
tään vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi. Lisätään vapaaehtoistoimintaa kos-
kevan tiedon saatavuutta ja tuetaan valtakunnallisten hyvien käytänteiden
käyttöönottoa alueellisesti. Yhteinen viestintä vapaaehtoistoiminnan roolista
osana turvallista ja yhdenvertaista yhteiskuntaa parantaa luottamusta ja kan-
salaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistumiseen sekä osaamisen ke-
hittämiseen ja ylläpitoon.

Osaavien ja sitoutuneiden vapaaehtoisresurssien käytettävyyys oikea-aikaisesti
on kansalaisten kriisinsietokyvyn ja yksilön merkityksellisen toiminnan avainte-
kijöitä.

Toimijat

Keskeisiä vapaaehtoistoiminnan jatkuvuuden varmistavia toimijoita ovat Turvallisuuskomitean järjestöverkoston kautta järjestäytyneet elintärkeiden toimintojen parissa toimivat keskusjärjestöt. Järjestöverkostossa on edustettuna järjestöt, joilla on erityisosaamista ja pitkät perinteet hyvinvoinnin, terveyden, varautumisen, turvallisuuden, vapaaehtoisen maanpuolustuksen ja kriisinkestävyden toimialoilla.

Vapaaehtoistoiminnan edellytyksiä edistetään kaikkien ministeriöiden sekä niiden alaisten laitosten ja keskusten jatkuvalla yhteistyöllä järjestöjen kanssa. Hyvinvointialueiden, kuntien ja alueellisten toimijoiden tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa vahvistaa alueellisten ja paikallisten vapaaehtoisresurssien riittävyyttä.

56. Väestön toipuminen

Vastuuministeriö:	Kaikki hallinnonalat ja järjestöt
--------------------------	-----------------------------------

Päämäärä ja tavoitteet

Nykyaikaisessa yhteiskunnassa tapahtuu jatkuvasti häiriötilanteita. Väestön toipumista edistetään tukemalla kansalaisten kriisinkestävyttä häiriötilanteiden jälkihoidolla. Väestön toipumista tuetaan suunnitelmallisesti ja järjestelmällisesti. Tilannekuvan avulla kyetään arvioimaan häiriötilanteiden pidempiaikaisia seurauksia yhteiskunnalle ja yksilöille.

Väestön toipumista tukevalla toiminnalla vähennetään yksilöiden ja yhteisöjen myöhempää haavoittuvuutta ja pyritään ennaltaehkäisemään uusia kriisejä. Väestön toipumisen suunnitelmissa tulee huomioida erityisen haavoittuvat väestöryhmät sekä häiriötilanteessa työskennelleet henkilöt. Häiriötilanteesta riippuen toipumista tulee seurata ja tukea sekä lähiyhteisöjen että valtakunnan tasolla. Jälkihoidon tavoitteena on yksilöiden ja yhteiskunnan kriisinkestävyden kehittäminen ja tukeminen.

Toiminta-ajatus

Toipumisen mahdollistamiseksi tilannekuvan tulee tunnistaa väestön tuen tarpeet. Suomessa kerätään tähän soveltuvaa tietoa säännöllisesti muun muassa kansalaispulssilla, kouluterveyskyselyillä sekä työterveyshuoltojen toimesta. Signaaleja saadaan myös eri järjestöjen palveluiden yhteydenotoista, ja tietoa voidaan kartoittaa räätälöidyllä tiedonkeruulla esimerkiksi hyvinvointialueiden ja kuntien toimesta. Tilannekuvan analyysi vaatii koordinaatiota myös paikallis- ja aluetasolla.

Tarvittava jälkihoito käynnistetään, ja sen toteutumista seurataan. Jälkihoidon suunnittelua ja toteutusta tuetaan tutkimuksen keinoin. Häiriötilanteista toipuminen voi kestää kauan, mikä edellyttää erillisen rahoituksen tarpeen arviointia. Keskeistä jälkihoidossa on suunnitelmallinen viestintä. Avoimen ja saavutettavan viestinnän avulla pystytään rauhoittamaan tilannetta, palauttamaan turvallisuudentunnetta sekä vahvistamaan kriisinsietokyvyn kehittymistä.

Väestön toipumisessa on tärkeässä roolissa alueen sosiaali- ja terveydenhuolto sekä varhaiskasvatyüksiköiden, oppilaitosten ja järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö. Yhteisöllinen tuki huomioi perheet, läheiset, urheiluseurat ja järjestöt. Järjestöjen organisoimien vapaaehtoistoiminnan monipuolinen käyttö jälkihoidossa nopeuttaa yhteisöjen ja ihmisten selviytymistä häiriötilanteissa ja vahvistaa kriisinkestävyyttä.

Toimijat

Toipumisen kannalta keskeisiä toimijoita ovat mm. kunnat (kirjastot, koulut, päiväkodit), hyvinvointialueet (hyvinvointi, terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, turvallisuus), elinkeinoelämä, työpaikat, uskonnolliset yhteisöt, järjestöt, seurakunnat ja kulttuuripalvelut.

Järjestöjen kanssa voidaan muodostaa tilannekuvaa väestön kriisinkestävyydestä. Järjestöjen ja vapaaehtoisten toiminnalla vahvistetaan kuntien, yhteisöjen ja yksilöiden taitoja selviytyä kriisin jälkeisestä tilanteesta.

Liitteet

Lähteet